

ABECEDA PREVENCIJE
podrška školama za ujednačavanje standarda kvalitete i sadržaja školskih
preventivnih strategija

Agencija za odgoj i obrazovanje

Vodič za razrednu nastavu

Abeceda prevencije obuhvaća Vodič za razrednu nastavu, Vodič za predmetnu nastavu i Vodič za srednju školu.

Dio aktivnosti je autorski rad, za dio aktivnosti su navedeni izvori, a neke aktivnosti su dugo prisutne u praksi i nismo uspjele pronaći izvor.

Abecedu prevencije osmislile su socijalne pedagoginje:

Alma Rovis Brandić, viša savjetnica u Agenciji za odgoj i obrazovanje

prof. dr. sc. Dejana Bouillet, Filozofski fakultet u Zagrebu

Ana Ivančan, socijalna pedagoginja u mirovini

Sanja Radić Bursać, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Nastavno-klinički centar

Ana Marković, viša stručna savjetnica u Ministarstvu znanosti , obrazovanja i mladih

U izradi su sudjelovale i dale značajan doprinos socijalne pedagoginje

Martina Dumančić Vranješ, Katarina Sikirić Lukić, Lucija Lamešić, Dubravka Novosel Guszak, , Marija Sitar, Ivana Kelek Sabolić, Tajana Šarić, Ivana Širac, Nena Perić, Marta Kokolić, Maja Lozinjak Štefanac, Ljiljana Samardžić, Jelena Petković, Anita Auguštanec, Vanja Bojanić, Maja Postoglu, Gabrijela Fabijanić, Katarina Fruk, Sanja Horvat Sinovčić i Ivana Klarić Ivančić

Uvod

U rječnicima stranih riječi prevencija se definira kao čin, postupak ili ukupnost radnji koje se poduzimaju da se što spriječi, radnja koja će proizvesti kao posljedicu zaštitu od čega. Već je temeljem površne internetske pretrage pojma prevencija moguće ustanoviti da se radi o dominantnom diskursu kada je riječ o zdravstvenim teškoćama, ovisnostima, kriminalu, preranom napuštanju škole, nasilju i drugim pojavama za koje postoji visoka razina društvenog konsenzusa o njihovom nepovoljnom učinku na djecu, mlade, odrasle osobe, obitelji, društvene zajednice i društva u cjelini.

Preventivne strategije odnose se na intervencije koje se poduzimaju prije inicijalnog početka nekog odstupanja ili ponašajnih problema, odnosno ukupnost postupaka koji sprječavaju da se dogodi ili zavlada nešto nepovoljno (Ajduković i Radočaj, 2008). Prakticiranje preventivnih strategija u školama pridonosi socijalno-emocionalnom učenju djece i kreiranju društvene zajednice čiji članovi imaju kvalitetne međuljudske odnose, poštuju jedni druge i društvene norme, zadovoljni su, posvećeni učenju, empatični i autonomni u nenasilnom rješavanju sukoba, s razvijenom otpornošću i samopouzdanjem (Mainstone-Cotton, 2021). Radi se o složenom sustavu mjera i aktivnosti usmjerenih prema smanjivanju ili otklanjanju rizičnih činitelja i/ili posljedica njihova djelovanja te jačanja zaštitnih činitelja u područjima ključnima za razvoj, prilagodbu i sazrijevanje djece.

Unutar pristupa poznatog pod nazivom intervencijski spektar (Mrazek i Haggerty, 1994), škole su pozvane razvijati i implementirati programe univerzalne prevencije koji obuhvaćaju svu populaciju učenika u nekoj ustanovi, s ciljem sprječavanja, ublažavanja ili odgode djelovanja različitih činitelja rizika. Kada je riječ o prevenciji emocionalnih i ponašajnih problema učenika, preporučuje se primjena sustava podrške prosocijalnom ponašanju učenika na razini cijele škole (Bambara & Kern, 2021). Njegova je svrha promocija prosocijalnog i prevencija neprihvatljivog ponašanja učenika na kontinuumu od univerzalnog, preko ciljanog (selektivnog) do individualnog (indiciranog) sustava podrške.

U stvarnosti, postoji opće slaganje da je prevencija koncept kojeg je potrebno podržati i provoditi, ali opće prihvaćeno razumijevanje i definiranje ovog i s njime povezanih pojmova ne postoji. Iznimno su rijetke i studije koje bi dokazivale učinke različitih preventivnih strategija, programa i mjera. Istodobno koegzistiraju brojne prepreke kvalitetnom pozicioniranju prevencije u kurikulumima školskih ustanova, među kojima su fragmentirani pristupi, nejasne smjernice, nedovoljna usuglašenost dionika odgojno-obrazovnog procesa, nedostatno vođenje i suradnja, nedostatni kapaciteti, resursi i sl. Sve navedeno dovodi do marginaliziranog statusa preventivne strategije u mnogim odgojno-obrazovnim ustanovama, pa i u samoj obrazovnoj politici i praksi, iako su sve škole obvezne razvijati, implementirati i evaluirati školske preventivne programe (Pravilnik o načinu postupanja odgojno-obrazovnih radnika školskih ustanova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima, Narodne novine, 132/13).

Teorijsko polazište preventivne strategije jest ekološka teorija sustava (Bronfenbrenner, 1979), s posebnim naglaskom na činitelje rizika i činitelje zaštite koji karakteriziraju ekološki prostor svakog učenika. To znači da preventivna strategija treba biti:

- usmjerena na smanjivanje rizičnih i jačanje zaštitnih čimbenika u ekološkom prostoru djece/učenika (obitelji, školi)
- utemeljena na procjeni potreba, rizika i potencijala svakog učenika i svake škole
- orijentirana na razvoj ujednačenih sustava vrijednosti (kako na razini pojedinca, tako i na razini ustanova)
- posvećena razvoju socijalnih/životnih vještina i kritičkog razmišljanja učenika i njihovih roditelja/skrbnika

- cjelovita, tako da svim uključenim dionicima i korisnicima budu pravovremeno dostupne i jasne informacije o sustavima podrške koje im stoje na raspolaganju u kontekstu selektivne i indicirane prevencije.

Ujedinjeno odgojno djelovanje svakog djelatnika škole pretpostavka je definiranja i realizacije preventivne strategije. To znači da ju čini svaki nastavni sat, svaki odnos koji se u školi ostvaruje i svaka komponenta kurikula. Preventivnu strategiju koju bi mogao realizirati i za koju bi mogao biti zadužen samo jedan zaposlenik škole, neovisno o njegovim temeljnim kompetencijama i profesionalnom profilu, nije moguće ni teorijski zamisliti. To otvara prostor svim različitostima koje su utkane u srž svake škole i koje objedinjuju kreativnost, sposobnosti i kompetencije učenika i odraslih.

Strategija puno širi pojam od pojma program, pri čemu se strategija ostvaruje programima, odnosno setovima aktivnosti koje su planirane radi ostvarivanja specifičnih ciljeva u određenom vremenskom razdoblju. U tom kontekstu, školski preventivni program sastavni je dio preventivne strategije svake škole. To je suradnički proces planiranja i primjene mnogostrukih programa i aktivnosti u školskom okruženju radi smanjivanja specifičnih rizika za razvoj problema u ponašanju učenika i jačanja zaštitnih čimbenika koji osiguravaju preduvjete za optimalan razvoj svih učenika. Ova definicija školskih preventivnih programa u prvi plan stavlja važnost sudjelovanja i uključenosti cijelog školskog kolektiva, s općim ciljem razvoja školskog okruženja koje je poticajno za socijalno-emocionalni razvoj učenika jer podržava emocionalnu dobrobit te potiče razvoj društveno prihvatljivih i individualno svrhovitih vrijednosti i ponašanja učenika.

Abeceda prevencije osmišljena je radi osiguravanja podrške školama za ujednačavanje standarda kvalitete i sadržaja školskih preventivnih programa na razini Republike Hrvatske. Odgovara na izazove prepoznate u Nacionalnom planu razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. godine (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2023), a tiču se nedostatne stručne potpore stručnih suradnika – socijalnih pedagoga za profesionalnu podršku učiteljima i nastavnicima u provedbi socijalnopedagoških (preventivnih) programa, odnosno za izradu i provedbu dodatnih prevencijskih i rano interventnih programa.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih sustavno prikuplja podatke o nasilju i ostalim neprimjerenim ponašanjima u školama. Iz podataka je razvidno kako prijave neprimjerenih ponašanja rastu kroz godine te da je potrebno sustavno djelovati na univerzalnoj razini prevencije kako bi škola uspješnije odgovorila na potrebe s kojima se svakodnevno susreće. Uloga škole je osvijestiti važnost preventivnog djelovanja, iskoristiti sve svoje raspoložive resurse i na univerzalnoj razini, koja je uхватljiva samo u školskom okruženju, svim učenicima osigurati socijalno-emocionalno učenje slijedeći tri specifična cilja kao minimalni standard. Podatci koji su nam dostupni, vrste i broj prijave neprimjerenih ponašanja, ukazuju na potrebu razvijanja samopouzdanja i pozitivne slike o sebi kako bi učenici mogli asertivno odgovoriti na izazove vanjskog svijeta i obraniti se od nasilja te ujedno kako bi adekvatnije regulirali i procjenjivali vlastita ponašanja. Nadalje, uočavamo da mnoge prijave neprimjerenih ponašanja ukazuju na nedostatak suradničkih socijalnih vještina te nedostatak empatije i uvažavanja potreba drugih jednako kako uvažavamo i želimo da se uvažavaju naše osobne potrebe. Participiranje učenika paralelno u virtualnom i realnom svijetu, s naglaskom na neadekvatnu komunikaciju u virtualnom svijetu dovodi do nerazvijanja vještina nenasilnog rješavanja sukoba te je učenicima potrebno učenje i modifikacija njihovih uvjerenja o tome što je sukob, kako dolazi do sukoba te koji su nenasilni načini rješavanja sukoba razmišljajući pri tome i o posljedicama koje nam donose naši odabiri.

Tablica 1. Evidencija neprimjerenih ponašanja u školama, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih

Evidencija neprimjerenih ponašanja u školama, 2020.-2024.					
VRSTE DOGAĐAJA	2020.	2021.	2022.	2023.	2024. do 6. mjeseca
TJELESNA OZLJEDA	41	18	9	76	30
NASILNIČKO PONAŠANJE	90	48	29	295	118
SEKSUALNO NASILJE	36	18	1	64	32
TUČNJAVA	21	13	9	103	67
UBOJSTVO	0	0	0	0	0
SAMOUBOJSTVO	0	0	0	5	0
KRAĐA	2	0	0	3	2
OŠTEĆENJE TUĐE STVARI	1	0	0	2	3
PRIJETNJA	28	8	8	91	44
ZLOUPORABA DROGE	3	0	1	13	2
POSJEDOVANJE VATRENOG ILI DRUGOG ORUŽJA	9	3	2	9	6
OŠTEĆENJE ŠKOLSKE IMOVINE	1	0	0	1	1
NARUŠAVANJE JAVNOG REDA I MIRA	7	1	2	5	3
ELEKTRONIČKO NASILJE	34	15	7	79	28
VERBALNO NASILJE	78	17	13	16	25
OBITELJSKO NASILJE	17	5	1	23	8
UKUPNO:	368	141	80	786	369

O Abecedi prevencije

Abeceda prevencije predstavlja konceptualni okvir za razvoj i implementaciju školskih preventivnih strategija koje povezuju međupredmetne teme i školske preventivne programe. Njezina je svrha unaprijediti resurse školskih ustanova da uz podršku Agencije za odgoj i obrazovanje primjereno realiziraju obveze vezane uz prevenciju ponašajnih i emocionalnih problema učenika putem razvoja, implementacije i evaluacije programa stručne podrške školama u provedbi školskih preventivnih programa (ŠPP) radi:

- osiguravanja minimalnih standarda kvalitete školskih preventivnih strategija
- ujednačavanja prevencijske prakse u hrvatskim školama i
- razvoja održivog sustava podrške učiteljima i nastavnicima u planiranju i realizaciji školskih preventivnih strategija.

Ostvarivanje ovog cilja podrazumijeva ujednačen sustav vrijednosti na razini školskih ustanova, ujednačen sustav kompetencija odgojno-obrazovnih djelatnika za provedbu školskih preventivnih programa, dostupne alate za njegovu provedbu i dostupnu podršku. To podrazumijeva:

1. Potporu rukovodstva škola i utemeljenost na zajedničkim vrijednostima (na što se nadovezuje sustav pravila i procedura koje osiguravaju njihovo poštovanje).

2. Promicanje inkluzivne kulture škole koja je usmjerena poštovanju i vrednovanju različitosti.
3. Kurikul, učenje i poučavanje koje je usmjereno socijalno-emocionalnom učenju.
4. Osigurano sudjelovanje učenika (tako da njihova mišljenja utječu na donošenje odluka).
5. Kontinuiran profesionalni razvoj učitelja i nastavnika (koji pridonosi njihovoj dobrobiti i dobrobiti učenika).
6. Dobro usuglašen sustav programa na svim razinama prevencije (univerzalne, selektivne i indicirane) te razvijene mehanizme identifikacije učenika za uključivanje u programe.
7. Rad s roditeljima/skrbnicima učenika (od informiranosti, preko savjetovanja, do sudjelovanja u procesima odlučivanja).
8. Razvijene intervencije za učenike u nepovoljnom položaju.

Raznolikost sastava i raznolikost inicijalnog obrazovanja članica i članova učiteljskih i nastavničkih vijeća, znatno oslabljuje mogućnost primjerene participacije i doprinosa svih odgojno-obrazovnih djelatnika školskim preventivnim strategijama, osobito u realizaciji školskih preventivnih programa. Zato postojeći znanstveno evaluirani školski preventivni programi nisu oživotvoreni u praksi i implementiraju se u malom broju škola.

Prevenzijska strategija i prevenzijska praksa sastavnice su organizacijske kulture svake škole, pri čemu je osobito važno da svaki zaposlenik zna i razumije ciljeve prevenzijske strategije koje je škola definirala i koristi svaku priliku da u odnosu s učenicima komunicira zajedničke vrijednosti. Organizacijska kultura podrazumijeva opći obrazac ponašanja, zajedničkih uvjerenja i vrijednosti njihovih pripadnika. O njoj se može zaključivati iz onoga što ljudi govore, čine i misle unutar organizacijskog ambijenta, a uključuje učenje i prenošenje znanja, uvjerenja i obrazaca ponašanja tijekom nekog razdoblja, što znači da je organizacijska kultura prilično stabilna i da se ne mijenja brzo.

Ako organizacijska kultura ne pridonosi prevenzijskoj praksi, nastaje veliki problem jer izostaju fokusirani naponi za promjenom i kreiranjem standardizirane prakse u konkretnom okruženju. Preduvjet uspješnosti preventivne strategije usklađenost preventivne strategije sa školskom filozofijom, ciljevima, politikama i kurikulumom što opet vodi potrebi zajedništva i usuglašenosti sustava vrijednosti.

Zato *Abeceda prevencije* obuhvaća pet temeljnih aktivnosti (Slika 1):

1. edukacija i senzibilizacija ravnatelja škola sa svrhom osiguravanja primjerene podrške planiranju i realizaciji preventivnih strategija u svakoj školi
2. edukacija i senzibilizacija županijskih voditelja školskih preventivnih programa o važnosti, načelima, sadržajima i modalitetima planiranja i realizacije školskih preventivnih strategija
3. informiranje svih dionika o školskim preventivnim strategijama (učiteljska i nastavnička vijeća, vijeća roditelja, učenici)
4. planiranje školskih preventivnih strategija (programi za socijalno-emocionalno učenje, jačanje kompetencija roditelja za roditeljsku ulogu)
5. kontinuirana supervizija i evaluacija provedbe na razini županijskih vijeća.

Važnosti ovih aktivnosti proizlazi iz činjenice da je inicijalno obrazovanje ravnatelja i voditelja školskih preventivnih programa raznoliko i rijetko sadržava kompetencije prevencijske znanosti i socijalne pedagogije.

Slika 1. Struktura Abecede prevencije

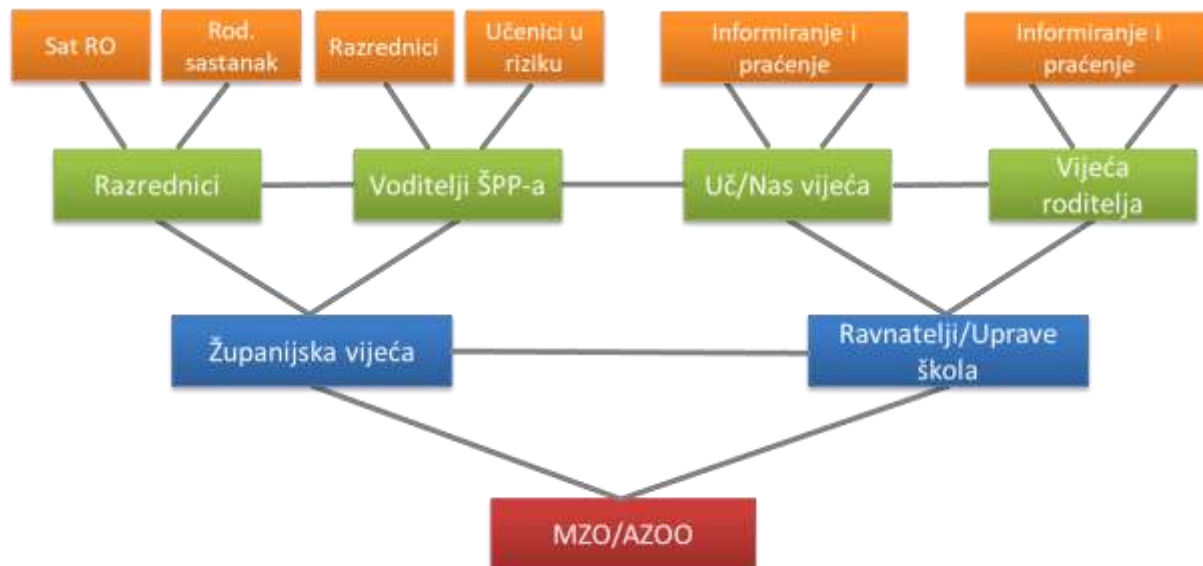
Prvi korak programa odnosi se na njegovo predstavljanje ravnateljima (stručni skup u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje), nakon čega slijedi njihov angažman u svakoj školi posvećen predstavljanju programa učiteljskim/nastavničkim vijećima i vijećima roditelja. Pretpostavka tog angažmana je primjereno razumijevanje važnosti i komponenti preventivnih strategija i spremnost na svestranu podršku programu.

Drugi korak odnosi se na edukaciju županijskih voditelja preventivnih programa koji će biti osposobljeni za edukaciju voditelja školskih preventivnih programa po županijama. Svrha ovih aktivnosti ogleda se u potrebi osiguravanja standardizirane edukacije razrednika i drugih zaposlenika škola za sudjelovanje u preventivnim strategijama. Bitna komponenta svih edukacija je međusobno povezivanje, odnosno razvoj kvalitetnih odnosa, što je značajna pretpostavka njegove uspješnosti.

Središnji dio programa je neposredni rad razrednika s učenicima i njihovim roditeljima/skrbnicima. Taj se rad temelji na ciljevima i sadržajima koji se definiraju u preventivnoj strategiji svake škole.

Na neposredan rad razrednika, nadovezuje se sustav supervizije i evaluacije koji je predviđen radi osiguravanja primjerene podrške stručnim suradnicima, učiteljima i nastavnicima, ali i učenicima te roditeljima/skrbnicima učenika koji iziskuju intervencije na razini sekundarne ili indicirane prevencije. Poseban je naglasak na podršci školama koji u svojim stručnim službama nemaju socijalne pedagoge. Na toj razini program predviđa međusobno povezivanje škola i resursa u lokalnim zajednicama radi racionalnog korištenja raspoloživih

resursa, uz aktivnu ulogu Agencije za odgoj i obrazovanje. Ključnu ulogu u superviziji imaju voditelji županijskih vijeća za preventivne programe. Dionici Abecede prevencije prikazani su u Slici 2.

Slika 2. Dionici Abecede prevencije

Edukacijom, senzibilizacijom, supervizijom i kontinuiranom podrškom voditeljima školskih preventivnih programa želi se postići da školska preventivna strategija bude:

- integralni dio odgojno-obrazovnog procesa
- proces koji se provodi kontinuirano
- obveza svih zaposlenika škola
- usmjerena na suradnju s obiteljima učenika i zajednicom
- prilagođena dobi i vrlo heterogenoj populaciji učenika u svakoj školi
- sveobuhvatna (proteže se na kontinuumu od univerzalne, preko selektivne do indicirane prevencije)
- znanstveno utemeljena i evaluirana.

Da bi se povećala kvaliteta, održivost i učinkovitost školskih preventivnih strategija one trebaju sadržavati programe socijalno-emocionalnog učenja, programe podrške roditeljima i intervencije za učenike u nepovoljnom položaju.

Visoko se preporučuje primjena postojećih znanstveno evaluiranih programa, socijalno-emocionalnog učenja, a u *Abecedi prevencije* razvijen je i minimalan skup aktivnosti koje je u svakom razredu potrebno provesti s učenicima i s roditeljima. Tim se aktivnostima ostvaruju preduvjeti za ostvarivanje specifičnih ciljeva preventivnih programa, a to su:

1. Razvoj samopoštovanja i pozitivne slike o sebi koja učeniku omogućuje prepoznavanje vlastitih sposobnosti, izražavanje osobnosti i prepoznavanje njegovog doprinosa zajednici.

2. Razvoj suradničkih socijalnih vještina koje učeniku omogućavaju stvaranje međuljudskih odnosa u kojima uspješno zadovoljava vlastite potrebe, bez ugrožavanja potreba drugih, te doprinose uzajamnom razumijevanju, podršci, osjećaju zajedništva i razvoju prijateljskih odnosa.
3. Razvoj vještina nenasilnog rješavanja sukoba koje učeniku omogućavaju čuti i razumjeti druge te dogovarati se, usklađivati i sučeljavati bez narušavanja osobnog i tuđeg integriteta.

Ovaj pristup je izabran jer učinkoviti preventivni programi ne nastoje promijeniti sve kod svih učenika, jasno prikazuju prioritete i ciljeve koji oslikavaju karakteristike populacije kojoj su namijenjeni te aktivnosti, usluge i podršku koju nude. Uz to, veća je vjerojatnost da će učitelji i nastavnici sudjelovati u programima koji su jednostavni za primjenu, pozitivno usmjereni i doživljeni kao djelotvorni i kompatibilni školskom okruženju. Očekuje se školsko okruženje usmjereno rastu, učenju i suradnji, temeljeni na kvalitetnim međuljudskim odnosima, dijeljenom razumijevanju preventivne strategije i usuglašenim uvjerenjima. U takvim okruženjima preventivne programe provode kompetentni izvođači, osiguravajući njihovu raznovrsnost i sveobuhvatnost te usmjerenost na učenike (u klopnu redovitih kurikularnih aktivnosti i dodatnih intervencija).

U kontekstu preventivnog rada sa srednjoškolcima namjera jest da on bude usmjeren poticanju pozitivnog i cjelokupnog razvoja (primjerice, tjelesnog, kognitivnog, emocionalnog, socijalnog i profesionalnog) učenika, usvajanja zdravih stilova i navika te osobno i društveno odgovornih (prosocijalnih) oblika ponašanja. U osmišljavanju preventivnih aktivnosti za srednjoškolce potrebno je voditi računa o rizičnim i zaštitnim čimbenicima (individualnim i onima iz ključnih socijalnih okruženja), karakteristikama razvojne dobi/adolescencije (kao što je usmjerenost na vršnjačke odnose i naglašena potreba za pripadanjem, nedostatan razvijene vještine kritičke analize različitih okolinskih utjecaja, sklonost eksperimentiranju i upuštanju u rizična ponašanja, fokusiranost na kratkoročne posljedice, nedostatan razvijeno apstraktno mišljenje i dr.) te se usmjeriti socijalno-emocionalnom učenju. Prema Elias i Zins (2006) ono predstavlja proces usvajanja i učinkovite primjene znanja, stavova i vještina neophodnih za (1) prepoznavanje i nošenje s osjećajima, (2) razvoj brižnog odnosa prema drugima, (3) donošenje odgovornih odluka, (4) uspostavljanje pozitivnih odnosa i (5) sposobnost nošenja s izazovima. Upravo socijalno-emocionalne kompetencije predstavljaju svojevrsne alate mladima za uspješno savladavanje teškoća i ostvarivanje pozitivnih razvojnih ishoda. Pet međusobno povezanih skupova kognitivnih, afektivnih i ponašajnih kompetencija odnose se na svijest o sebi, samoregulaciju, društvenu svijest, vještine važne za odnose te odgovorno odlučivanje (CASEL, 2015), a iste su prikazane u grafičkom organizatoru iz nastavka (Grafički prikaz 1).

Grafički prikaz 1. Ključne socijalno-emocionalne kompetencije

U okviru *Abecede prevencije*, a s generalnim ciljem ujednačavanja standarda kvalitete i sadržaja preventivnog rada na razini Republike Hrvatske, za srednjoškolske ustanove preporučena je provedba

- minimalno 4 preventivne aktivnosti tijekom nastavne godine s učenicima trogodišnjih programa, u trajanju između 30 i 45 minuta
- minimalno 6 preventivnih aktivnosti tijekom nastavne godine s učenicima četverogodišnjih i petogodišnjih programa, u trajanju između 30 i 45 minuta
- minimalno 2 tematska roditeljska sastanka po godini/razredu.

Izbor aktivnosti te način provedbe istih usklađuje se s kriterijima vrste srednjoškolskog program, posebnostima razrednih odjela (kao što je broj učenika, dob, razvojne karakteristike i dr.) te uočenim potrebama za preventivnim radom.

Abeceda prevencije temelji se na odgovarajućem školskom okruženju, uključuje primjenu znanstveno evaluiranih preventivnih programa i doprinosi sveobuhvatnim preventivnim strategijama. Nudi razrađene radionice i tematske roditeljske sastanke koji predstavljaju primjere aktivnosti za postizanje specifičnih ciljeva programa. Ipak, naglasak je na ukupnom

preventivnom kontekstu i razvoju preventivnih strategija koje su okosnica pozitivnog razvoja učenika.

OBILJEŽJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA

SPECIFIČANI CILJEVI:	1. RAZVOJ SAMOPOŠTOVANJA I POZITIVNE SLIKE O SEBI	2. RAZVOJ SURADNIČKIH SOCIJALNIH VJEŠTINA	3. RAZVOJ VJEŠTINA NENASILNOG RJEŠAVANJA SUKOBA
SMJERNICE ZA UČITELJE/NASTAVNIKE:	1. Svi učenici i roditelji/skrbnici upoznati su sa školskom preventivnom strategijom i dostupnoj podršci učenicima i roditeljima/skrbnicima u školi. 2. Osoblje učenicima upućuje činjenične povratne informacije o njihovom ponašanju, odlukama, osobinama i potiče ih da sami uočavaju vlastite pozitivne osobine. 3. Osoblje potiču zajedničke aktivnosti učenika u razredu. 4. U nastavnom procesu realiziraju se sadržaji međupredmetnih tema koje doprinose razvoju slike o sebi, potencijala i radnih navika učenika, učenju upravljanja vlastitim emocijama i ponašanjem, prepoznavanju osnovnih emocija, razvoju empatije.	1. Osoblje kontinuirano razvijanja kvalitetne odnose s učenicima i njihovim roditeljima/skrbnicima koji se temelje na međusobnom povjerenju i uvažavanju. 2. Osoblje vlastitom komunikacijom daju učenicima primjer aktivnog i ciljanog slušača. 3. Koriste se ideje učenika u planiranju zajedničkih aktivnosti i rješavanja različitih problema te potiče solidarnost u razredu. 4. U nastavnom procesu realiziraju se sadržaji međupredmetnih tema koje doprinose razvoju komunikacijskih kompetencija učenika, prepoznavanju i uvažavanju potreba i osjećaja drugih, prepoznavanju i procjenama vršnjačkih odnosa, prepoznavanju, uvažavanju i podržavanju različitosti.	1. Osoblje potiče učenike na odgovoran odnos prema sebi, drugima, obvezama, imovini i okruženju. 2. Osoblje sudjeluje u stvaranju sigurnog i poticajnog školskog okruženja. 3. U nastavnom procesu realiziraju se sadržaji međupredmetnih tema koje doprinose poštivanju dječjih prava, učenju strategija nenasilnog rješavanja sukoba, razlikovanju primjerenog od neprimjerenog ponašanja te načina na koje društvene norme i pravila reguliraju ponašanje i međusobne odnose. 4. Učitelji/nastavnici su usmjereni na uočavanje učenika koji iziskuju dodatne oblike podrške te s time u vezi kontinuirano surađuju sa stručnim suradnicima.
ZNAJSTVENO EVALUIRANI PREVENTIVNI PROGRAMI	RESCUR: na valovima, Europski kurikulum za razvoj otpornosti djece, Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu LQ Vještine za adolescenciju (UNODC) Trening životnih vještina (NZJZ Primorsko goranske županije) Stop nasilju među djecom, UNICEF Ured za Hrvatsku (program je u doradi)		

Za implementaciju navedenih programa izvoditelji trebaju završiti dodatne edukacije.	SNEP i SNEP junior program: Seksualno nasilje – edukacijski i preventivni program (Ženska soba) Program prevencije korištenja duhana, alkohola i drugih sredstava ovisnosti kod djece i mladih „Imam stav“ Program prevencije nasilja u mladenačkim vezama (DPP, ERF) Program prevencije kockanja mladih „Tko zapravo pobjeđuje?“ (ERF) Program prevencije ponašajnih ovisnosti i rizičnih ponašanja u virtualnom okruženju „Alati za moderno doba“ (ERF) Program prevencije poremećaja hranjenja „Tko je to u ogledalu?“ (Centar za poremećaje hranjenje – Bea)
DODATNE MOGUĆNOSTI: KORISNI MATERIJALI I IZVORI INFORMACIJA, INTERNI SOCIJALNOPEDAGOŠKI PROGRAMI	EMICA – razvoj emocionalnih vještina, socijalnopedagoški program La(r)a – lančana reakcija, trening socijalnih vještina, socijalnopedagoški program Razvoj pozitivne slike o sebi (A. Rovis Brandić i J. Bićanić) Sexting i Sextortion, uz pripadajuće video-lekcije, nastavni materijal za srednje škole (Agencija za elektroničke medije i UNICEF) Slika o sebi – Okvir za osnaživanje učenika, edukativni paket (Nastavno-klinički centar ERF-a) Putokaz za uspješno savladavanje izazova odrastanja – Mjesec borbe protiv ovisnosti, edukativni paket (Nastavno-klinički centar ERF-a) Putokaz za uspješno savladavanje izazova odrastanja – Dan ružičastih majica, edukativni paket (Nastavno-klinički centar ERF-a) Putokaz za uspješno savladavanje izazova odrastanja – Briga za mentalno zdravlje, edukativni paket (Nastavno-klinički centar ERF-a) Komunikacijske vještine u prevenciji sukoba, interni program (Ž. Gregorin i S. Radić Bursać) Priprema, pozor, START – Vještine upravljanja karijerom, interni program (Ž. Gregorin i S. Radić Bursać) Digitalni mediji i mentalno zdravlje, uz pripadajuću video-lekciju, obrazovni materijal (Agencija za elektroničke medije i UNICEF)
ODGOVORNOST MZOM/AZOO	Osigurati održivost programa (ulaganje u razvoj, početnu implementaciju i evaluaciju) Osigurati edukaciju za ravnatelje, voditelje županijskih vijeća i voditelje ŠPP-a
ODGOVORNOST ŽUPANIJSIH VIJEĆA	Supervizija voditelja ŠPP-a (upoznavati s mogućnostima, razmjenjivati ideje, planirati aktivnosti, pružati podršku) Vođenje procesa evaluacije na razini ŽV-a
ODGOVORNOST RAVNATELJA ŠKOLA	Predstaviti ŠPP članovima Učiteljskog/nastavničkog vijeća i članovima Vijeća roditelja Osigurati prepoznatljivost ŠPP-a kao odgojnog prioriteta škole

	Osigurati podršku u provedbi
ODGOVORNOST VODITELJA ŠPP-a	Osigurati podršku u provedbi (redovni stručni aktivni na mjesečnoj razini) Osigurati poveznicu ŠPP-a na selektivnu i indiciranu razinu prevencije Voditi proces evaluacije na razini škole

POPIS STRUKTURIRANIH AKTIVNOSTI ZA UČENIKE: OSNOVNA ŠKOLA

SPECIFIČANI CILJEVI:		1. RAZVOJ SAMOPOŠTOVANJA I POZITIVNE SLIKE O SEBI	2. RAZVOJ SURADNIČKIH SOCIJALNIH VJEŠTINA	3. RAZVOJ VJEŠTINA NENASILNOG RJEŠAVANJA SUKOBA
STRUKTURIRANE AKTIVNOSTI ZA UČENIKE (po razredima):	1.	Igre predstavljanja i upoznavanja Drvo našeg razreda To sam ja – ne postoje ista dva Poznajem se – mijenjam se – upoznaj me i ti Knjižica mojih uspjeha	Kućica prijateljstva Priča o ždralu i njegovom jatu Sva lica mojih osjećaja Naše sličnosti i razlike Dugine boje	Brižno biće: razredna i školska pravila Moje sigurno mjesto Što nas plaši Kako ti mogu pomoći? Ne rugaj se
	2.	Tko sam ja Zlatne markice Što mi se kod tebe sviđa Ljubav Moje vrijednosti	Ja i drugi Knjižica osjećaja Dolazi nam gost Naša priča u šest slika Sluša me – ne sluša me	Moj strah Želje i potrebe Prava djeteta Naš dogovor o postupanju Obaranje ruku
	3.	Razredno ogledalo Samopoštovanje Odaberi predmet Mogu – znam - vrijedim Moji – naši potencijali	Piramida prijateljstva Suradnja Zašto se zovem Pero Imam pravo! Tople i hladne pahuljice	Slavimo različitosti Omotnica Odgovorna ponašanja Izgubljeno-nađeno Napišite kraj priče
	4.	Cvijet 2 -slika o sebi Osnovni osjećaji (video) Superherojski štit	-MEMO Sigurno surfanje -Djeca o pravima djece ili Čovječe, ispravi se	-Stepenice nasilja – gdje prestaje igra, a počinje nasilje?

SPECIFIČANI CILJEVI:		1. RAZVOJ SAMOPOŠTOVANJA I POZITIVNE SLIKE O SEBI	2. RAZVOJ SURADNIČKIH SOCIJALNIH VJEŠTINA	3. RAZVOJ VJEŠTINA NENASILNOG RJEŠAVANJA SUKOB
		-Prizemljenje iz Mindfulness kratkih vježbi za djecu -Što kod tebe volim	-Crtanje u parovima, -Pleme -Duga'	-Naranča, vještine asertivnog rješavanja sukoba -Duga sličnosti i duga razlika -Medalja ima dvije strane -Moj superjunak, (Kako moj superjunak rješava sukobe?)
	5.	-Upoznaj sebe – memory, -Zlatne markice -Moje unutarnje i vanjsko ja -Kome sam ja najvažnija i najdraža osoba" ("Moja najdraža" – uvodna aktivnost, Slika o sebi) -Mindfulness kratke vježbe za djecu – Poliklinika -Stresanje mrava - (kako se nosimo s neugodnim osjećajima) -Moja najdraža (Slika o sebi)	-Naše zajedničke vrijednosti -Rastrgano srce (Unicef) -Točkice -Suradnja I -Toranj (suradnja) -Dam-daš	-Just because" (kratki animirani film o nenasilnom rješavanju sukoba') -Jezik zmije i žirafe -Hitno rješenje -Konfliktne situacije -Da ali...
	6.	-Moj virtualni profil (jesam li to uistinu ja?) -Moje psihološke potrebe -Prijateljstvo -Žabe u vrhnju -Ljepota - spot YouTube (utjecaj medija na sliku o sebi)	-Naše pozitivno klupko -Euroželjeznica: predrasude -Nož i vilica -Jačanje zajedništva -Lijepa riječ, sad nam treba lijepa riječ, spot YouTube, prevencija govora mržnje na internetu	-Sendvič poruke -Crtačka bitka -Ono što je rečeno nije ono što se čulo -Koji je tvoj okidač? -SMS na leđima -Izbori (na koji način biramo svoja ponašanja)
	7.	Što znam o sebi Vremeplov Sam svoj „influencer“ Volim samoga sebe, svog jedinog sebe U ravnoteži	Odgovorno ponašanje na internet Vodiš me, vodim te Crtačka bitka Zid predrasuda Na pustom otoku Prevencija rizičnih ponašanja-maturalno putovanje	Sukobi i načini na koje ih rješavamo Kanali komunikacije Pismo osobi nasuprot mene Boca suradnje Ljutnja – jedan od najčešćih osjećaja u sukobu

SPECIFIČANI CILJEVI:		1. RAZVOJ SAMOPOŠTOVANJA I POZITIVNE SLIKE O SEBI	2. RAZVOJ SURADNIČKIH SOCIJALNIH VJEŠTINA	3. RAZVOJ VJEŠTINA NENASILNOG RJEŠAVANJA SUKOB
	8.	Sve moje životne uloge Lov na identitet Izazov ili prilika Odraž u ogledalu Moja budućnost	Ljudska prava runda prava Pepeljuga Naš bolji razred Slušam/ne slušam Zidovi i mostovi Pričaj mi priču Moj komunikacijski stil Mi smo tim	Sukob i ja Potrebe i sukobi Moji izbori Pobjeda? Poraz? Dogovor! U sukobu sa sobom

POPIS TEMATSKIH RODITELJSKIH SASTANAKA: OSNOVNA ŠKOLA

TEMATSKI RODITELJSKI SASTANCI:	1.	Poruke koje šaljemo djeci: odgojni stilovi	(Ne)djelotvorna ponašanja u odgoju
	2.	Roditeljstvo i suradnja	Sukobi i nasilje: uloga škole
	3.	Samopouzdanje djeteta – uloga roditelja	Pravila i granice u odgoju
	4.	Roditeljski utjecaj na djetetovu sliku o sebi	Kako postati bolji učenik
	5.	Opasnosti na internetu	Moje dijete u virtualnom svijetu
	6.	Roditeljska uloga	Agresivna ponašanja
	7.	Moja ponašanja u ulozi roditelja	Izazovi adolescencije
	8.	Komunikacija u obitelji	Moje dijete odrasta – što učiniti?

OBILJEŽJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA: SREDNJA ŠKOLA

SPECIFIČNI CILJEVI:	1. RAZVOJ SAMOPOŠTOVANJA I POZITIVNE SLIKE O SEBI	2. RAZVOJ SOCIJALNO-EMOCIONALNIH VJEŠTINA	
ODGOJNO-OBRAZOVNI PROCES//SMJERNICE ZA NASTAVNIKE/RAZREDNIKE:	1. Svi učenici i roditelji/skrbnici upoznati su s ŠPP-om i dostupnoj podršci učenicima i roditeljima/skrbnicima u školi. 2. Nastavnici učenicima upućuju činjenične povratne informacije o njihovom ponašanju, odlukama, osobinama i potiču ih da sami uočavaju vlastite pozitivne osobine. 3. Nastavnici potiču zajedničke aktivnosti učenika u razredu. 4. U nastavnom procesu realiziraju sadržaje međupredmetnih tema koje doprinose razvoju slike o sebi, stabilnog identitea i osnaživanja potencijala učenika, upravljanju svojim obrazovnim i profesionalnim putem te vlastitim emocijama i ponašanjem.	1. Nastavnici kontinuirano razvijaju kvalitetne odnose s učenicima i njihovih roditeljima/skrbnicima koji se temelje na međusobnom povjerenju i uvažavanju. 2. Nastavnici vlastitom komunikacijom daju učenicima primjer aktivnog i ciljanog slušača. 3. Koristiti ideje učenika u planiranju zajedničkih aktivnosti i rješavanja različitih problema te potiče solidarnost u razredu. 4. U nastavnom procesu realiziraju sadržaje međupredmetnih tema koje doprinose razvoju komunikacijskih kompetencija učenika, vještina uspostavljanja i održavanja odnosa uključujući suradnju i timski rad, prepoznavanju i uvažavanju potreba i osjećaja drugih, prepoznavanju, uvažavanju i podržavanju različitosti.	1. Nastavnici potiču učenike na odgovoran odnos prema sebi, drugima, obvezama, imovini i okruženju. 2. Nastavnici sudjeluju u stvaranju sigurnog i poticajnog školskog okruženja. 3. U nastavnom procesu realiziraju sadržaje međupredmetnih tema koje doprinose poštivanju ljudskih prava, učenju strategija nenasilnog rješavanja sukoba i načina samozaštite te strategija nošenja s izazovnim/stresnim situacijama, razlikovanju primjerenog od neprimjerenog ponašanja u raznim okruženjima, brizi o cjelokupnom zdravlju te načina na koje društvene norme i pravila reguliraju ponašanje i međusobne odnose. 4. Nastavnici su usmjereni na uočavanje učenika koji iziskuju dodatne oblike podrške te s time u vezi kontinuirano surađuju sa stručnim suradnicima.

POPIS TEMATSKIH RODITELJSKIH SASTANAKA: SREDNJA ŠKOLA

TEMATSKI RODITELJSKI SASTANCI (izbor 2 teme po razredu)	Prvi razred	Adolescencija – razdoblje prilika za cijelu obitelj Kako biti podrška djetetu prilikom prijelaza u srednju školu? Roditeljski stilovi – Koji STIL je moj? Utjecaj roditelja na djetetovu sliku o sebi Sukobi i nasilje: Uloga škole i roditelja (propisi o zaštiti prava učenika)
	2./3./4.	Srednjoškolac u virtualnom okruženju – Kako s novim izazovima? Sukob kao prilika za izgradnju obiteljskih odnosa – Poučimo ih nenasilnom rješavanju sukoba Nasilje u mladenačkim vezama – Što roditelji trebaju znati? Mentalno zdravlje učenika – Kako ga očuvati? Djelotvorna komunikacija u obitelji Medijska pismenost učenika – Naučimo ih kritičkom promišljanju! Brinem o (cjelokupnom) zdravlju – brinem o sebi
	Završni razred	Vještine upravljanja karijerom – Što jesu i kako ih osnaživati kod maturanata? Državna matura – Kako ju preživjeti?

POPIS STRUKTURIRANIH AKTIVNOSTI ZA UČENIKE: SREDNJA ŠKOLA

STRUKTURIRANE AKTIVNOSTI ZA UČENIKE (izbor 4 ili 6 aktivnosti po razredu tj. godini)	Prvi razredi	Tko sam JA? Nova škola, novi izazovi Leksikonska pitanja Moji CILJEVI	Dio po dio... Složimo mozaik potreba Razredna pravila – Prilika ili neprilika? Razredna duga sličnosti i različitosti Prijatelj na vagu! Sukob kao prilika Nasilje – Prepoznamo ga!
	2./3./4.	Stablo odrastanja	Školska POZITIVA

		Moja mreža odnosa Ni dana bez ekrana – Moje slobodno vrijeme Javno vs. Privatno Ja	Promovirajmo LJUDSKA prava Solidarnost na djelu Kako bez riječi puno reći? Slušati AKTIVNO Ja u JA-porukama Rješavanje problema po koracima Seksualno nasilje Ima li rizika u životu na mreži? Zauzmi se za sebe! (ne)Kvalitetni partnerski odnosi Pepeljuga – krimić ili bajka? Moja kutija s ALATIMA u zaustavljanju nasilja Tko tu koga kontrolira – Ja emocije ili one mene?
	Završni razredi	Mediji i slika o sebi – Kakva je tu veza? Vremepolov mog života Dnevnik samopoštovanja Moj štit za budućnost	Prvi korak u karijernom putu – (Samo)procjena Odluke na vagu i MUDRO postavljanje ciljeva Nošenje s pritiskom/stresnim događajima Brinem o (cjelokupnom) ZDRAVLJU – brinem o sebi Kako protiv stereotipa i predrasuda? Biti odgovoran GRAĐANIN/GRAĐANKA Razredne zlatne markice

Sadržaj

<u>Strukturirane aktivnosti za učenike: 1. razred</u>	16
<u>1. cilj: Razvoj samopoštovanja i pozitivne slike o sebi</u>	16
<u>1.1. Igre predstavljanja i upoznavanja</u>	16
<u>1.2. Drvo našeg razreda</u>	17
<u>1.3. To sam ja – ne postoje ista dva</u>	17
<u>1.4. Poznajem se, mijenjam se, upoznaj me i ti</u>	18
<u>1.5. Knjižica mojih uspjeha</u>	19
<u>2. cilj: Razvoj suradničkih socijalnih vještina</u>	19
<u>2.1. Kućica prijateljstva</u>	19
<u>2.2. Priča o ždralu i njegovom jatu</u>	20
<u>2.3. Sva lica mojih osjećaja</u>	21
<u>2.4. Naše sličnosti i razlike</u>	22
<u>2.5. Dugine boje</u>	23
<u>3. cilj: Razvoj vještina nenasilnog rješavanja sukoba</u>	23
<u>3.1. Brižno biće: razredna i školska pravila</u>	23
<u>3.2. Moje sigurno mjesto</u>	24
<u>3.3. Što nas plaši?</u>	26
<u>3.4. Kako ti mogu pomoći?</u>	26
<u>3.5. Ne rugaj se!</u>	27
<u>Strukturirane aktivnosti za učenike: 2. razred</u>	28
<u>1. cilj: Razvoj samopoštovanja i pozitivne slike o sebi</u>	28
<u>1.1. Tko sam ja?</u>	28
<u>1.2. Zlatne markice</u>	28
<u>1.3. Što mi se kod tebe sviđa?</u>	29
<u>1.4. Ljubav</u>	29
<u>1.5. Moje vrijednosti</u>	30
<u>2. cilj: Razvoj suradničkih socijalnih vještina</u>	31
<u>2.1. Ja i drugi</u>	31
<u>2.2. Knjižica osjećaja</u>	33
<u>2.3. Dolazi nam gost</u>	33
<u>2.4. Naša priča u šest slika</u>	34
<u>2.5. Sluša me – ne sluša me</u>	35
<u>3. cilj: Razvoj vještina nenasilnog rješavanja sukoba</u>	38
<u>3.1. Moj strah</u>	38
<u>3.2. Želje i potrebe</u>	38
<u>3.3. Prava djeteta</u>	39

<u>3.4. Naš dogovor o postupanju</u>	40
<u>3.5. Obaranje ruku</u>	41
<u>Strukturirane aktivnosti za učenike: 3. razred</u>	43
<u>1. cilj: Razvoj samopoštovanja i pozitivne slike o sebi</u>	43
<u>1.1. Razredno ogledalce</u>	43
<u>1.2. Samopoštovanje</u>	43
<u>1.3. Odaberi predmet</u>	45
<u>1.4. Mogu – znam - vrijedim</u>	46
<u>1.5. Moje – naše kvalitete</u>	47
<u>2. cilj: Razvoj suradničkih socijalnih vještina</u>	47
<u>2.1. Piramida prijateljstva</u>	47
<u>2.2. Suradnja</u>	50
<u>2.3. Zašto se zovem Pero?</u>	50
<u>2.4. Imam pravo</u>	51
<u>2.5. Tople i hladne pahuljice</u>	53
<u>3. cilj: Razvoj vještina nenasilnog rješavanja sukoba</u>	54
<u>3.1. Slavimo različitosti</u>	54
<u>3.2. Omotnica</u>	55
<u>3.3. Odgovorna ponašanja</u>	56
<u>3.4. Izgubljeno - nađeno</u>	57
<u>3.5. Napišite kraj priče</u>	58
<u>Strukturirane aktivnosti za učenike: 4. razred</u>	60
<u>1. cilj: Razvoj samopoštovanja i pozitivne slike o sebi</u>	60
<u>1.1. Cvijet 2</u>	60
<u>1.2. Osnovni osjećaji</u>	63
<u>1.3. Superherojski štit</u>	63
<u>1.4. Prizemljenje</u>	65
<u>1.5. Što kod tebe volim</u>	67
<u>2. cilj: Razvoj suradničkih socijalnih vještina</u>	67
<u>2.1. MEMO: "Sigurno surfanje"</u>	67
<u>2.2. Čovječe, ispravi se</u>	68
<u>2.3. Crtanje u parovima</u>	68
<u>2.4. Pleme</u>	70
<u>2.5. Indijanska priča "Duga"</u>	70
<u>3. cilj: Razvoj vještina nenasilnog rješavanja sukoba</u>	72
<u>3.1. Stepence nenasilja - gdje prestaje igra, a počinje nasilje</u>	72
<u>3.2. Naranča</u>	73
<u>3.3. Duga sličnosti i duga razlika</u>	75

Tematski roditeljski sastanci: 1. - 4. razreda osnovne škole

- 1.1. Poruke koje šaljemo djeci: odgojni stilovi
- 1.2. (Ne)djelotvorna ponašanja u odgoju
- 1.3. Roditeljstvo i suradnja
- 1.4. Sukobi i nasilje (uloga škole)
- 1.5. Samopouzdanost djeteta - uloga roditelja
- 1.6. Pravila i granice u odgoju
- 1.7. Roditeljski utjecaj na djetetovu sliku o sebi
- 1.8. Kako postati bolji učenik

RADNI MATERIJAL

Strukturirane aktivnosti za učnike: 1. razred

1. cilj: Razvoj samopoštovanja i pozitivne slike o sebi

RADNI MATERIAL

1.1. Igre predstavljanja i upoznavanja

Cilj: upoznavanje članova razreda te poticanje uključive i uvažavajuće komunikacije među učenicima

Očekivani ishodi:

- opuštanje
- poticanje interakcija među učenicima
- smanjivanje socijalne distance među učenicima

Potreban materijal: -

Opis:

Igra pridjevska imena: Učenici izgovaraju svoje ime i jednu pozitivnu riječ, pridjev koji ga opisuje, a počinje istim slovom kao i njegovo ime (npr. mila Mirna, snažna Sonja, hrabar Hrvoje ...). Učenici se uključuju u igru u smjeru kazaljke na satu, a igra traje dok se ne izredaju svi učenici.

Mogućnost: Svaki učenik prije izgovaranja svoga imena i pridjeva ponavlja imena i pridjeve svojih prethodnika.

Kiša: Učenici stoje u krugu, a osoba u središtu kruga vodi, trlja rukama i polako se okreće prema svakomeu krugu. Učenici oponašaju voditelja kada se voditelj okrene prema njemu. Voditelj prolazi cijeli krug osamputa ovim redoslijedom: 1. trlja dlanovima cijeli krug; 2. pucketa prstima cijeli krug; 3. lupka po bedrima cijeli krug; 4. lupka po bedrima i stupa nogama cijeli krug (i ponavlja ove radnje obrnutim redoslijedom).

Klip-Klap-Glog!: Učenici sjede u krugu. Prvi učenik kaže „Klip!“ učeniku do sebe uz brzi okret glave udesno. Sljedeći učenik nastavlja okretom udesno prema drugoj osobi, izgovarajući istu riječ „Klip!“. Ove se radnje ponavljaju od učenika do učenika u istom smjeru (desno) sve dok netko ne kaže „Glog!“. Tada se smjer okreće na drugu stranu (lijevo) i učenici izgovaraju „Klap!“.

Školjka: Učenici zatvore oči kreću se prostorom. Voditelj jednom učeniku šapne: „Ti si školjka!“, tako da drugi ne znaju tko je dobio tu ulogu. Zadatak školjke je da cijelo vrijeme igre šuti. To znači da ne odgovara na pitanja kada joj se drugi učenici obrate. Učenici se otvorenih očiju kreću u susret drugom učeniku. Sa svakimse učenikom rukuju i uvijek pitaju „Školjka?“. Ako učenik odgovori: „Školjka“, znate da nije u toj ulozi. Ako učenik ne odgovori (šuti), učenik također postaje školjka i u nastavku igre šuti (ne odgovara na pitanja). Igra završava kada svi postanu školjke.

Nedovršene rečenice: Učitelj potakne učenike da dovršavaju rečenice poput:

- Kod sebe najviše volim ...
- Kod drugih najviše volim kada ...
- Moja najdraža igra je ...
- Moje omiljeno godišnje doba je jer
- i sl.

Izvor: Jarebica, S. (2014). Socijalne vještine: Priručnik za učitelje i pedagoške djelatnike. Zagreb: Udruga „Ti si OK“

1.2. Drvo našeg razreda

Cilj: prepoznati koliko sličnosti i razlike između učenika u razredu mogu doprinijeti obogaćivanju igre, otkrivanju i učenju novih znanja i vještina

Očekivani ishodi:

- opisati vlastite osobine i osobine učenika u razredu
- prepoznati sličnosti i razlike među učenicima
- objasniti zašto su razlike dobrodošle

Potreban materijal: pakpapir, flomasteri, olovke, tempera boje, kistovi, papiri izrezani u obliku listova, ljepilo ili patafix

Opis:

Prije aktivnosti učitelj na velikom plakatu nacrtava veliko stablo koje će imati toliko grana koliko je učenika u razredu. Svaki učenik izabire jednu granu koju popunjava listovima na kojima je prethodno napisao ili nacrtao karakteristike koje njega obilježavaju (boja očiju, kose, aktivnosti kojima se voli baviti, jela koja volijesti, što dobro zna raditi i na to je ponosan, što je vidio na putovanju, što zna itd.).

Potom učitelj u suradnji s učenicima pronalazi sličnosti i razlike između prikazanih karakteristika na granama drveta i prepoznaje prikazana znanja, vještine i sposobnosti djece.

Na kraju izdvaja na drugi plakat karakteristike učenika koje razred čine posebnom i na koje su učenici osobito ponosni.

Izvor: Bouillet, D. i Šarić, Lj. (2016). Uvažavanjem različitosti do kulture mira. Zagreb: Centar za civilne inicijative.

1.3. To sam ja – ne postoje ista dva

Cilj: osvještavanje izgleda tijela i svih njegovih elemenata te uočavanje sličnosti i razlika među učenicima

Očekivani ishodi:

- uočiti i nacrtati vlastiti izgled izvana i/ili iznutra
- uvidjeti sličnosti i razlike u odnosu na druge

Potreban materijal: veliki papir za svakog učenika, flomasteri, traka za lijepljenje

Opis:

Na velikom papiru učenik s flomasterima ocrta siluetu tijela drugog učenika. Kada je silueta gotova, papirise lijepe na zid, a svaki učenik označi svoju siluetu (pišući svoje ime ili crtanjem simbola). Učenici potom mogu u siluete ucrtavati:

- svoj izgled izvana (lice, odjeća, obuća) ili
- unutarnje organe tijela i glave.

Ovisno o tome što su u siluete ucrtala djeca raspravljaju o:

- prepoznatljivosti silueta pojedinog učenika (ako su crtala svoj izgled izvana) ili o
- unutarnjim organima (jesu li oni svima zajednički ili nisu, koja im je funkcija i sl.). Svoja

mišljenja učenici mogu provjeravati pomoću edukativnih plakata, knjiga, enciklopedija,

Izvor: Bouillet, D. i Šarić, Lj. (2016). Uvažavanjem različitosti do kulture mira. Zagreb: Centar za civilne inicijative.

1.4. Poznajem se, mijenjam se, upoznaj me i ti

Cilj: prepoznavanje promjena tijekom odrastanja, uočavanje sličnosti i razlika u odnosu na sebe i druge te osvještavanje osobnih vrijednosti, razvijati sliku o sebe, vlastiti identitet

Očekivani ishodi:

- prepoznati razvojne promjene kod sebe i drugih
- uvidjeti sličnosti i razlike u odnosu na druge

Potreban materijal: pano, kutija, fotografije djece (u dojenačkoj, jasličkoj i predškolskoj dobi), A3 kartoni za uvezivanje u zajednički album, u dovoljnom broju za svako dijete, ljepilo i vrpca za uvezivanje

Opis:

Prije aktivnosti potrebno je

- prikupiti fotografije učenika iz različitih razdoblja njihovog odrastanja
- izložiti fotografije na panou u učionici.

Učenici mogu:

- predstaviti sebe uz pomoć fotografija (opisujući se, pričajući događaje kojih se sjećaju ili im ih je netko ispričao i na druge načine govoreći o sebi nekada i danas)
- uspoređivati svoj izgled u dojenačkoj, jasličkoj i predškolskoj i školskoj dobi
- uočavati razlike među učenicima u različitim fazama odrastanja.

Fotografije se stave u veću kutiju pa ih učenici vade i pogađaju tko je na fotografiji. Uz to, svaki učenik ističe jednu osobinu djeteta koja mu se na fotografiji najviše sviđa.

Na kraju, svaki učenik lijepi svoju fotografiju na jedan karton koji se uvezuje u album razreda.

Izvor: Bouillet, D. i Šarić, Lj. (2016). Uvažavanjem različitosti do kulture mira. Zagreb: Centar za civilne inicijative.

1.5. Knjižica mojih uspjeha

Cilj: uočiti vlastite pozitivne osobine kao doprinos razvoju samopouzdanja učenika

Očekivani ishodi:

- nabrojati vlastite uspjehe
- povezati uspjehe s vlastitim osobinama i ponašanjem

Potreban materijal: portfolio ili bilježnica za svako dijete

Opis:

Učitelj pozove učenike da tijekom mjeseca ili dulje vode dnevnik u kojem će upisati uspjehe koje su postigli tijekom dana, a nazvat će ih Knjižica mojih uspjeha. Učitelj potakne učenike da svatko svoju knjižicu ukrasi prema željama.

Uspjesi se mogu odnositi na odnose s vršnjacima, obiteljske odnose, dobra djela, učenje, sudjelovanje u kućanskim poslovima, slobodne aktivnosti, igru i sve ostale svakodnevne aktivnosti.

Na kraju svakog mjeseca učenici na satu SRO predstavljaju svoje knjižice te ih se stavlja na razrednu oglasnu ploču.

Izvor: izvorna radionica

2. cilj: Razvoj suradničkih socijalnih vještina

2.1. Kućica prijateljstva

Cilj: povezivanje osobnog i obiteljskog identiteta te razvoj svijesti o važnosti pripadanja obitelji i razredu

Očekivani ishodi:

- razvijati osjećaj pripadnosti u obitelji i razredu
- prepoznati sličnosti i razlike među „stanovima“ učenika
- razgovarati o temama vezanim uz identitet učenika i njegove obitelji

Potreban materijal: karton, fotografije obitelji djece (i odgojitelja) koje su unaprijed pripremljene, ljepilo

Opis:

Prije aktivnosti učitelj prikuplja obiteljske fotografije učenika i vlastite fotografije. Učitelj zajedno s učenicima izrađuje kuću od kartona koja ima toliko prozora koliko je učenika u razredu i jedan za sebe. Svaki prozor predstavlja stan jedne osobe.

Zatim učitelj i učenici:

- svoje stanove upotpunjuju obiteljskim fotografijama i ukrašavaju ih
- razgovaraju o posebnostima svakoga stana i obitelji
- zamišljaju sebe u tuđem stanu (što bi im se tamo sviđalo, a što ne, kako bi se osjećali, što bi im bilo neobično...).

S vremena na vrijeme, u kućici mijenjaju i/ili dodaju simbole i crteže koji se odnose na aktualna događanja u obitelji učenika. Kućica služi kao poticaj na razgovor o različitim temama koje su vezane uz identitet učenika i njegove obitelji. Uz kućicu se može izvoditi igra s pjevanjem *Ima jedna kućica*.

Izvor: Bouillet, D. i Šarić, Lj. (2016). Uvažavanjem različitosti do kulture mira. Zagreb: Centar za civilne inicijative.

2.2. Priča o ždralu i njegovom jatu

Cilj: osvješćivanje karakteristika koje označavaju pravo prijateljstvo

Očekivani ishodi:

- objasniti važnost prijateljskih odnosa u vlastitu životu
- nabrojiti koji su poželjni, a koji nepoželjni načini ponašanja u prijateljskim odnosima
- odabrati među različitim načinima ponašanja one s pomoću kojih mogu unaprijediti svoja prijateljstva.

Potreban materijal: slike različitih ždralova, pano, priča: Ždral i njegovo jato (nalazi se u prilogu), bijeli papir (jedan list po djetetu), olovke

Opis:

Prije aktivnosti potrebno je pripremiti slike različitih ždralova izložene na pano. Učitelj može započeti aktivnost tako da pokazuje učenicima slike ždralova i pita ih:

- Prepoznaju li koja je ovo ptica?
- Zna li netko nešto o ovoj ptici?
- Što prvo primjećuju kad pogledaju pticu/ptice?
- Kako im izgleda kljun? Noge? Jesu li sve ove ptice iste? Po čemu se razlikuju? i sl.

Prema potrebi, učitelj može:

- reći učenicima da se te ptice nazivaju ždralovi i da poput drugih ptica i ždralovi vole letjeti u jatu
- pričati što zna o ždralovima (npr. da ždralovi dok love ribu za hranu vole zaroniti u vodu i da se ponekad, roneći, glasaju kao truba pa se zato ponekad ove ptice nazivaju „ždralovima trubačima“ itd.).

Kada procijeni da su učenici dovoljno upoznati sa ždralovima, učitelj priča priču o ždralu i njegovom jatu. Nakon ispričane priče, učenici mogu:

- razgovarati o tome što im je u priči bilo posebno, kakav je bio bijeli ždral, što mu je nedostajalo, kakvisu bili crvenoglavi ždralovi prema bijelom ždralu, što misle o tome što su crvenoglavi ždralovi tražili od bijelog ždrala kako bi mu postali prijatelji, što oni misle da pravi prijatelj treba raditi i sl.
- sjetiti se vlastitih prijatelja, zašto ih vole pa nacrtati sebe i svoje prijatelje
- pripremiti izložbu crteža *Moji prijatelji i ja*.

Prilog 1.

Priča „Ždral i njegovo jato“

Jednom davno bio jedan običan bijeli ždral koji je tražio jato.

Ovome bijelome ždralu je oduvijek bilo teško naći društvo, jer se kao običan, bijeli ždral nije dobro uklapao među druge ždralove. Ipak, bio je odlučan pronaći sebi jato s kojim će zajedno jesti i letjeti.

Jednoga dana spazio je jako popularnu skupinu crvenoglavih ždralova koji su lovili ribu u rijeci. Sletio je pored njih i pitao ih bi li mogao biti dio njihovog jata.

Vođa jata je pristao da im se bijeli ždral pridruži, iako je običan bijeli ždral, ali pod uvjetom da ode do rijeke i donese nekoliko riba koje je ulovilo jato ždralova crnoga vrata.

U prvi čas bijeli je ždral odbio. Rekao je da neće krasti ribu. Crvenoglavi ždralovi su rekli da neće biti dio jata ako to ne učini. Svaki ždral je morao ukrasti ribu prije nego što je prihvaćen u jato. Bijeli ždral se bojao da je ovo njegova jedina prilika da bude dio nekog jata i na kraju je pristao ukrasti i donijeti ribu.

Odletio je niz rijeku do jata ždralova crnog vrata. Ubrzo je primijetio ribe koje su već ulovili i približio se uzeti nekoliko komada. Ždralovi crnoga vrata su razgovarali i činilo se da ga nisu primijetili. Obični bijeli ždral je zgrabio nekoliko riba u svoj kljun i poletio. Iznenada ga je jedan od ždralova crnoga vrata stigao.

"Zašto nam uzimaš ribu?", pitao je ždral.

Bijeli ždral odgovori da ne želi to raditi, ali je to jedini način da bi postao dio nekoga jata ždralova.

"Nije istina. Nemaš razloga za krađu ribe. Da si nas pitao, dopustili bismo ti da budeš dio našega jata."

Shvativši koliko je pogriješio, bijeli ždral spusti ribu i ispriča se za krađu.

Ždralovi crnoga vrata su mu oprostili i primili ga u svoje jato. Prihvatili su ga zbog onoga što on jest – običan bijeli ždral, a ne zato što im može donositi ukradenu ribu.

Izvor: Bouillet, D. i Šarić, Lj. (2016). Uvažavanjem različitosti do kulture mira. Zagreb: Centar za civilne inicijative.

2.3. Sva lica mojih osjećaja

Cilj: prepoznati i razumjeti osnovne osjećaje kod sebe i drugih, razvijati odnos prema sebi i drugima

Očekivani ishodi:

- prepoznati osnovne osjećaje
- osvijestiti kako ono što mislimo ima veze s onim kako se osjećamo (uzročno posljedična veza)
- nacrtati/naslikati tijekom vremena što više lica na kojima se može prepoznavati i razlikovati intenzitet istog osjećaja

Potreban materijal: flomasteri, voštane i drvene paste, olovke, tvrdi papir, izrezan u oblik kruga, malo ogledala za svako dijete, 4 kutije od cipela

Opis:

Prije aktivnosti potrebno je pripremiti izrezane krugove tvrdog papira i kutije (ili papirnati okrugli tanjuri).

Učitelj razgovara s učenicima:

- upita što su pomislili kada su vidjeli što im je pripremio
- upita kako se osjećaju sad u ovom trenutku, kaže im da se pogledaju u ogledalo i zapamte sliku svoga osjećaja, te zapiše osjećaje koje su učenici naveli
- predlaže da se svaki učenik sjeti jednog događaja kada je bio/bila ljut/ta, da se sjeti što je tada pomislilo i uzme ogledalo i gleda svoje lice dok priča što se to događalo i što je mislilo kad je bio/laljut/ta, zadrži pogled na licu, a onda naslika/nacrta kako je njegovo lice izgledalo na okrugli papir (učitelj može u prostor iznad čela na papiru upisati djetetovu misao koja je izazvala osjećaj)

- pita učenike sjećaju li se događaja koji su rezultirali osjećajima - ljutnjom, tugom, srećom, strahom(uz vođenje učitelja za svaki pojedini osjećaj)
- predlaže učenicima da oslikaju ili kolažem oblože kutije i označe ih tako da je svaka prepoznatljiva po tome koji se „osjećaji u nju odlažu“.

Kad učitelj tijekom narednih dana uoči kod učenika izrazitu ekspresiju pojedinog osjećaja, može predložiti da osvijesti što sada misli i koji osjećaj doživljava, pogleda se u ogledalu i uočen osjećaj naslika/nacrta, te odloži u kutiju osjećaja.

Izvor: Bouillet, D. i Šarić, Lj. (2016). Uvažavanjem različitosti do kulture mira. Zagreb: Centar za civilne inicijative.

2.4. Naše sličnosti i razlike

Cilj: upoznavanje vlastitog identiteta i identiteta drugih osoba pronalazeći sličnosti i različitosti te osvještavanje elemenata identiteta razreda, prepoznavanje, uvažavanje i podržavanje različitosti

Očekivani ishodi:

- prepoznati sličnosti i razlike među sobom
- prikazati na plakatu vlastite sličnosti i razlike

Potreban materijal: izrezana slova veličine 5 – 7 cm (tako da svako dijete među slovima može pronaći početno slovo svog imena), papiri, olovke, flomasteri u boji i drugi pribor za crtanje/slikanje, plakat

Opis:

Prije aktivnosti, potrebno je razasuti slova po stolu kako bi svaki učenik mogao odabrati početno slovo svog imena (samo ili uz pomoć učitelja).

Učenici s istim početnim slovom svog imena formiraju krug, držeći se za ruke (slova mogu staviti u sredinukruga). Pažljivo promatraju jedan drugog sa zadatkom da prepoznaju po čemu su slični, osim po početnom slovu vlastitog imena (učenici sami biraju karakteristike o kojima će govoriti, a ako netko nema ideju pomaže mu učitelj postavljanjem pitanja o boji kose, očiju, visini...). Zatim učenici prepoznaju po čemu su različiti.

Na kraju odlučuju na koji način će na plakatu prikazati svoje sličnosti i različitosti (crtanjem, slikanjem). Plakat je moguće dopunjavati s kasnije uočenim sličnostima i različitostima te uz plakat razgovarati o tome što vide kao interesantno, dosadno, što je moguće promijeniti, što se nikako ne može promijeniti i sl.

Izvor: Bouillet, D. i Šarić, Lj. (2016). Uvažavanjem različitosti do kulture mira. Zagreb: Centar za civilne inicijative.

2.5. Dugine boje

Cilj: prepoznavanje, uvažavanje i podržavanje različitosti

Očekivani ishodi:

- razvijati senzibilitet djece za različitost
- izraziti vlastiti doživljaj priče i duginih boja bojom

Potreban materijal: slikovnica Dugine boje, različite fotografije duge, papir za slikanje, tekuće boje, kistovi, klamerica

Opis:

Aktivnost počinje razgledavanjem fotografija duge, a nastavlja se čitanjem slikovnice *Dugine boje*. Potom se s učenicima razgovara o dugi. Učitelj potiče učenike da govore o svojem iskustvu i doživljaju duge, kako bi uočila da je duga simbol sličnosti i razlika koje se povezuju sa sličnostima i razlikama među ljudima. Učitelj

može upitati djecu: „Kako bi svijet izgledao da su svi isti? Kako bi se međusobno prepoznavali?“ te iznijeti vlastiti stav o ljepoti razlika. Učenici prema interesima slikaju dugu. Kada su slike završene, duge se mogu složiti jedna do druge u jednu zajedničku dugu na izložbeni pano. Svakom dijelu duge može se dodijeliti ime učenika koje ju je naslikalo.

Izvor: Bouillet, D. i Šarić, Lj. (2016). Uvažavanjem različitosti do kulture mira. Zagreb: Centar za civilne inicijative.

3. cilj: Razvoj vještina nenasilnog rješavanja sukoba

3.1. Brižno biće: razredna i školska pravila

Cilj: stvaranje sigurnog i poticajnog školskog okruženja, razvijanje odgovornosti prema sebi i drugima

Očekivani ishodi:

- dogovoriti se o pravilima za rad
- prepoznati važnost postavljanja i pridržavanja pravila

Potreban materijal: ploča, pravila rada (slika i tekst) za svaku grupu

Opis:

Učitelj objašnjava učenicima da će na satovima razrednog odjela upoznavati sebe i druge, pomagati jedni drugima, govoriti o svojim vjerovanjima, nadama i osjećajima, međusobno se slušati i učiti jedni od drugih. Da bi mogli na tome raditi potrebno je dogovoriti se o uvjetima u kojim ćete raditi. Učitelj pita učenike što jeto pravilo i zašto su pravila važna.

Učitelj podijeli učenike u male grupe i daje im zadatak. Prvo, svatko za sebe, a zatim razgovaraju u maloj grupi o tome u kakvoj atmosferi (klimi) se žele družiti, zabavljati i učiti. Pričaju o tome što im je važno u grupi, što očekuju od drugih, što od sebe i da li im je to toliko važno da žele da to postane pravilo ponašanja u njihovoj grupi ili razredu.

Nakon diskusije 10-15 minuta svaka grupa predloži svoja pravila. Kako se radi o učenicima prvog razreda učitelj može pripremiti unaprijed pravila za raspravu za svaku grupu (slika i tekst). Važno je da su pravila izražena u afirmativnom obliku. Sva pravila učitelj piše na veliki papir ili ploču. Učitelj traži pojašnjenja i suglasnost ostalih učenika. Ona pravila oko kojih ste postigli dogovor ispiše na poseban papir. Konačnu verziju objesi na vidljivo mjesto u razredu. Kod dogovaranja i argumentiranja pravila dobro je svako pravilo potkrijepiti nekom usporedbom ili pričom. Kada govorimo učenicima o tome koliko je važno da ne budu glasni ne viču jedan na drugoga možete im ispričati priču o drvosječama. (Prilog 1)

Prilog 1.

Na Solomonskim otocima, otočju u Južnom Pacifiku, stanovnici jednog sela primjenjuju jedinstvenu tehniku sječe drva. Ako je stablo PREVELIKO da bi ga srušili sjekirom, seljani ga sijeku vikom. Drvosječe se prikradu stablu u zoru i iznenada stanu vikati na njega iz sveg glasa. Čine to trideset dana uzastopno. Nakon nekog vremena stablo umre i sruši se. Teorija glasi da VIKa ubija duh stabla, i seljani tvrde da ta tehnika nikad nije zakazala.

Učitelj razgovara s učenicima o tome za koja pravila se odrasli zalažu, a sami ih krše, za koja pravila se učenici zalažu, a sami ih krše. Jesu li zadovoljni svojim grupnim pravilima?

Izvor: Bićanić, J. (2009). Vježbanje životnih vještina. Zagreb: Alinea.

3.2. Moje sigurno mjesto

Cilj: uživljavanje u vođenu fantaziju, kreativno izražavanje doživljenog

Očekivani ishodi:

- steći iskustvo sudjelovanja u vođenoj fantaziji
- osvijestiti i opisati vlastito sigurno mjesto
- nacrtati vlastito sigurno mjesto

Potreban materijal: zamračeni prostor, opuštajuća glazba, vođena fantazija *Moje sigurno mjesto* (upute i fantazija nalaze se u Prilogu 1), balon s pismom čarobnjaka (nalazi se u prilogu), papiri, flomasteri, voštane paste

Izvor: Bouillet, D. i Šarić, Lj. (2016). Uvažavanjem različitosti do kulture mira. Zagreb: Centar za civilne inicijative.

Opis:

Prije aktivnosti potrebno je:

- pripremiti balon s pismom gdje čarobnjak moli učenike da na papire nacrtaju kako je izgledalo sigurno mjesto na koje ih je odveo (u prilogu)
- zamračiti prostor.

Uz opuštajuću glazbu, učitelj poziva učenike da krenu na jedno putovanje. Započinje vođenu fantaziju *Moje sigurno mjesto*.

Nakon što se učenici vrate natrag iz svijeta mašte, pronađu pismo čarobnjaka pa flomasterima i voštanim pastelama slikaju svoje sigurno mjesto. Na kraju jedni drugima pokazuju i pričaju kako je izgledalo njihovo sigurno mjesto i što se sve u njemu nalazilo.

Vođena fantazija „Moje sigurno mjesto“ U

nekoliko riječi objasnite smisao vježbe:

„Dok su nam oči zatvorene, ne smijemo pričati, a kad ih otvorimo ispričat ćemo jedni drugima što smo zamislili. Zatvorite oči, opustite leđa, opustite ruke, trbuh, mišiće na nogama, opustite se sve do stopala.

Nakon objašnjenja počnite s vođenom fantazijom:

Zamislite da ste u šumi. Svatko zamišlja šumu u kojoj bi volio biti. Zamislite sebe kako hodate tom šumom. Krećite se onako kako vam je drago: skakućite, trčite, šetajte, skačite! Osjećate li vjetar u toj šumi ili pak nekemirise? Uživajte u svakom detalju, dodirnite nešto. Sada se polako zaustavite i pogledajte tko vam dolazi ususret. Vidite li starog čarobnjaka? Stari čarobnjak vas je očekivao. Poziva vas da krenete za njim. Slijeditega stazicom kroz šumu. Stazicom vas je čarobnjak doveo do vašeg sigurnog mjesta. Pogledajte to sigurno mjesto, zapamtite kako izgleda, što se sve u njemu nalazi. Čarobnjak kreće pripremiti iznenađenje, a mi se vraćamo u sobu.

Kada nabrojim do deset polagano otvaramo oči. Pogledajte što nas čeka na stolu. Balon s pismom čarobnjaka.“

Pročitajte djeci što u njemu piše. Može pisati sljedeće:

„Draga djeco,

Nadam se da vam je bilo lijepo i da ste se osjećali sigurno i ugodno na mjestu na koje sam vas odveo. Za balon su zavezani papiri koje sam pripremio kako bi mi mogli nacrtati sigurna mjesta na koje sam vas vodio. Kada nacrtate sigurna mjesta na kojima ste bili sa mnom, možete ih predstaviti svojim prijateljima.“

Izvor: Bouillet, D. i Šarić, Lj. (2016). Uvažavanjem različitosti do kulture mira. Zagreb: Centar za civilne inicijative.

3.3. Što nas plaši?

Cilj: vježbanje izražavanja različitih osjećaja i poticanje učenika da djelotvorno djeluju kada osjećaju strah

Očekivani ishodi:

- prepoznati vlastite osjećaje
- prepoznati tuđe osjećaje prema ekspresiji lica
- navesti sigurno mjesto i sigurnu osobu

Potreban materijal: kutija s ogledalom (poput one korištene u aktivnosti Ogledalce)

Opis:

Dok učenici sjede u krugu, učitelj šalje kutiju s ogledalom od učenika do učenika. Kad kutija dođe do učenika, on:

- pokazuje izrazom svog lica kako se osjeća
- pokazuje izraze sretnog, tužnog, pa uplašenog lica (prema uputi učitelja)
- navodi situacije koje ga plaše i što tada radi (što ga umiruje)
- navodi osobe kojima se obraća za pomoć
- navodi mjesta na kojima se osjeća sigurno
- izgovara učeniku do sebe ohrabrujuću poruku.

Izvor: Bouillet, D. i Šarić, Lj. (2016). Uvažavanjem različitosti do kulture mira. Zagreb: Centar za civilne inicijative.

3.4. Kako ti mogu pomoći?

Cilj: opisati kako na različite načine pomoći drugome

Očekivani ishodi:

- nabrojati osobine osoba koje pomažu
- imenovati osobe kojima se mogu obratiti kada im je potrebna pomoć
- navesti načine na koje mogu pomoći drugome

Potreban materijal: papir za crtanje ili slikanje, drvene bojice ili paste

Opis:

Učitelj podsjeća učenike na sigurno mjesto kojeg su izabrali u prethodnoj aktivnosti. Daje učenicima papire i kaže im da papir savinu na dva dijela. Njihov je zadatak da se prisjete nekog mjesta na kojem vole provoditi vrijeme sami. Važno je da je to mjesto na kojem im je ugodno i gdje se osjećaju sigurno. Na jednu polovicu papira učenici crtaju ili slikaju svoje sigurno mjesto i sebe na tome mjestu.

Potom im učitelj predloži se prisjete neke situacije kada im je bilo teško i kada su se osjećali usamljeno. Možda su tada zaista bili sami, a možda je oko njih bilo nekoga, ali nisu dobili potrebnu pomoć. Na drugoj polovici papira crtaju ili slikaju tu situaciju i sebe.

Kad su crteži završeni, učitelj kaže učenicima da razmisle koje je tri osobine trebala imati osoba da bi im mogla pomoći u toj situaciji. Zamoli ih da tri osobine zapišu na poleđini papira.

Učitelj upita učenike želi li netko pokazati svima svoj crtež sigurnog mjesta i ispričati nešto o tome. Nakon što djeca koja žele ispričati nešto o svojem sigurnom mjestu, učitelj poziva učenike da prema vlastitim željama pokažu crtež situacije u kojoj se osjećaju usamljeno i teško. Na kraju poziva učenike da redom svatko pročita tri osobine koje su zapisali.

Važno je da na kraju učitelj sažima najvažnije osobine koje su navedene i potakne učenike da uoče kako svine trebaju isto da im bilo bolje. Ne postoji samo jedan način na koji se može pomoći i važno je pitati drugoga kako ti mogu pomoći?

Izvor: Cefai, C., Miljević-Riđički, R., Bouillet, D., Pavin Ivanec, T., Milanović, M., Matsopoulos, A., Gavogiannaki, M., Zanetti, M.A., Cavioni, V., Bartolo, P., Galea, K., Simões, C., Lebre, P., Caetano Santos,

A., Kimber, B., Eriksson, C. (2017). RESCUR: Na valovima. Kurikul otpornosti za predškolsku i osnovnoškolsku dob: mlađa osnovnoškolska dob. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

3.5. Ne rugaj se!

Cilj: razlikovanje primjerenog od neprimjerenog ponašanja

Očekivani ishodi:

- kroz riječi pjesme i pjevanje osvijestiti granice odnosa
- prepoznati što ne smijemo raditi drugima

Potreban materijal: fotografije djece koja su deblja, siromašna, bolesna, Ne rugaj se, dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=rthMpKPwp0g>

Opis:

Prije aktivnosti potrebno je pripremiti fotografije djece različitih osobina (novine, časopisi, Internet). Kad se fotografije izlože, učitelj promatra dječje izraze lica i pita ih misle li oni da se ovoj djeci ponekad netko ruga. Potom ih može pitati:

- Što je to što drugu djecu navodi na ruganje?
- Jesu li se oni nekome rugali?
- Ruga li se i njima ponekad netko?
- Je li to poželjno ponašanje?
- Koje bi ponašanje bilo poželjno?

Kada procjeni da su učenici uočili važnost međusobnog poštivanja, pušta pjesmu Unicef: *Ne rugaj se!*

<https://www.youtube.com/watch?v=rthMpKPwp0g> Učenici

mogu:

- plesati
- učiti riječi pjesme
- pjevati refren svaki puta kada uoče da se netko ruga njima ili drugoj djeci.

Izvor: Bouillet, D. i Šarić, Lj. (2016). Uvažavanjem različitosti do kulture mira. Zagreb: Centar za civilne inicijative.

Strukturirane aktivnosti za učenike: 2. razred

1. cilj: Razvoj samopoštovanja i pozitivne slike o sebi

1.1. Tko sam ja?

Cilj: razvijati kod učenika osjećaj vlastitog ja, samopoštovanje i samopouzdanje

Očekivani ishodi:

- nabrojiti vlastite vrijednosti i kvalitete
- prepoznati vlastite interese i aktivnosti

Potreban materijal: stari časopisi, škare, ljepilo, bojice, olovke, čisti papiri

Opis:

Učitelj podijeli učenike u parove. Radeći u parovima, jedan učenik pita drugog: Tko si ti? Drugi treba odgovoriti jednom riječju ili kratkom frazom koja je pozitivna izjava o njemu. Osoba koja pita ništa ne komentira, ali

ponavlja pitanje (tko si ti?) tri puta, a osoba koja odgovara treba dati svaki put različit odgovor. Tada se parovi zamijene, tako da onaj tko je pitao bude osoba koja odgovara i obrnuto.

Nakon aktivnosti učitelj razgovara s učenicima kako su se osjećali kada su trebali reći pozitivne stvari o sebi. Je li bilo lakše odgovarati ili postavljati pitanja?

Za provođenje glavne aktivnosti učitelj spaja parove tako da napravi grupe od po četiri učenika i svakom učeniku daje jedan veliki komad papira, a svakoj grupi časopise, novine, škare, ljepilo i boje. Dajte im uputuda naprave svako svoju osobnu iskaznicu. Učenici mogu koristiti kombiniranu tehniku kod izrade iskaznice (lijepiti, crtati, pisati). Učitelj ih potiče da koriste riječi i slike koje su izrezali iz novina i časopisa. Osobna iskaznica treba govoriti o tome tko su oni sada, što vole, što rade, što su njihovi hobiji i sl. (Ne o tome tko će postati ili tko žele postati u budućnosti.)

Na kraju svaka grupa učenika predstavlja razredu svoju iskaznicu.

Razgovor: Kako ste se osjećali dok ste istraživali tko ste? Jeste li nešto otkrili o sebi?

Izvor: Bićanić, J. (2009). Vježbanje životnih vještina. Zagreb: Alinea.

1.2. Zlatne markice

Cilj: prepoznavanje osobnih i tuđih pozitivnih osobina, razvoj pozitivne slike o sebi i samopoštovanja

Očekivani ishodi:

- opisati vlastite tjelesne i osobne karakteristike
- uočiti sličnosti i razlike u tjelesnim i osobnim karakteristikama u odnosu na vršnjake
- objasniti zašto su razlike dobrodošle

Potreban materijal: bojice, olovke, papir

Opis:

Učitelj podijeli učenike u tri ili četiri grupe. Vježba koju će raditi zove se Stric iz Amerike. Učenicima se daje uputa i naglasi važnost opisivanja pozitivnim opisima pri tom poštujući sebe i druge:

„Zamislite situaciju da vam u posjete dolazi stric iz Amerike kojeg nikad niste vidjeli. Od vas se očekuje da ga dočekate u zračnoj luci. Prije polijetanja stric vas je nazvao i pitao kako ćete se prepoznati? Trebate mu odgovoriti: 1. Kako izgledate, 2. Kako će on znati da ste to vi? 3. Kakav dojam ostavljate? Na papiru odgovorite na ova tri pitanja, a zatim to podijelite u svojoj maloj grupi.“

Učenici u grupama razgovaraju o napisanim odgovorima. Nakon toga predstavnik svake grupe predstavlja grupu razredu i učitelju.

Učitelj zaključuje aktivnost ukazivanjem na međusobne sličnosti i razlike u tjelesnim i osobnim karakteristikama učenika i naglašavanjem uvažavanja sličnosti i razlika te poštivanjem jedinstvenosti svakog učenika.

Izvor: Bićanić, J. (2009). Vježbanje životnih vještina. Zagreb: Alinea.

1.3. Što mi se kod tebe sviđa?

Cilj: prepoznati i nabrojati tuđe pozitivne osobine, razvoj pozitivnih vršnjačkih odnosa

Očekivani ishodi:

- opisati pozitivne osobine vršnjaka
- prepoznati sličnosti i razlike među učenicima

Potreban materijal: -

Opis:

Učitelj podijeli učenike u parove i kaže im da se dogovore tko je osoba A, a tko B. Zadatak osobe A je da u prvom licu jednine predstavi osobu B s njezine tri pozitivne osobine. Zatim zamijene uloge, pa je osoba B

osoba A. Nakon toga učenici raspravljaju o tome kako im se svidio način na koji su bili predstavljeni. Ako žele, mogu još nešto pozitivno dodati, ali nije dopušteno ništa oduzimati.

Izvor: Bouillet, D., Bićanić, J., Ivančan, A., Novosel Guszak, D., Rovis Brandić, A., M. Sitar (2018). SOCIJALNO PEDAGOŠKI MOZAIK: Razvoj modela potpore učenicima s problemima u ponašanju. Zagreb: Školska knjiga.

1.4. Ljubav

Cilj: poučiti učenike različitim vrstama ljubavi, razvijanje odnosa prema sebi i drugim

Očekivani ishodi:

- govoriti o osjećajima i pokazivanju osjećaja
- prepoznati važnost vlastitog ponašanja u odnosu

Potreban materijal: ploča, pravila rada (slika i tekst) za svaku grupu

Opis:

Učitelj podijeli učenike u četiri skupine. Prva skupina dobije zadatak definirati pojam ljubav. Druga skupina piše vrste ljubavi koje poznaje, sličnosti i razlike u odnosima. Treća skupina: Kako želim da mi drugi pokazuju ljubav? Što trebaju raditi, kako se ponašati i što govoriti? Četvrta skupina piše: Kako ja drugima pokazujem ljubav? Što radim? Što govorim?. Po završenom zadatku svi čitaju ostalima, koji daju svoje prijedloge, iznose ideje i mišljenja.

Nakon diskusije, učitelj razgovara s učenicima vrstama ljubavi (roditeljska ljubav, bratska ljubav, prijateljska ljubav, ljubav djevojke i mladića), načinima pokazivanja osjećaja, ponašanjima koja podržavaju ljubav kao i o onima koja uništavaju ljubav. Pojmovi koji se mogu napisati na ploču i pomoći u razgovoru: volim, sloboda, briga, samopoštovanje, pažnja, grubost, različitost, odgovornost, nježnost, povjerenje, poštovanje, iskrenost. Učitelj s učenicima zaključuje: Što smo novo naučili o ljubavi? Kako je pokazujemo? Očekujemo li od drugih ono što sami ne činimo?

Izvor: Bićanić, J. (2009). Vježbanje životnih vještina. Zagreb: Alinea.

1.5. Moje vrijednosti

Cilj: upoznavanje učenika s pojmovima o sebi i njihovim značenjem

Očekivani ishodi:

- prepoznavanje vlastitih pozitivnih osobina
- održavanje vlastitih pozitivnih osobina

Potreban materijal: plakat s pojmovima o sebi

Opis:

Učitelj prije aktivnosti na školsku ploču stavi veliki plakat s popisom pojmova o sebi (aktivan, borben, brižan, darežljiv, dobar, drag, druželjiv, hrabra, iskren, marljiv, maštovit, nježan, odgovoran, osjećajan, pametan, pažljiv, ponosan, pošten, snalažljiv, snažan, spretan, šaljiv, umiljat, uporan, uredan, veseo, vrijedan, zabavan, znatiželjan).

Aktivnost počinje tako da učitelj predstavlja sebe i svoje 3 do 4 osobine. Nakon toga svoje osobine navode učenici, prema unaprijed dogovorenom redoslijedu (npr. Ja sam Hrvoje. Ja sam spretan, hrabar i marljiv.)

Nakon što se svi učenici predstave, učitelj potiče razgovor pitanjima:

- Kako vam se svidjela aktivnost?
- Kako ste se osjećali?
- Što vam se posebno sviđa?
- Što vam je bilo teško? i sl.

2. cilj: Razvoj suradničkih socijalnih vještina

2.1. Ja i drugi

Cilj: prepoznati i razumjeti osnovne osjećaje kod sebe i drugih, razvijati odnos prema sebi i drugima

Očekivani ishodi:

- prepoznati i razumjeti vlastite osjećaje i osjećaje drugih
- predložiti i preporučiti drugomu što može učiniti da se osjeća bolje

Potreban materijal: Kartice osjećaja

Opis:

Učitelj najavljuje temu radionice, potičući raspravu o osjećajima, pitanjima:

- Što su osjećaji?
- Koje osjećaje poznajete?
- O čemu osjećaji govore?
- Kako prepoznajete svoje osjećaje?
- Kako ih pokazujete/izražavate?
- Kako prepoznajete osjećaje drugih?
- Kako se ponašate prema osjećajima drugih?

Nakon toga učitelj podijeli učenike u manje grupe i svakoj grupi dodijeli karticu sa zadanim osjećajima. Svaki učenik zamisli osobu svojih godina koja se tako osjeća te je nacрта. Zatim u grupi raspravljaju o mogućim razlozima za takav osjećaj i predlažu kako bi toj osobi mogli pomoći da se osjeća bolje, ali i štomisle da bi ona sama mogla učiniti da se bolje osjeća.

Svaka grupa daje preporuke o tome kako bi oni mogli pomoći, ali i što bi osoba sama trebala učiniti da seosjeća bolje.

Nakon toga učitelj potiče raspravu pitanjima:

- Koje osjećaje češće pokazujete, a koje skrivate?
- Pred kime i kada najlakše pokazujete osjećaje?
- Pred kime i kada ih najviše skrivate?
- Kako se drugi ponašaju kada im pokazujete svoje osjećaje?
- Kako se vi ponašate kada vam drugi pokazuju svoje osjećaje?
- Jesu li svi osjećaji prirodni?

Na kraju učitelj naglašava da su svi osjećaji prirodni, da je važno znati ih prepoznati kod sebe i drugih, izraziti ih na prihvatljiv način u različitim životnim situacijama, vodeći brigu o sebi i drugima. Upućuje učenike u važnost nuđenja pomoći vršnjacima kada su nezadovoljni ili nesretni i predlaže im što bi mogliučiniti da se osjećaju bolje.

Kartice osjećaja

	
TUGA	LJUTNJA
	
STRAH	KRIVNJA
	
SRAM	ZAVIST

Izvor: Bouillet, D., Bićanić, J., Ivančan, A., Novosel Guszak, D., Rovis Brandić, A., M. Sitar (2018). SOCIJALNO PEDAGOŠKI MOZAIK: Razvoj modela potpore učenicima s problemima u ponašanju. Zagreb: Školska knjiga.

2.2. Knjižica osjećaja

Cilj: uviđanje koje situacije i događaji pridonose različitim osjećajima, poticanje učenika na povezivanje vlastitog i tuđih osjećaja s proživljenim događajem

Očekivani ishodi:

- prepoznati osjećaje kod sebe i drugih
- povezati vlastite osjećaje s proživljenim događajem

Potreban materijal: stari časopisi, ljepilo, škare, prazni listovi papira (po jedan za svakog učenika), flomasteri

Opis:

Prije aktivnosti učitelj pripremi izrezane slike različitih događaja (npr. igre u parku, utakmice, sportaši dobivaju medalje, ljudi razgovaraju u restoranu, automobilske nesreće, plesu u dvorani...) iz časopisa (**bez uznemirujućih slika s kojima bi se učenici mogli identificirati**).

Učenici nasumce uzimaju jednu po jednu fotografiju i opisuju događaj koji na fotografiji prepoznaju i osjećaje koje vide na licima ljudi koji su u događaj uključeni (učitelj bilježi osjećaje koje su djeca prepoznala i pita ih kako bi se ona osjećala u toj situaciji, bilježi i moguće osjećaje djece)

Učenici lijepe fotografije na prazan list papira i ispod pišu (samostalno ili uz pomoć učitelja) osjećaje koje su prepoznali. Zatim uvezuju papire s fotografijama i napisanim osjećajima u knjižicu o osjećajima.

Opisani postupak moguće je provesti pomoću:

- fotografija koje učenici donose iz vlastitih obiteljskih kolekcija i/ili
- slikopriče koju učenici rade izrezujući iz časopisa fotografije, a one odgovaraju slijedu njihovog doživljaja i/ili
- slikopriče koju učenici stvaraju temeljem izmišljenog ili ispričanog događaja.

Izvor: Bouillet, D. i Šarić, Lj. (2016). Uvažavanjem različitosti do kulture mira. Zagreb: Centar za civilne inicijative.

2.3. Dolazi nam gost

Cilj: poticanje učenika na uočavanje raznolikosti kultura i razvoj poštovanja prema kulturnoj raznolikosti

Očekivani ishodi:

- opisati vlastite osobine i osobine učenika u razredu
- prepoznati sličnosti i razlike među učenicima
- objasniti zašto su razlike dobrodošle

Potreban materijal: nekoliko fotografija ili isječaka iz novina o djeci iz različitih kultura (npr. djeca iz Afrike, Indijanci, Eskimi, Romi, Šveđani itd.), pribor za crtanje ili slikanje, materijale o različitim kulturama (slikovnice, dječje enciklopedije i sl.)

Opis:

Prije aktivnosti potrebno je pripremiti različite fotografije djece koja su pripadnici različitih kultura, prema izboru učitelja. Učitelj potiče učenike na razgovor o fotografijama, predstavljajući im različite kulture. Može učenicima reći da u različitim zemljama i krajevima svijeta žive djeca koja pripadaju kulturama koje se međusobno razlikuju, da oni govore različite jezike, drugačije se odijevaju i imaju drugačije običaje. Može pitati učenike što oni znaju o pojedinim kulturama i nadopuniti njihove odgovore te ih potaknuti da uočavaju njihove specifičnosti na fotografijama.

Prema vlastitom izboru, učitelj izabire jednu fotografiju i razvije priču o djetetu kojeg fotografija prikazuje i zamoli učenike da zamisle kako će taj dječak ili djevojčica doći u njihov razred. Potom učenici mogu:

- napraviti pismo ili poruku dobrodošlice djetetu
- nacrtati zemljopisnu kartu na kojoj je označena zemlja iz koje dijete dolazi
- istraživati običaje djeteta te predložiti načine na koje bi u razredu te običaje obilježavali i uvažavali
- osmišljavati načine na koje bi se djetetu predstavili
- osmišljavati igre koje bi igrali s djetetom
- olujom ideja (*brainstorming*) osmisliti načine na koje bi s djetetom komunicirali
- crtati ili slikati običaje i simbole kulture iz koje dijete dolazi
- naučiti igrati neku igru ili ples karakterističan za kulturu kojoj dijete pripada
- izraditi jelovnik specifičnih jela koje dijete voli
- itd.

Aktivnost je moguće ponavljati više puta, s različitom djecom iz različitih kultura.

Izvor: Bouillet, D. i Šarić, Lj. (2016). Uvažavanjem različitosti do kulture mira. Zagreb: Centar za civilne inicijative.

2.4. Naša priča u šest slika

Cilj: uočiti različite mogućnosti rješavanja problemskih situacija

Očekivani ishodi:

- navesti različita rješenja problemskih situacija
- prepoznati rješenje koje će odgovarati svim osobama koje sudjeluju u nekoj problemskoj situaciji

Potreban materijal: Papir većega formata podijeljen u šest kvadrata (za svaku grupu po jedan), bojice ili paste

Opis:

Učitelj dijeli djecu u podgrupe: prvo dijete kaže br. 1, drugo 2 itd. do pet i svatko zapamti koji je broj rekao. Sve jedinice idu u jednu skupinu, sve dvojke u drugu itd. Zadatak svake skupine je da razgovara o situacijama iz života u kojima je postojao problem, a riješen je tako da se netko osjetio uskraćenim („Što se tebi ili tvom prijatelju dogodilo, a da je na kraju netko bio tužan, povrijeđen, plakao, ljut,...“). Svaka grupa izabire jednu od situacija. Zadatak je da se dogovore kako bi događaj mogao teći da rasplet bude dobar za sve sudionike. Nakon dogovora crtaju strip-priču s izmijenjenim završetkom u šest slika. Prve dvije slike su takve kakve bile i u originalnoj situaciji, a u nastavku crtaju prizore koji dovode do završetka koji je zadovoljavajući za svesudionike događaja.

Na kraju svaka grupa objašnjava svoju strip-priču i rade malu izložbu svojih priča. Strip-priče se mogu i odglumiti.

Izvor: Cefai, C., Miljević-Ridički, R., Bouillet, D., Pavin Ivanec, T., Milanović, M., Matsopoulos, A., Gavogiannaki, M., Zanetti, M.A., Cavioni, V., Bartolo, P., Galea, K., Simões, C., Lebre, P., Caetano Santos, A., Kimber, B., Eriksson, C. (2017). RESCUR: Na valovima. Kurikul otpornosti za predškolsku i osnovnoškolsku dob: mlađa osnovnoškolska dob. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

2.5. Sluša me – ne sluša me

Cilj: razvoj komunikacijskih kompetencija učenika, poticanje na poželjne vršnjačke odnose i međusobne načine komuniciranja

Očekivani ishodi:

- objasniti koliko vještina slušanja pridonosi komunikaciji
- razlikovati ponašanje osobe koja sluša i one koja ne sluša
- objasniti kako nedovoljno slušanje šteti komunikaciji u odnosima.

Potreban materijal: predložak za crtanje (Prilog 1 i 2), bijeli papir i olovka za svakog učenika

Izvor: Bouillet, D., Bičanić, J., Ivančan, A., Novosel Guszak, D., Rovis Brandić, A., M. Sitar (2018). SOCIJALNO PEDAGOŠKI MOZAIK: Razvoj modela potpore učenicima s problemima u ponašanju. Zagreb: Školska knjiga.

Opis:

Učitelj podijeli učenike u parove, zamoli ih da se okrenu leđima i dogovore tko će biti osoba koja crta, a tko će davati upute. Osoba koja daje upute dobiva predložak (Prilog 1), a osoba koja crta papir i olovku. Zatim objasni vježbu: učenik koji će davati upute treba onomu koji crta opisivati crtež riječima, a onaj koji crta treba prema dobivenim uputama crtati. Tijekom crtanja nije dopušteno gledati u predložak, ali je dopušteno tražiti objašnjenja. Nakon crtanja učenici zamijene uloge. Sada osoba koja je crtala dobije novi predložak (Prilog 2), pa ona daje uputu za crtanje osobi u paru.

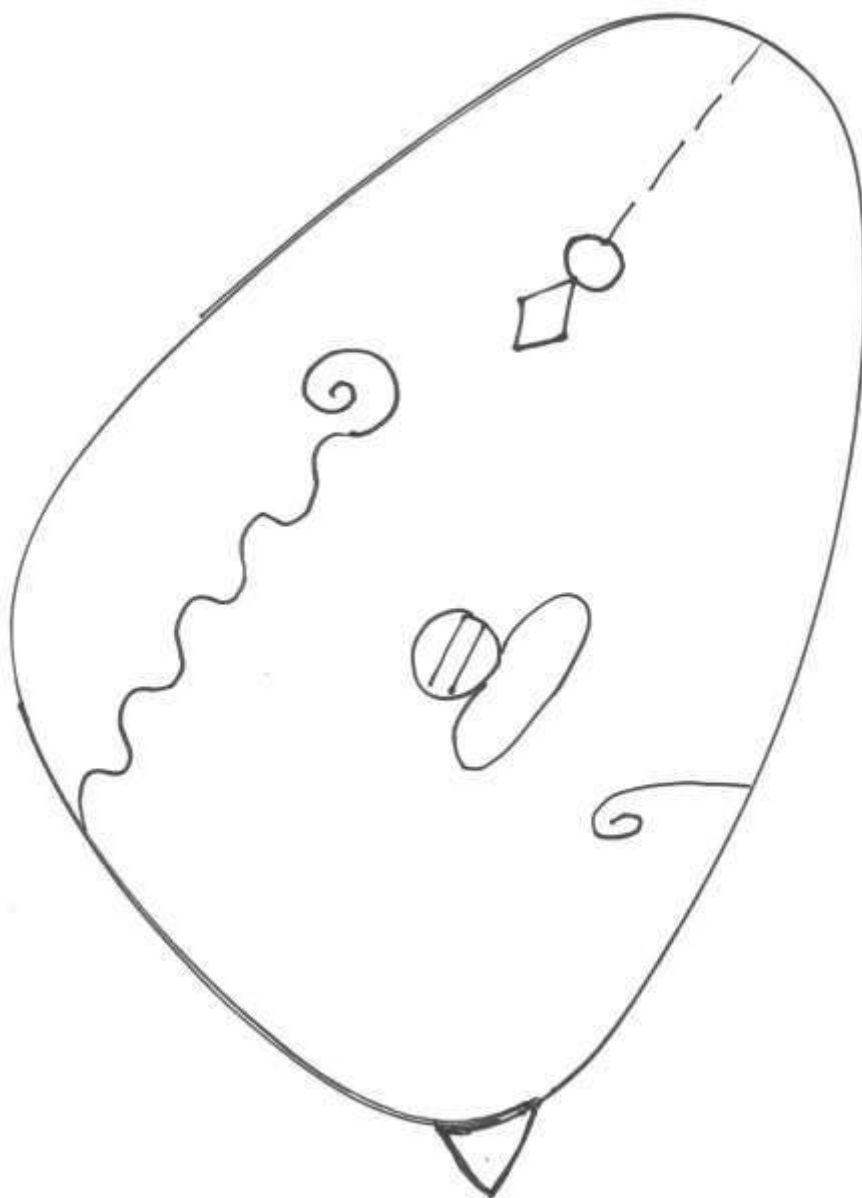
Nakon crtanja učenici dobiju na uvid predloške prema kojima su crtali te raspravljaju koliko se njihovi crteži razlikuju od predložaka. Slijedi razgovor s učenicima o ishodu, tj. o tome koliko su zadovoljni crtežom, što im je nedostajalo da crtež bude sličniji predlošku, što im je pomagalo. Naglasak se stavlja na slušanje, provjeravanje informacija i davanje jasnih uputa.

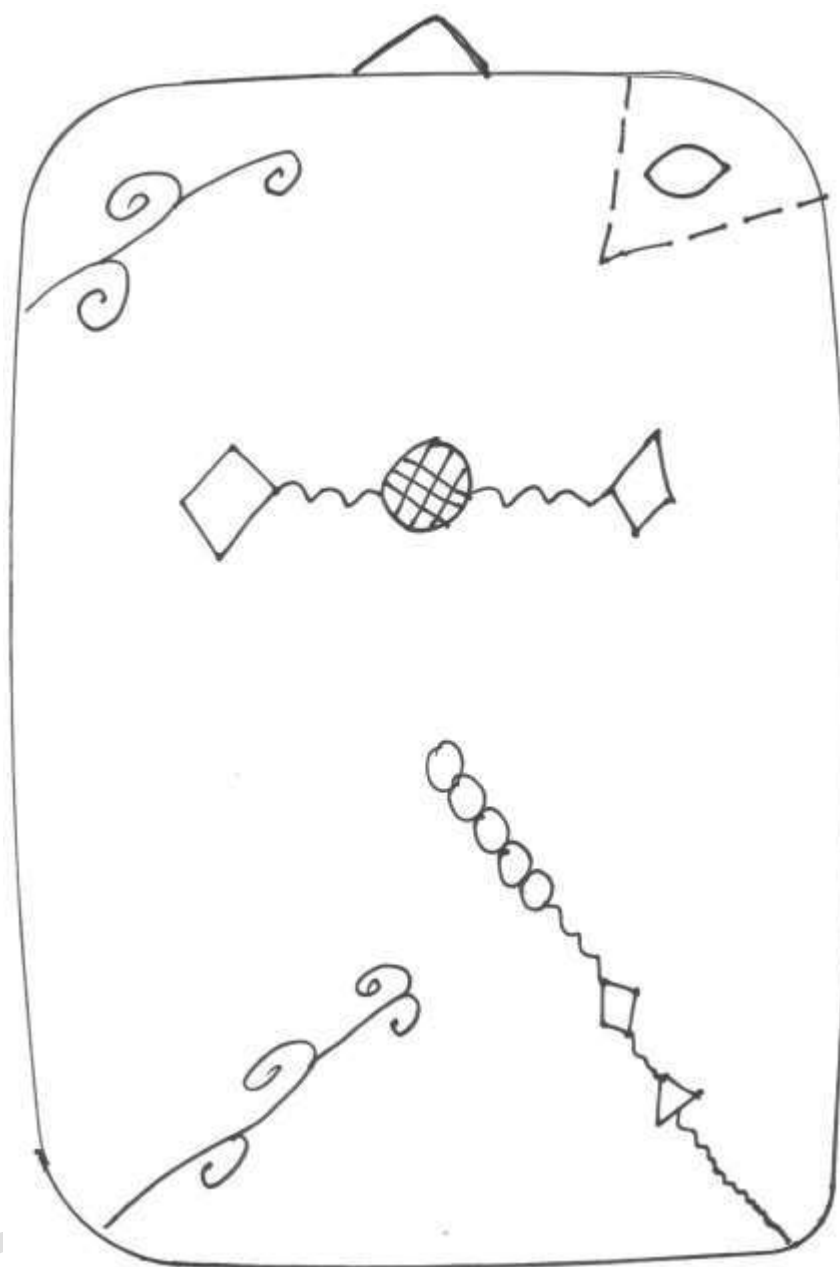
Učitelj potiče raspravu učenika o slušanju pitanjima:

- Što je slušanje?
- Čemu pridonosi slušanje?
- Može li se slušanje unaprijediti?

Učitelj definira slušanje kao komunikacijsku vještinu koja uključuje usmjeravanje pažnje, interpretiranje i pamćenje onoga što smo zaista čuli. Aktivno slušati znači slušati usredotočeno, slušati s empatijom i prihvatanjem druge osobe. Slušanje pridonosi razumijevanju drugih, njihovih želja i potreba, a slušanjem pokazujemo da smo zainteresirani za druge.

Predložak za crtanje 1

3. cilj: Razvoj vještina nenasilnog rješavanja sukoba

3.1. Moj strah

Cilj: prepoznavanje osjećaja straha i izražavanje emocionalnog doživljaja bojom

Očekivani ishodi:

- prepoznati osjećaj straha
- povezati događaj i osjećaj
- naslikati strah bojom

Potreban materijal: kistovi, tempera boje, papir

Opis:

Aktivnost se može početi razgovorom o tome:

- jesu li učenici ikada osjetila strah
- što se dogodilo kad su se bojali
- zna li netko kako strah izgleda te slično.

Učenici se prisjete nekog događaja koji ih plaši, razmišljaju o tome što se događa, gdje se taj strah nalazi te uz zatvorene oči (prema mogućnostima) zamišljaju kako strah izgleda, kakve je boje itd.

Kad su se učenici uživali u osjećaj straha, učitelj im predlaže da svoj strah naslikaju bojom. Na sličan način učenici mogu naslikati sreću, ljutnju, tugu i druge osjećaje.

Izvor: Bouillet, D. i Šarić, Lj. (2016). Uvažavanjem različitosti do kulture mira. Zagreb: Centar za civilne inicijative.

3.2. Želje i potrebe

Cilj: razvijati odgovorno ponašanje prema sebi i drugima

Očekivani ishodi:

- razlikovati potrebe i želje
- razumjeti što im je za život stvarno potrebno

Potreban materijal: papiri na kojima su napisane riječi potreba i želja, dvije kutije (veličine kutije za cipele), slike robe koja se prodaje, isječki iz časopisa o raznim zanimanjima, slike nužnih stvari (npr. hrana, voda, odjeća i dom) iz časopisa, slike stvari koje su želja (npr. slatkiši, igračke, sladoled), običan papir (jedan list po grupi), ljepljivo

Opis:

Prije aktivnosti potrebno je pripremiti: kutije (na jednu kutiju zalijepi riječ POTREBA, a na drugu riječ ŽELJA), isječke iz novina, napisane želje učenika...

Učitelj stavlja kutije i isječke iz časopisa na vidljivo mjesto i potiče razgovor pitanjima poput:

- Znaju li koje su stvari izuzetno važne, bez kojih ne možemo živjeti?
- Koje su stvari koje nam nisu nužne za život, a volim ih? (ako je potrebno, dati učenicima primjer: „Možemo li živjeti bez vode?“ – zato što bez vode ne možemo živjeti kažemo da je voda naša potreba ili „Možemo li živjeti bez čokolade?“ – zato što bez čokolade možemo živjeti ona spada u želje).

Učenici mogu:

- birati razbacane slike iz časopisa i stavljati ih u kutiju, ovisno o tome misle li da je to potreba ili želja
- uzimati nasumce slike iz kutije i razgovarati zašto misle da je prikazana stvar potreba ili želja (ako se neka slika našla u pogrešnoj kutiji, učitelj pita za argumente zašto je slika u ovoj kutiji kako bi djeca sama mogla zaključiti po potrebi preseliti je u drugu kutiju)

- odgovarati na pitanja učitelja poput: „Ako možete kupiti ili kruh, ili slatkiš, hoćete li prvo kupiti slatkiš?; Ako možete kupiti samo odjeću ili samo igračku, hoćete li prvo kupiti igračku?; Ako možete kupiti samo vodu ili samo sok, trebate li prvo kupiti vodu?“ itd. na način da skoče kada misle da je na postavljeno pitanje odgovor – „da“, a mirno sjede kada misle da odgovor treba biti – „ne“
- glumiti da su roditelji i da trebaju odlučiti kako koristiti novac.

Izvor: Bouillet, D. i Šarić, Lj. (2016). Uvažavanjem različitosti do kulture mira. Zagreb: Centar za civilne inicijative.

3.3. Prava djeteta

Cilj: informirati učenike o njihovim pravima uključujući ona koja su im zakonom osigurana i uputiti ih gdje mogu dobiti pomoć ako im je potrebna.

Očekivani ishodi:

- upoznati se s dječjim pravima
- informirati o načinu traženja pomoći u slučaju kršenja dječjih prava

Potreban materijal: post it papiri, olovke, flomasteri, papirići s dječjim pravima (ili spremne ideje), plakat s osnovnim informacijama (ili osnovni pojmovi ispisani na ploču)

Opis:

Učenici/ice sjede u polukrugu okrenuti prema školskoj ploči. Učitelj/ica ih uvede u temu dječjih prava pomoću plakata o dječjim pravima (za izradu plakata može se koristiti tekst iz nastavka) ili ključnih riječi/rečenica ispisanih na ploči.

Svaki učenik/ica dobiva zadatak na post it papirić napisati neko pravo kojeg se može sjetiti te ga nalijepiti na čelo učenika/ice do sebe. Ukoliko učenici/ice ne znaju sami navesti neko pravo učitelj/ica im pomaže tako što im navodi primjere različitih prava ili im daje primjere na papirićima. Svaki učenik/ica pogađa pravo koje mu je napisano temeljem toga što mu ostali bez riječi pantomimom prikazuju značenje (pogađanje se odvija na način da jedan po jedan učenik/ica ustaje i gleda što mu ostali pokazuju te na taj način pokušava pogoditi što mu piše na čelu).

Učitelj/ica facilitira razgovor o svakom pravu i naglašava skupinu kojoj to pravo pripada (sudjelovanje, zaštita i pružanje usluga).

Učitelj pita učenike imaju li iskustva sa situacijama u kojima su njihova prava ili prava njima bliskih mladih osoba bila povrijeđena te ih uputiti na koji način se mogu obratiti odrasloj osobi za pomoć i na koje brojeve telefona (SOS telefon 116 006, Hrabri telefon 0800 0800, Plavi telefon 116 111 i sl.)

Izvor: Grupa autora. (2014). Znam, razmišljam, sudjelujem - Priručnik za nastavnike: Pomoć u provedbi građanskog odgoja i obrazovanja. Zagreb: Centar za mirovne studije/Mreža mladih Hrvatske

3.4. Naš dogovor o postupanju

Cilj: usvajanje vještina i sposobnosti koje omogućuju aktivno preuzimanje uloga i odgovornosti, razvijanje komunikacijskih i socijalnih vještina s ciljem rada na problemima i sprječavanju nasilja

Očekivani ishodi:

- sudjelovati u procesu donošenja zajedničkih odluka i pravila
- propitati ulogu moći i snage u sukobu u odnosu na suradnju
- upoznati razliku suradnje i kompeticije
- upoznati način mirnog rješavanja sukoba

Potreban materijal: četiri papira velikih dimenzija (npr. A2 ili flipchart)

Opis:

Učenici/ice, zajedno s učiteljem/icom, iznesu koji su najčešći problemi koji se događaju u razredu (a tiču se komunikacije, međusobnog poštovanja, pomaganja, sklada u razredu i sl.). Zajednički se odaberu četiri problema (koji bi učenici/ice najviše htjeli/e riješiti) i jasno ih se definira. Zatim učenici/ice, u 4 grupe, raspravljaju i donesu zaključke/prijedloge kako takve situacije riješiti ako se dogode. Dobiju unaprijed pripremljene plakate koje trebaju ispuniti i na kraju predstaviti ostalima. Na plakatima treba pisati problem na kojem rade, i tko bi što trebao poduzeti (učenici/ice koji su prouzročili problem, ostali učenici/ice, nastavnik/ica, ravnatelj/). Ovu vježbu dobro je raditi nakon što su učenici/ice već usvojili osnovna znanja o komunikaciji, te imali priliku osvijestiti komunikacijske obrasce koje koriste.

Može se napraviti i lista koraka, redoslijed kojim je potrebno pristupiti rješavanju problema u budućnosti.

Ovom vježbom nastoji se potaknuti osvještavanje komunikacijskih obrazaca koji vladaju u razredu, kao i mogućnosti učenika/ica da doprinesu konstruktivnom rješavanju problema te osnaživanje za preuzimanje inicijative u sprječavanju nasilja ili neprihvatljivog ponašanja. Plan postupanja se može ostaviti u razredu nazidu kao podsjetnik. Moguće je i ponuditi listu koraka rješavanja sukoba.

Prema Bićanić (2009) među najdjelotvornije načine rješavanja sukoba spada metoda bez poraženih i pobjednika, a ona polazi od toga da obje strane u sukobu zajedno traže rješenje po kojem će zadovoljiti svoje potrebe. Ova metoda (po Gordonu) ima šest stupnjeva rješavanja problema:

- I. Definiranje problema
- II. Traženje mogućih rješenja
- III. Vrednovanje tih rješenja
- IV. Odlučivanje koje je rješenje najbolje
- V. Odlučivanje o načinu provedbe
- VI. Provjeravanje je li rješenje uspješno

Preduvjet za rješavanje problema po ovom modelu je suradnja, a ne natjecanje. Važno je pojasniti što je problem, aktivno slušati, koristiti ja poruke, uvažavati osjećaje drugih, biti usmjeren na problem, napadati problem – a ne osobu i preuzimati odgovornost za svoje postupke.

Izvor: Grupa autora. (2014). Znam, razmišljam, sudjelujem - Priručnik za nastavnike: Pomoć u provedbi građanskog odgoja i obrazovanja. Zagreb: Centar za mirovne studije/Mreža mladih Hrvatske, Bićanić, J. (2009). Vježbanje životnih vještina. Zagreb: Alinea.

3.5. Obaranje ruku

Cilj: upoznavanje učenika sa strategijom rješavanja problema i uspješnog suočavanja sa stresom, poticanje učenika na suradnju

Očekivani ishodi:

- propitati ulogu moći i snage u sukobu u odnosu na suradnju
- upoznati razliku suradnje i kompeticije
- upoznati način mirnog rješavanja sukoba

Potreban materijal: vrećica bombona, klupa, 2 stolice

Opis:

Učitelj/ica podijeli razred na 2 manje skupine. U sredinu prostorije postavi se stol s dvije stolice, jedna nasuprot druge. Objasni se glavni cilj igre, skupiti što više bombona za svoju grupu, a zatim pravila igre koja su sljedeća:

- kada protivnička ruka dodirne stol suprotna ekipa dobije bod (1 bod = 1 bombon)
- svaki par ima 10 sekundi za prikupljanje bombona
- bodovi se pišu na ploču

- grupe same odabiru predstavnike i predlažu načine kako se mogu dogovoriti

U 99% slučajeva učenici ovu vježbu percipiraju kao klasičnu igru obaranja ruku, zbog toga ih učitelj, nakon nekoliko pokušaja navodi da pokušaju naći drugačije rješenje. Ukazuje im na rezultat na ploči (koji je obično 0:0, 1:0) te ih propituje koliko su zadovoljni količinom skupljenih bodova (bombona) te da razmisle kako mogu skupiti više. Kada grupa dođe do rješenja (suradnički i brzo pomiču ruke, bez otpora) razgovarase i analizira kako je tekao proces i s kojim rješenjima su zadovoljniji.

Ovu je vježbu važno povezati sa situacijom sukoba ili onom naizgled suprostavljenih ciljeva. Učenike se poziva da se prisjete nekih konkretnih situacija kako su i s kojim rezultatima rješavali određene sukobe tada s grupom podijele svoje iskustvo. Posebno se na kraju naglašavaju načini kojima sukob možemo riješiti suradnički i što nam sve pomaže u tome.

Izvor: Grupa autora. (2014). Znam, razmišljam, sudjelujem - Priručnik za nastavnike: Pomoć u provedbi građanskog odgoja i obrazovanja. Zagreb: Centar za mirovne studije/Mreža mladih Hrvatske

Strukturirane aktivnosti za učenike: 3. razred

1. cilj: Razvoj samopoštovanja i pozitivne slike o sebi

1.1. Razredno ogledalce

Cilj: razvijati kod učenika osjećaj vlastitog ja, samopoštovanje i samopouzdanje

Očekivani ishodi:

- usmjeriti pozornosti djeteta na vlastiti izgled
- uočiti vlastite posebnosti kao vrijedne i jedinstvene

Potreban materijal: ogledalo, kutija s poklopcem i ogledalo odgovarajuće veličine koje je zalijepljeno na dnu kutije

Opis:

Učenici stoje u krugu, a učitelj opisuje jednog učenika. Ostali učenici pogađaju koji je dijete opisano. Ono odlazi do ogledala i nadopunjuje opis (npr: „Imam crvenu majicu.“, „U kosi su mi dvije špangice.“ i dr.).

Kada učenici izgube interes, predlaže im se okupljanje oko kutije u kojoj se nalazi nešto najvrijednije na svijetu. učenici pojedinačno otvaraju kutiju i gledaju što je u njoj, čuvajući tajnu o tome što su vidjeli, dok svaki učenik ne učini isto.

Na kraju se povede razgovor o tome što su vidjeli i je li to što su vidjeli njima najvažnije na svijetu i zašto.

Izvor: Bouillet, D. i Šarić, Lj. (2016). Uvažavanjem različitosti do kulture mira. Zagreb: Centar za civilne inicijative.

1.2. Samopoštovanje

Cilj: razvijati kod učenika vjeru i uvažavanje sebe, samopoštovanje i samopouzdanje

Očekivani ishodi:

- prepoznati osobne snage
- prepoznati vlastite interese i aktivnosti

Potreban materijal: stari časopisi, škare, ljepilo, bojice, olovke, čisti papiri

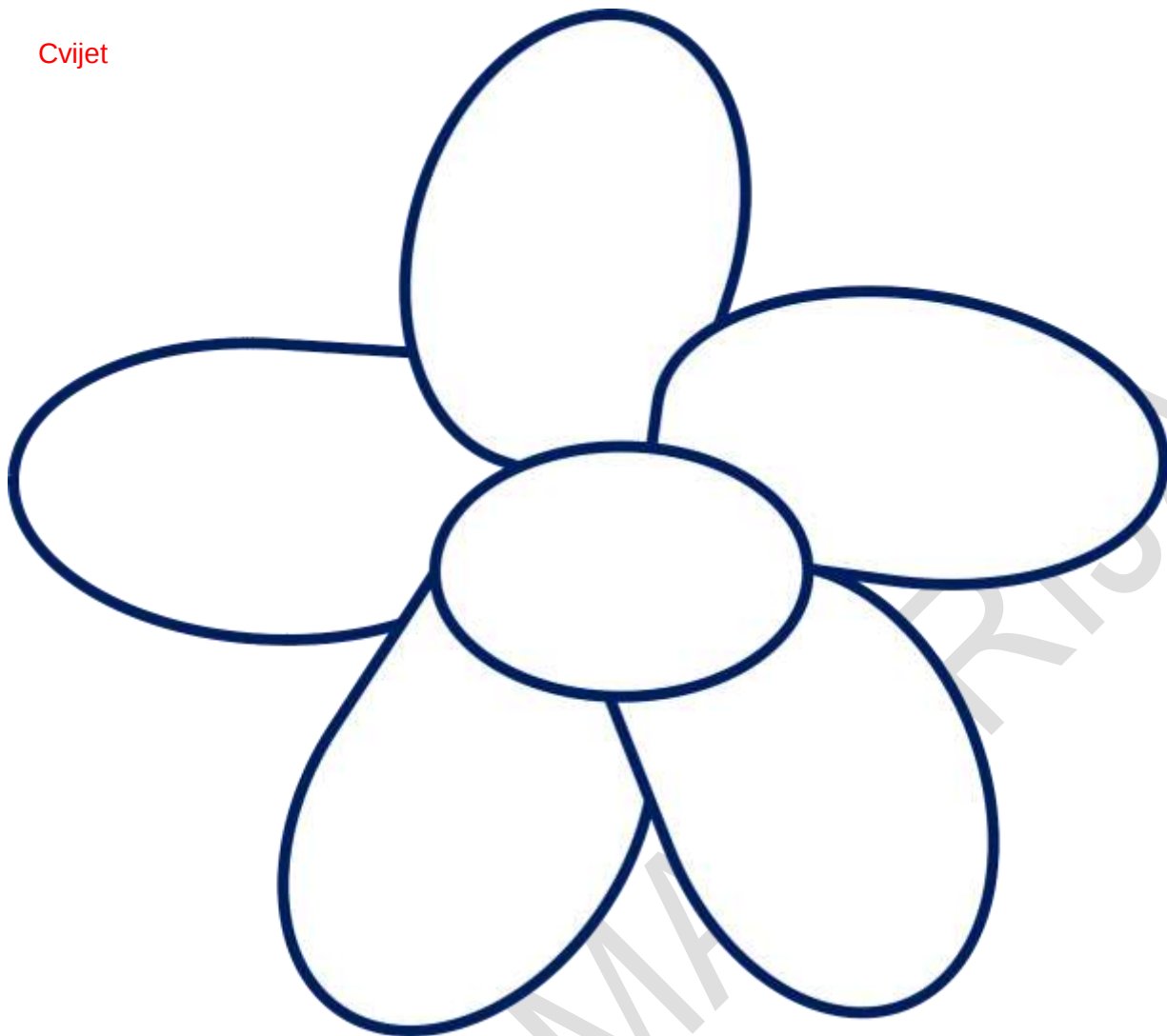
Izvor: Bićanić, J. (2009). Vježbanje životnih vještina. Zagreb: Alinea.

Opis:

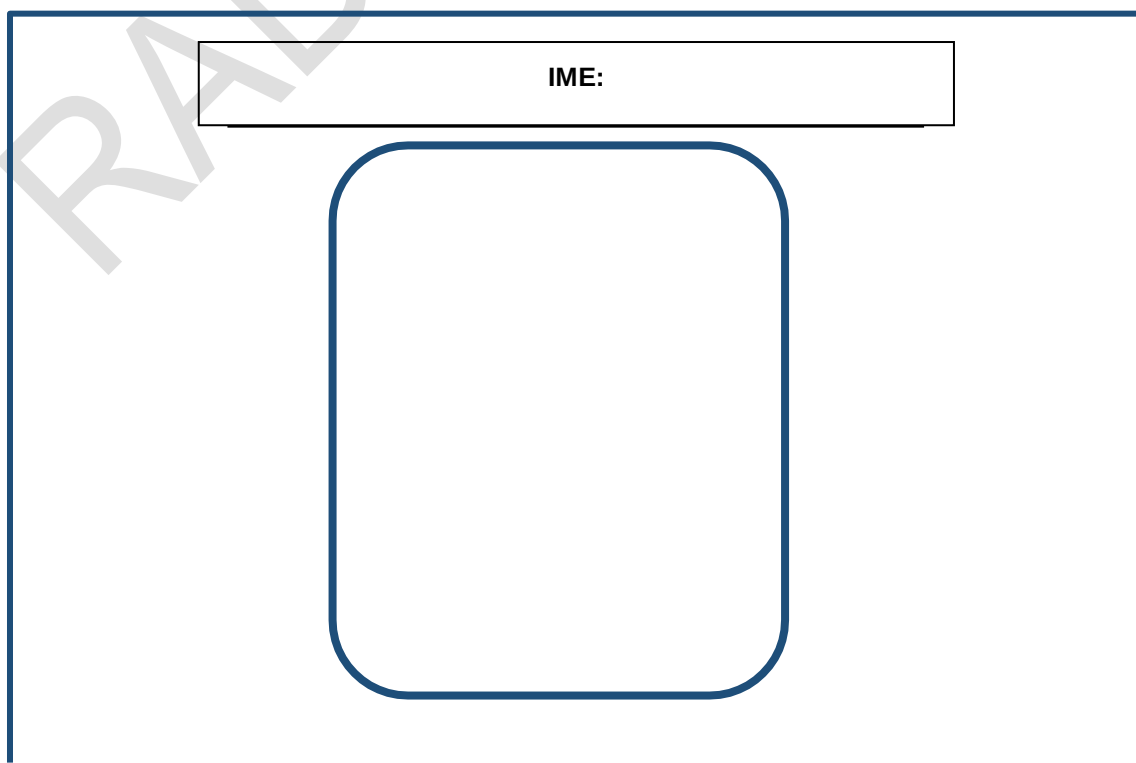
Učitelj/ica zamoli učenike da na listu papira nacrtaju veliki cvijet sa šest latica, pa latice obilježe brojevima od jedan do šest. U laticu broj jedan upišu dvije prednosti s kojima su rođeni. U laticu broj dva dvije kvalitete ili dvije pozitivne osobine. U laticu broj tri dvije vještine koje su uspješno svladali (usvojili). U laticu broj četiri upišu dva uspjeha. U laticu broj pet upišu dvije zapreke koje su uspješno svladali ili dva problema koja su uspješno riješili, a u laticu broj šest dva cilja koja planiraju ostvariti. U sredinu cvijeta upišu SAMOPOŠTOVANJE JE ... pa zajedno s učiteljem/icom dovrše započetu rečenicu. U grupama po šest učenika diskutiraju o tome što su upisali tako da «podijele» jedni s drugima bar po jednu laticu. Svi ugrupi čitaju što je samopoštovanje.

Poslije ove vježbe učenici na novom listu papira nacrtaju veliko zrcalo s drškom i iznad njega napišu svoje ime. Crtež zrcala kruži po grupi, a svaki učenik u njega upisuje dvije kvalitete zbog kojih uvažava vlasnika zrcala. Kada se zrcalo ispunjeno vrati vlasniku, on u dršku upisuje svoju jaku stranu ili osobinu koja mu pomaže nositi zrcalo (sjetite se neke svoje laticice). Učitelj/ica razgovara s učenicima: Je li vam predstavljalo teškoću govoriti o svojim postignućima? Odate li sami sebi bar ponekad priznanje? Je li vam važno priznanje drugih? Čije vam je najvažnije?

Cvijet

Zrcalo

1.3. Odaberi predmet

Cilj: razvijanje pozitivne slike o sebi, međusobno bolje upoznavanje i povezivanje učenika/ica te vježbanje slušanja i zapažanja

Očekivani ishodi:

- naučiti nešto novo o sebi i drugima u razredu
- opisati osobni značaj izabranog predmeta

Potreban materijal: različiti sitni predmeti, fotografije

Opis:

Učitelj u sredinu kruga stavi različite sitne predmete, fotografije i sl. (potreban je isti ili veći broj predmeta nego učenika) te zamoli učenike da ih promotre i kratko razmisle koji od njih govori nešto o njima. Na znakučitelja učenici uzimaju predmete. Nakon toga učenici u plenumu ponaosob ukratko govore što za njih znači taj predmet i zašto su ga uzeli. Onima koji nisu dobili svoj predmet nastavnik/ica može postaviti pitanje vezano za to kako se osjećaju i koliko su zadovoljni odabranom alternativom.

Izvor: Grupa autora. (2014). Znam, razmišljam, sudjelujem - Priručnik za nastavnike: Pomoć u provedbi građanskog odgoja i obrazovanja. Zagreb: Centar za mirovne studije/Mreža mladih Hrvatske

1.4. Mogu – znam - vrijedim

Cilj: razvijanje osjećaja vlastitog ja kod učenika, samopoštovanje i samopouzdanje

Očekivani ishodi:

- razlikovati koliko optimizam, odnosno pesimizam određuje naše ponašanje
- navesti moguće izbore ponašanja u različitim problemskim situacijama i njihove dobiti.

Potreban materijal: -

Opis:

Aktivnost počinje razgovorom o pesimizmu i optimizmu. Učitelj pita učenike u čemu je razlika između jednogai drugog stava. Zatim im objašnjava da je pesimizam nedostatak vjere u osobne snage i vjere u druge, a optimizam je vjera u osobne snage i vjera u druge ljude. Učitelj podijeli učenike u grupe po tri člana: osoba A, B ili C. Osoba A (činjenice), osoba B (sumnja, nesigurnost, pesimizam), osoba C (vjera, sigurnost, optimizam). Osoba A dobije opisanu problemsku situaciju koja sadržava samo činjenice. Osoba B je nesigurna, pesimistična osoba, koja sumnja u sebe i svoje snage, a treba riješiti zadanu problemsku situaciju. Osoba C je optimistična osoba, koja vjeruje u sebe i treba riješiti zadanu problemsku situaciju. Najprije osoba

A pročitaj problemsku situaciju naglas. Osoba B zatim odgovara/rješava tu situaciju iz pozicije osobe koja ne vjeruje u sebe i svoje snage. Nakon toga osoba C rješava situaciju iz pozicije optimistične osobe, koja vjeruje u sebe i svoje snage.

Primjer:

- Osoba A: Danas sam dobila nižu ocjenu nego što sam očekivala, pa sam nesretna i strah me što ću reći roditelji.
- Osoba B: Ponovno sam dobila nižu ocjenu nego što sam očekivala, jer često ne uspijevam pokazati što znam, a i roditelji će se s pravom brinuti i biti nezadovoljni jer sam im ponovno pokazala da nisam učenica koja može uspjeti.
- Osoba C: Unatoč tomu što sam dobila nižu ocjenu nego što sam očekivala i što vjerujem da to roditeljima neće biti drago čuti, znam da time nije sve izgubljeno. Znam da uvijek imam priliku dodatno učiti i popraviti ocjenu, a i roditeljima ću reći da se ne brinu jer je meni stalo više nego njima da je ispravim.

Ova problemska situacija služi kao primjer i demonstrirat će je učitelj s dva odabrana učenika. U nastavku učenici sami (osoba A) osmišljavaju problemske situacije. Vježbu je potrebno raditi dok svi učenici ne budu svim ulogama. Dobro je da „trojka“ koja želi, pred razredom predstavi neke od svojih problemskih situacija.

Učitelj usmjeri učenike da razmisle o tome koga smatraju odgovornim kada im se u životu dogodi nešto s čime nisu zadovoljni (komu pripisuju svoj neuspjeh), a koga smatraju odgovornim kada su nečime zadovoljni kada im sve ide po planu i kad je u skladu s očekivanjima. Naglašava da je način na koji tumačimo posljedice na koji sebi objašnjavamo što se zapravo dogodilo važan činitelj optimizma i pesimizma. Taj način uvelike ovisi o našim prethodnim iskustvima, ali mi možemo naučiti događaje tumačiti na optimističan način. Bitno je prepoznati kada nam naše vjerovanje (gledište, stav) pomaže, a kada otežava da se bolje snađemo i izaberemo djelotvornije ponašanje u različitim životnim situacijama.

Izvor: Bouillet, D., Bičanić, J., Ivančan, A., Novosel Guszak, D., Rovis Brandić, A., M. Sitar (2018). SOCIJALNO PEDAGOŠKI MOZAIK: Razvoj modela potpore učenicima s problemima u ponašanju. Zagreb: Školska knjiga.

1.5. Moje – naše kvalitete

Cilj: omogućiti učenicima da osvijeste svoje potencijale i kvalitete

Očekivani ishodi:

- nabrojati vlastite pozitivne osobine
- nabrojati pozitivne osobine drugih učenika u razredu

Potreban materijal: papir, bojice

Opis:

Svaki učenik dobije svoj papir, u obliku kvadrata, i oslikava ga kako želi. Crta na njemu nešto što ga predstavlja, lijepi po njemu i slično. Učitelj naglašava da učenici crtaju nešto što ih predstavlja jer ih čini posebnima i važnima, vrijednima ljubavi i poštovanja. Kaže im da crtaju svoje potencijale, moći, talente, kvalitete.

Kad završe svoje crteže, stavljaju ih na razrednu oglasnu ploču (pano) i tako stvaraju Grupni kolaž snaga i ponosa. Nakon što su svi učenici postavili svoj crtež na oglasnu ploču, učitelj nasumično bira jedan po jedan crtež i zamoli vlasnika crteža da ga predstavi ostalima. Aktivnost završava tako da učitelj naglasi kako je svaki učenik poseban, vrijedan ljubavi i poštovanja i izrazi grupnu vrijednost razreda.

Izvor: Brajković, S., Milinović, N. (2015). Obrazovanje za društvenu pravdu. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak.

2. cilj: Razvoj suradničkih socijalnih vještina

2.1. Piramida prijateljstva

Cilj: razvijanje suradničkih odnosa u razredu, pozitivne razredne klime

Očekivani ishodi:

- objasniti važnost prijateljskih odnosa u vlastitu životu
- nabrojiti koji su poželjni, a koji nepoželjni načini ponašanja u prijateljskim odnosima
- odabrati među različitim načinima ponašanja one s pomoću kojih mogu unaprijediti svoja prijateljstva.

Potreban materijal: Prilog 1 za svaku grupu

Opis:

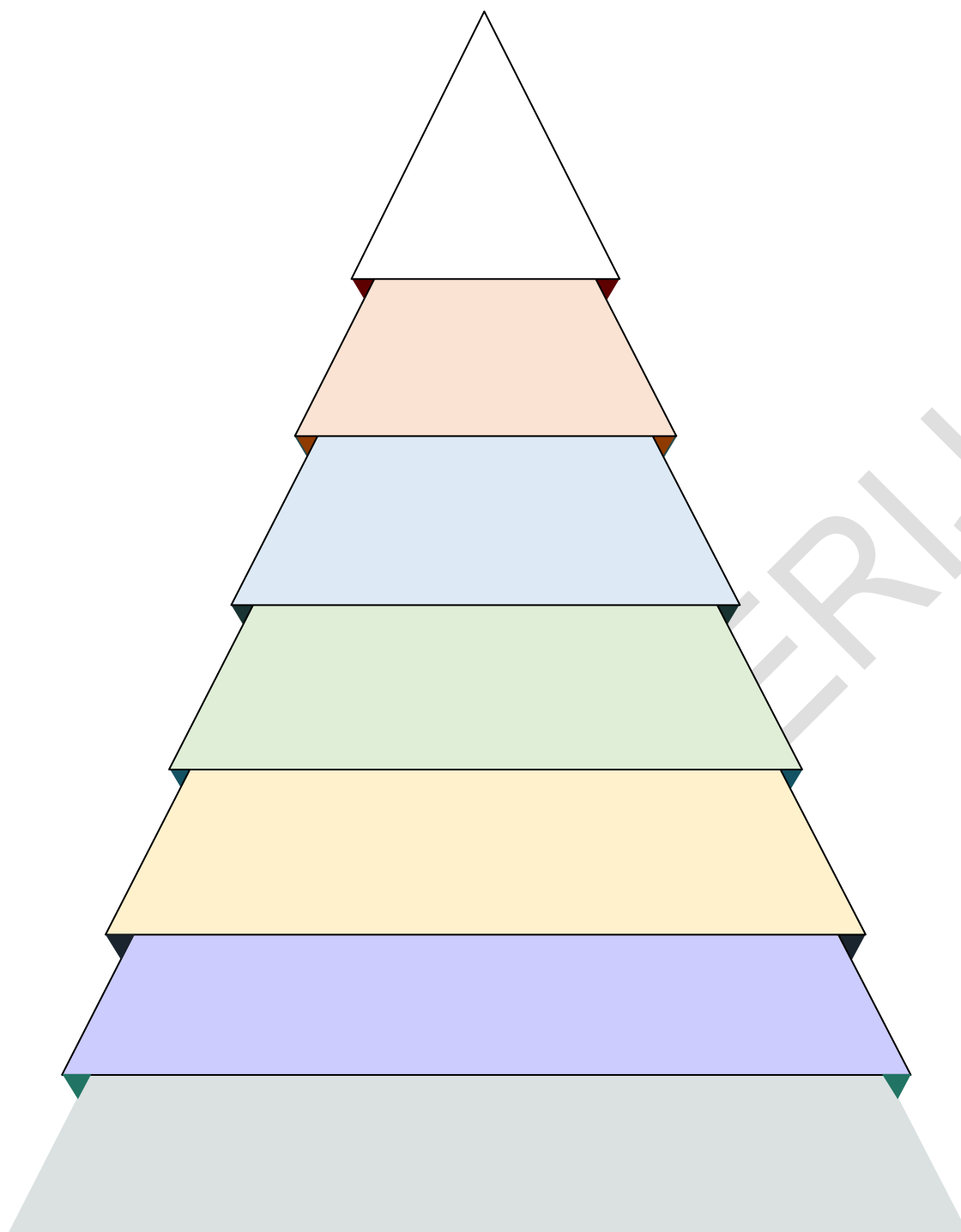
Učitelj daje učenicima uputu da razmisle o osobinama koje čine pravog prijatelja, potičući raspravu pitanjima:

1. Što je prijatelj?
2. Zašto su nam prijatelji važni?
3. Koje osobine bi netko trebao imati i kako bi se trebao ponašati da ga izabereš za prijatelja?

Dok učenici raspravljaju, učitelj zapisuje asocijacije, osobine i načine ponašanja u tri stupca (prema navedenim pitanjima). Nakon toga podijeli učenike u manje grupe (4 – 5 učenika) da od navedenih asocijacija, osobina i načina ponašanja sgrade piramidu stavljajući ono za što misle da je najvažnije u dno piramide kao kamene temeljce koji nose piramidu, a kako važnost opada, stavljaju to prema vrhu piramide. Nakon toga grupe predstavljaju svoje piramide, a voditelj od predstavljenih piramida radi grupnu piramidu prijateljstva, vodeći brigu da u temelj stavi sve osobine i načine ponašanja koje je većina učenika prepoznala kao najvažnije.

Učitelj naglašava da svaki učenik sam odabire kako će se ponašati u odnosima s vršnjacima imajući na umu koje ponašanje pomaže, a koje odmaže prijateljskim odnosima. Potiče učenike na međusobne suradničke odnose i ponavlja osobine i načine ponašanja koji se nalaze na dnu grupne piramide.

Izvor: Bouillet, D., Bićanić, J., Ivančan, A., Novosel Guszak, D., Rovis Brandić, A., M. Sitar (2018). SOCIJALNO PEDAGOŠKI MOZAIK: Razvoj modela potpore učenicima s problemima u ponašanju. Zagreb: Školska knjiga.

2.2. Suradnja

Cilj: razvijanje pozitivnih vršnjačkih odnosa kroz poticanje suradnje među učenicima, poučavanje učenika korištenju svih kanala komunikacije

Očekivani ishodi:

- čuti i razumjeti priču
- razgovarati o suradnji

- vježbati suradnji koristeći različite kanale komunikacije

Potreban materijal: -

Opis:

Učitelj/ica ili netko od učenika pročita priču *Pauk Pavo*.

Pauk Pavo bio je najmudriji među paucima. Znao je kako se grade kuće i mostovi, nasipi i brodovi. Bio je znatiželjan, lako učio, mnogo saznavao, ali je svu mudrost i znanja samo za sebe čuvao. Kada je sakupio pun vrč mudrosti, odluči ga sakriti daleko od svih znatiželjnika. Pade mu na um ideja da vrč mudrosti objesi na najviše stablo i ondje ga sačuva. Uzme Pavo vrč u ruke i počne se penjati na stablo, ali vrč je bio težak, a Pavi je samo jedna ruka bila slobodna za penjanje. Dok je dugo i bezuspješno pokušavao, gledao ga sin Željko kako se muči pa reče: «Oče, ako staviš vrč na leđa, imaš ćeš slobodne ruke i lakše ćeš se popeti.» Pavo zastade iznenađen, poslušao sina, pa se u tren nađe na vrhu stabla. Kad je već htio objesiti vrč na najvišu granu, pomisli: «Sakupio sam svu mudrost svijeta, a dijete me uči kako se penjati na stablo.» Bijesan, baci vrč na zemlju. Vrč se razbi, a mudrost razleti na sve strane. Tko god se htio sagnuti, mogao je pokupiti bar zrnice mudrosti. Ako ikada sretnete osobu bez zrnca znanja i mudrosti, znajte: SAMO LIJENOST JU JE SPRIJEČILA DA DOĐE DO MUDROSTI!

Poslije priče učitelj/ica razgovara s učenicima kako razumiju suradnju? (Što znači surađivati i koje su kvalitete dobrog suradnika.)

Zatim učenike podijeli u skupine po tri učenika. Jedan učenik je osoba A – on ne čuje, drugi učenik je osoba B – on ne vidi i treći učenik je osoba C – on ne govori. Zadatak je u «trojkama» (A, B, C) dogovoriti se za odlazak na izlet. Kada bi išli, kamo bi išli, kojim prijevoznim sredstvom, što bi nosili, što radili na izletu i kad bi se vratili? Učenike se daje uputa da se koriste «preostalim kanalima komunikacije». Za vježbu je dovoljno 15 minuta. Nakon vježbe učitelj/ica razgovara s učenicima o problemima u komuniciranju koji nastaju zato što ne govorimo što želimo, ne pitamo druge što oni žele, ne slušamo druge ili oni ne slušaju nas, ne gledamo druge ili oni ne gledaju nas.

Izvor: Bićanić, J. (2009). Vježbanje životnih vještina. Zagreb: Alinea.

2.3. Zašto se zovem Pero?

Cilj: uočiti razlike između aktivnog i pasivnog slušanja

Očekivani ishodi:

- usvojiti vještinu aktivnog slušanja
- nabrojati karakteristike aktivnog slušanja
- objasniti važnost aktivnog slušanja

Potreban materijal: -

Opis:

Učenici sjede u kupama tako da se par u klupi okrene prema paru u klupi iza. U svakom krugu učenici se pomiču tako da se učenik iz prve klupe i prvog reda premješta u zadnju klupu u zadnjem redu, a svi ostali se pomiču za jedno mjesto.

Učitelj odredi cijeli prvi red do prozora kao grupu A, zatim red do njih kao grupu B i tako redom. odredi da će prvo govoriti grupa A, a grupa B će slušati. Nakon toga slijedi obrnuti niz: grupa B priča, a grupa A sluša.

Učitelj govori pravila vježbe: učenik koji sluša gleda onoga koji mu govori u oči, ništa ne zapitkuje niti govori. Daje podršku klimanjem glave. Kad govor završi, oba učenika u tišini čekaju da svi završe vježbu.

Nakon što se uvjeri da su svi razumjeli pravila, učitelj odredi vrijeme od 2 minute u kojem govornik priča na određenu temu. Moguće teme:

- Kako sam dobio/la ime?
- Koju životinju bih volio/la imati?

- Kako provodim praznike?
- Moja najdraža igračka iz djetinjstva

Učitelj zadaje temu za svaki krug.

Nakon što su se i grupe A i grupe B izmijenile u slušanju i govorenju u trajanju od 2 minute, učitelj poziva par koji želi predstaviti svoj govor. Kada se prvi par javi, dolazi ispred ploče. Učenik koji je slušao ima zadatakda ponovi sve što mu je učenik iz para pričao tako da kaže. „Ja sam (ime učenika koji je govorio) i“. Nakon toga učitelj upita učenika iz para koliko je zadovoljan onime što je čuo. Je li učenik dobro zapamtio sve što je rečeno. Potom se mijenjaju uloge. Vježba traje sve dok postoji interes za predstavljanje vježbe pred cijelim razredom.

Izvor: Jarebica, S. (2014). Socijalne vještine: Priručnik za učitelje i pedagoške djelatnike. Zagreb: Udruga „Ti si OK“

2.4. Imam pravo

Cilj: uočiti razliku između zauzimanja za sebe na učinkovit i na neučinkovit način ili na štetu drugih

Očekivani ishodi:

- usvojiti vještinu zauzimanja za sebe na učinkovit način
- objasniti razliku između učinkovitog i neučinkovitog načina zauzimanja za sebe

Potreban materijal: veliki plakat s pravima napisanim na radnom listiću Moja prava, opisi uloga

Opis:

Učitelj na vidljivo mjesto u učionici stavlja veliki plakat koji sadrži popis strategija dobrog izbora iz zauzimanja za sebe. Naglašava da zauzimanje za sebe ne može biti

na štetu drugih osoba te dijeli učenike u tri grupe. Svakoj grupi kaže sljedeće: Pročitajte opis uloge koju je vaša grupa dobila i osmislite kratki igrokaz u kojem će te osobine doći do izražaja.

PRVA GRUPA: Rugaš se i ismijavaš sve koji su na neki način drugačiji od većine, guraš takvu osobu iz svojega društva, sklon si tučnjavi i naguravanju, prisiljavaš slabije da rade ono što ne žele, uništio si stvarine kolonini osoba iz razreda jer si zbog nečega bio ljut, voliš se osvećivati, lako planeš, praviš se važan i želiš biti glavni u razredu, često širiš lažne glasine o nekoj djeci iz razreda, psuješ i sl.

DRUGA GRUPA: Plah si, povučen, sramežljiv, često sam, fizički slabiji, siromašan, nesiguran, tih, nespretna na školskom dvorištu, nemaš dobre ocjene i sl.

TREĆA GRUPA: Imaš samopouzdanja, znaš se zauzeti za sebe, miran si, staložen, dobronamjeren, pomažeš drugima, dobar i pouzdan prijatelj, poštuješ sve pa i one koji se razlikuju od većine, omiljen si u društvu.

Nakon nekog vremena svaka grupa predstavi svoj igrokaz, a učitelj nakon što su se predstavile sve grupe čita navode s plakata *Imam pravo*. Zadatak učenika je da uz svako pravo navedu ponašanja karakteristična za osobe u čije su se uloge uživjeli (izgovore izmišljenu rečenicu kako bi to učinio lik koji predstavljaju). Osim na sadržaj poruke, učenici trebaju obratiti pažnju i na ton glasa, način izgovaranja, geste. Uvijek prvo rečenice izgovaraju učenici iz prve, zatim učenici iz druge i na kraju učenici iz treće grupe.

Kad se pročitaju i oprimjere sva prava, učitelj upita učenike kako su se osjećali u svojim ulogama. Raspravu potiče sljedećim pitanjima:

- Koje su vam uloge bile najlakše, a koje najteže?
- Kako biste opisali djecu iz prve skupine, kako djecu iz druge skupine, a kako djecu iz treće skupine?
- Koja vam se skupina najviše sviđa? Zašto?
- Što uobičajeno radimo kad nas netko izaziva i prema nama se loše ponaša? Što je u tim situacijama djelotvorno?

Na kraju sažima razliku između zauzimanja za sebe na učinkovit ili na neučinkovit načinili na štetu drugih.

Izvor: Cefai, C., Miljević-Riđički, R., Bouillet, D., Pavin Ivanec, T., Milanović, M., Matsopoulos, A., Gavogiannaki, M., Zanetti, M.A., Cavioni, V., Bartolo, P., Galea, K., Simões, C., Lebre, P., Caetano Santos, A., Kimber, B., Eriksson, C. (2017). RESCUR: Na valovima. Kurikul otpornosti za predškolsku i osnovnoškolsku dob: srednja osnovnoškolska dob. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Plakat MOJA PRAVA

Imam pravo:

TRAŽITI ONO ŠTO ŽELIM – čak i ako to nikada ne dobijem. IZREĆI

SVOJE IDEJE – čak i kada ljudi mogu misliti da su glupe.

NA SVOJE OSJEĆAJE – čak i kad drugi misle da se ne bih trebao takoosjećati.

GRIJEŠITI – osobito ako sam učinio sve što je bilo u mojoj moći.

POKUŠATI PONOVO – čak i ako drugi misle da neću uspjeti.

PREDOMISLITI SE PONEKAD – čak i ako drugi misle da to ne bih trebao. BITI

UVAŽAVAN/A I TRETIRAN/A S POŠTOVANJEM – čak i kad se kritiziraneći moj postupak.

REĆI NEKADA NE, I NE OSJEĆATI KRIVICU.

ŽALITI SE KADA NEŠTO NIJE POŠTENO – čak i kad to moram prihvatiti. BITI

PONOSAN/PONOSNA NA SVOJE USPJEHE – čak i kad to uznemiruje one od kojih sam bolji/bolja.

2.5. Tople i hladne pahuljice

Cilj: uočiti razliku između govora prihvaćanja i govora neprihvatanja

Očekivani ishodi:

- izraziti neslaganje bez ugrožavanja potreba drugih
- objasniti razliku između govora prihvaćanja i govora neprihvatanja

Potreban materijal: post-it papirići u 5 različitih boja, onoliko koliko je učenika u razredu (svaka boja trebati podjednako zastupljena), 5 omotnica s papirima sa sljedećim opisima djece (u svakoj omotnici opis jednoga djeteta): dječak u staroj i iznošenoj odjeći, djevojčica koja ne čuje, dječak koji ne razumije naš jezik, dječak u invalidskim kolicima i djevojčica drugačije boje kože, kutija, 5 papira i olovaka, ploča i kreda ili flip- chart i flomaster, radni listić Tople i hladne pahuljice

Opis:

Učitelj svakom učeniku daje da izvuče jedan post-it papirić iz kutije. Kaže im da se grupiraju prema bojipapirića koju su izvukli. Kada su grupe formirane, učitelj daje uputu da svaka grupa predstavlja dijete opisano na papiriću. Potom svaka grupa izvlači jednu omotnicu u kojoj je opis djeteta kojeg će predstavljati.

Učitelj poziva učenike da na zajednički papir kojeg je prethodno pripremljen za svaku grupu napišu sve osjećaje koji im padaju na pamet, a za koje vjeruju da ih osjeća dijete iz grupe koju predstavljaju.

Kad je zadatak završen, učitelj poziva predstavnike grupa da naglas u prvom licu pročitaju zapisane osjećaje (npr. Ja sam dječak u iznošenoj odjeći i osjećam se usamljeno). Te osjećaje učitelj zapisuje ih na ploču (naprimjer: usamljeno, uplašeno ...) tako da se osjećaji razvrstaju u stupac ugodnih i stupac neugodnih osjećaja.

Nakon što su svi osjećaji zapisani i razvrstani, učitelj upita učenike na koji način mogu izraziti svoje nezadovoljstvo onime što kod njih izaziva neugodne osjećaje. Potiče ih na zaključak da nezadovoljstvo možemo izraziti na prihvatljive i neprihvatljive načine. Na primjer:

PRIHVAĆANJE: „Ljut sam jer mi se rugaš zbog moje odjeće. Želio bih da primjećuješ moje dobre osobine.“

NEPRIHVAĆANJE: „Opet mi se rugaš! Srami se! Drugi put ću te lupiti!“

Nakon što učitelj da primjer, upita učitelje po čemu se ova dva govora razlikuju i dodatno im pojašnjava karakteristike svakog od ova dva načina izražavanja osjećaja. Jezik prihvatanja uključuje korištenje ja- poruka kojima jasno izražavamo koji naš osjećaj izaziva nečije ponašanje te naša očekivanja o željenom ponašanju osobe kojoj govorimo. Učitelj zapisuje na ploču strukturu ja-poruke:

OSJEĆAM KADA ŽELIM

Aktivnost završava tako da svaka grupa smisli najmanje dva primjera govora prihvatanja i govora neprihvatanja o osjećajima koje su ranije zapisali na svoje papire. Poruke je moguće staviti na oglasnu ploču.

Izvor: Cefai, C., Miljević-Riđički, R., Bouillet, D., Pavin Ivanec, T., Milanović, M., Matsopoulos, A., Gavogiannaki, M., Zanetti, M.A., Cavioni, V., Bartolo, P., Galea, K., Simões, C., Lebre, P., Caetano Santos, A., Kimber, B., Eriksson, C. (2017). RESCUR: Na valovima. Kurikul otpornosti za predškolsku i osnovnoškolsku dob: mlađa osnovnoškolska dob. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

3. cilj: Razvoj vještina nenasilnog rješavanja sukoba

3.1. Slavimo različitosti

Cilj: poticanje učenika na uočavanje raznolikosti kod sebe i drugih, uvažavanje i podržavanje različitosti

Očekivani ishodi:

- izraditi plakat sličnosti i razlika
- uočiti i imenovati međusobne sličnosti i razlike

Potreban materijal: stari časopisi sa slikama koje prikazuju sličnosti i razlike među ljudima, škare, ljepilo, papir, plakat s kolonom sličnosti i razlika

Opis:

Prije aktivnosti potrebno je pripremiti:

- stare časopise sa sličicama koje prikazuju sličnosti i razlike među ljudima (npr.: netko jede, spava, pije vodu, igra se, grli s mamom ili tatom, brani od kiše ili snijega i druge sličnosti te različite nošnje, različite aktivnosti, kućni ljubimci, odjevni predmeti i dr.);
- plakat s dvije kolone: ŠTO NAM JE ZAJEDNIČKO i ŠTO NAM JE RAZLIČITO (jedan zajednički ili nekoliko plakata ako će djeca raditi u grupama);

Učenici mogu:

- izrezivati slike i lijepiti ih na plakat u odgovarajuću kolonu te razgovarati o tome kako su rasporedili slike
- igrati igru *Kako bi dosadan svijet bio* – igra riječima započinje izjavom „Kako bi dosadan svijet bio...“, a učenici nadopunjuju rečenicu raznim izjavama kao što su „kad bi svi imali crnu kosu“, „kad bi svi imali plave oči“, „kad bi svi bili visoki“, „kad bi svi bili dječaci“, „kad bi svi jeli samo čokoladu“, „kad bi svi govorili isti jezik“, „kad bi svi živjeli u istoj kući“, „kad bi svi voljeli crvenu boju“ i dr.
- igrati igru *Što bi se dogodilo kad* – djeca odgovaraju na pitanja poput: „Što bi bilo kad ne bi bilo Engleza?“ (ne bi bilo njihovog jezika, nogometa, čaja), „Što bi bilo kad ne bi bilo Talijana?“ (ne bi bilo

pizze, njihovog jezika)... Učitelj postavlja pitanja ovisno o tome što učenici znaju o pojedinim kulturama

- igrati igru *Prepoznaj me* – djeca su u krugu i učitelj, a zatim učenici, daju neki zadatak pojedinom učeniku opisujući ga prema njegovim vrlinama (na primjer, neka u krug uđe i skoči učenik ili učenica koja uvijek pozdravi kad dođe u školu, sprema razred, pomaže drugoj djeci, jede povrće, lijepo crta...). U krug može ući i više učenika i obaviti radnju (skočiti, čučnuti, plesati...).

Izvor: Bouillet, D. i Šarić, Lj. (2016). Uvažavanjem različitosti do kulture mira. Zagreb: Centar za civilne inicijative.

3.2. Omotnica

Cilj: odrediti različita rješenja neke etičke dvojbe

Očekivani ishodi:

- prepoznati etičnost nekog ponašanja
- objasniti razliku između etičnog i neetičnog postupanja

Potreban materijal: listovi papira, olovke, papiri sa zadacima

Opis:

Učitelj čita sljedeću priču:

Omotnica

U jednome razredu osnovne škole djeca prikupljaju novac za izlet. Cijena je 25 eura po djetetu. Marija je dala učiteljici 30 eura te je dobila ostatak od 5 eura. Marija je spremila novac u žutu omotnicu u kojoj su već bile dvije novčanice od 5 eura koje su Mariji ostale nakon što je platila knjigu koju je kupila prije škole. Poslijepodne, za vrijeme odmora, sva su djeca izašla na igralište. Erik, jedan od dječaka, pitao je učiteljicu da ga pusti na WC. Odmah nakon toga, Paola, djevojčica iz Erikova razreda ušla je u učionicu i vidjela Erika kako otvara Marijinu torbu i uzima 5 eura iz žute omotnice s novcem. Erik je rekao Paoli da on jako želi ići na izlet, ali njegovi roditelji nemaju dovoljno novaca i da mu nedostaje još 5 eura. Zamolio je Paolu da nikomene kaže što je vidjela. Obećao je da će sad samo potajno posuditi te novce (iako će Marija misliti da su ukradeni), a onda će ih kriomice vratiti Mariji u pernicu onda kada uštedi tih 5 eura.

Nakon priče, učitelj podijeli učenike u 6 grupa i svakoj grupi da zadatak da raspravi o pitanju koje će izvući na prethodno pripremljenom papiriću.

Pitanja:

1. Što bi Paola trebala učiniti?
2. Bi li na Paolinu odluku utjecalo to da su Marija i Paola najbolje prijateljica? Kako?
3. Bi li na Paolinu odluku utjecalo to da Marija i Paola nisu prijateljice? Kako?
4. Bi li na Paolinu odluku utjecalo to da je Paola Erikova najbolja prijateljica? Kako?
5. Da ste na Paolinom mjestu, kako biste se osjećali i kako biste postupili?
6. Da ste na Erikovu mjestu, što biste učinili?

Nakon što učenici zapišu svoje odgovore oko kojih su se u grupi dogovorili, svaka grupa bira predstavnika koji će pročitati njihove odgovore. Svaki predstavnik grupe treba objasniti kako su došli do tih odgovora. Učitelj potiče učenike da u raspravi pokušaju zajednički doći do mogućih rješenja situacije iz priče. Na kraju objašnjava da je u nekim situacijama teško naći jedno rješenje koje bi svi smatrali najboljim te kako se nekad možemo naći u dvojbi i ne biti sigurni što je najprikladnije učiniti.

Izvor: Cefai, C., Miljević-Riđički, R., Bouillet, D., Pavin Ivanec, T., Milanović, M., Matsopoulos, A., Gavogiannaki, M., Zanetti, M.A., Cavioni, V., Bartolo, P., Galea, K., Simões, C., Lebre, P., Caetano Santos, A., Kimber, B., Eriksson, C. (2017). RESCUR: Na valovima. Kurikul otpornosti za predškolsku i osnovnoškolsku dob: srednja osnovnoškolska dob. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

3.3. Odgovorna ponašanja

Cilj: osvještavanje raznovrsnih načina rješavanja istog problema, prepoznavanje kojim je sve ponašanjem koju potrebu učenik u konkretnoj situaciji zadovoljio, jačanje samopouzdanja i usmjeravanje na uspješno samostalno rješavanje raznovrsnih problema

Očekivani ishodi:

- prepoznati osnovne psihološke potrebe
- povezati potrebe s ponašanjem
- izraditi kartice ponašanja kojima su uspjeli zadovoljiti vlastite potrebe

Potreban materijal: papirići izrezani u pravokutni oblik, olovke, osobne kutije, pano

Opis:

Učitelj uvodi učenike u aktivnost razgovarajući s učenicima o potrebama za zabavom, pripadanjem, važnošću, ljubavi, slobodom i dr. i pitajući ih, na primjer:

- Kako i kome su danas pokazali da im je netko drag? Što su učinili, rekli? Jesu li danas nekome pomogli i tako pokazali da im je stalo do nekoga?
- Što mogu sami učiniti (odjenuti majicu, staviti jaknu na vješalicu, sagraditi kuću od kocaka, naslikati, pisati, čitati, računati...)? Što su danas napravili da se osjećaju važni, ponosni?
- Što su danas radili, a bilo im je zanimljivo, zabavno? Što ih je uveseljavalo, nasmijavalo? Što su danas novo čuli, naučili i bilo im je zabavno/zanimljivo?
- Što su danas sami odlučili (odjenuti, ponijeti u školu)? Koga su danas izabrali za igranje? Gdje i čime su se danas igrali?

Nakon razgovora, učenici mogu:

- na kartice nacrtati ili napisati svoja ponašanja kojima su uspjeli zadovoljiti vlastite potrebe, a da je to bilo u skladu s vrijednostima: čuvaj sebe, druge, okoliš i imovinu
- odložiti kartice u kutiju svojih ponašanja da učitelj zajedno s učenicima može s vremena na vrijeme o tome s njima razgovarati
- staviti kartice na oglasnu ploču kako bi roditelji i drugi učenici mogli vidjeti kojim ponašanjima učenik zadovoljava svoje potrebe
- nasumce vaditi kartice iz kutije i razgovarati o tome jesu li nacrtanim ponašanjima zadovoljili svoju potrebu za zabavom, pripadanjem, važnošću, slobodom i dr.

Izvor: Bouillet, D. i Šarić, Lj. (2016). Uvažavanjem različitosti do kulture mira. Zagreb: Centar za civilne inicijative.

3.4. Izgubljeno - nađeno

Cilj: poticanje učenika na dijeljenje i suradnju, međusobno uvažavanje i odgovoran odnos prema stvarima

Očekivani ishodi:

- razlikovati potrebe i želje
- razumjeti što im je za život stvarno potrebno

Potreban materijal: igračke, kutija za igračke

Opis:

Dan prije aktivnosti učenici donose u školu neku svoju igračku koja im je jako važna.

Prije aktivnosti potrebno je staviti kutiju za igračke u kut sobe tako da učenici u nju mogu kasnije stavljati svoje igračke.

Učenici mogu:

- na kratko zamijeniti svoju igračku s nekim drugim učenikom
- razgovarati o tome što znači podijeliti nešto s drugima (na primjer, može ih se pitati: „Ako posude nešto od prijatelja(ice) i to potrgaju ili pokvare, kako će se osjećati oni, a kako vlasnik igračke?; Štota da mogu učiniti da se jedni i drugi bolje osjećaju?“)
- sakrivati svoje posebne igračke/stvari kako bi ih ostali učenici tražili (učitelj može predložiti da se kreću poput mrava ili skakuću kao cvrčci ili druge načine kretanja)
- vaditi posebne predmete iz kutije i sakrivati ih, dok su istovremeno ostalim učenicima oči pokrivene i okrenuta su leđima
- učenici mogu skriveni predmet tražiti zajedno, kao grupa, hodajući kroz prostoriju kao velika zmija, a učenik koji je sakrio predmet, može davati upute ukazujući im da su blizu (toplo, toplije, vruće) ili daleko od predmeta (hladno, hladnije, ledeno).

Izvor: Bouillet, D. i Šarić, Lj. (2016). Uvažavanjem različitosti do kulture mira. Zagreb: Centar za civilne inicijative.

3.5. Napišite kraj priče

Cilj: uočiti kako neprihvatljiva ponašanja mogu povrijediti druge osobe

Očekivani ishodi:

- obrazložiti vezu između želja, potreba, osjećaja i ponašanja
- razlikovati prihvatljive i neprihvatljive oblike ispunjavanja želja, zadovoljavanja potreba i izražavanja osjećaja
- prepoznati prihvatljive načine rješavanja sukoba

Potreban materijal: ploča, kreda, listići s pričama

Opis:

Učitelj podijeli učenike u grupe po četiri člana. Njihov je zadatak da:

- zajedno pročitaju dvije priče („Stidljiva“ i „Kukavica“)
- razmisle o kakvim je željama, potrebama i osjećajima riječ
- zajedno osmisle završetak za svaku priču.

Za vrijeme dok učenici rade u grupama, učitelj na ploči crta tri velike elipse. Svaku elipsu podijeli na pola. Pored gornjih polovica napiše ŽELJE i POTREBE, a pored donjih OSJEĆAJI, te iznad napiše imena likova iz priča: Martina, Mirko, Luka. U elipse učitelj upisuje odgovore učenika.

Svaka grupa svoje odgovore (o željama, potrebama, osjećajima) i završetke priče pročita ostalima. Nakon predstavljanja svojih odgovora, učitelj potiče raspravu, služeći se sljedećim pitanjima:

- Kako osjećaji upravljaju našim ponašanjem?
- Pomažu li nam ili odmažu da postignemo ono što nam je potrebno?
- Zašto skrivamo svoje osjećaje?
- Rugamo li se ponekad tuđim osjećajima?
- Što dobivamo na taj način? (Što nas motivira na ruganje?)
- Što mislite, čiji je kraj za Marinu najpovoljniji i zbog čega?
- Što mislite, koji je kraj o Luki i Mirku najvjerojatniji? Zbog čega?

Rasprava završava zaključkom u kojem učitelj naglašava da ono što nas vuče nasilničkom ponašanju je da budemo moćni i kontroliramo druge. To nam daje osjećaj sigurnosti. Važno je naći načina da budemo sigurni i važni.

Na kraju učitelj pozove učenike da olujom ideja navode što sve mogu činiti u rješavanju vršnjačkih sukoba, a da pri tome nitko ne bude povrijeđen.

Izvor: Pregrad, J. (2013). Program prevencije vršnjačkog nasilja Za sigurno i poticajno okruženje u školama. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

Priča Stidljiva

Martina je jedva dočekala kraj sata jer se nadala da će na hodniku barem na kratko sresti Vinka. Ali Vinko je stajao sa skupinom dječaka i djevojčica iz svoga odjela. Kad je Martina provirila nosom iz učionice, svi su se okrenuli prema njoj pa je pomislila da će propasti u zemlju. Ipak je hrabro izašla i krenula prema zbornici. Vinkova skupina počela se nešto dogovarati, hihotati i pokazivati u pravcu njezinih nogu. Martina se zacrvenila, pogledala svoje noge, ali nije vidjela ništa neobično.

Martinine želje i potrebe:

Martinini osjećaji:

Napišite kraj priče:

Priča Kukavica

Mirko je nakon škole s dečkima igrao nogomet. Svi su uživali u igri kad je Luka predložio - budući da njegovih "staraca" nije bilo kod kuće - genijalnu "ideju": "Idemo k meni doma!". Kad su svi već sjeli u dnevni boravak, rekao je: "Vidite onaj krovni prozor? Da vidimo tko se usuđuje popeti van na oluk i spustiti dolje što brže. Pobjednik je onaj tko to najbrže učini." Neki su dečki mislili da je to sjajna ideja, ali Mirko nije tako mislio. Rekao je svima glasno: "To je glupo. Ja odlazim kući." Luka mu se počeo rugati i rekao da je kukavica. Ostali su se odmah pridružili Luki. Mirko je osjećao strah i nelagodu. On je znao da se ne može spustiti niz oluk, uvijek mu je mučno od visine, osim toga to uopće nije želio raditi. Htio se igrati s dečkima, a ne natjecati protiv svakoga.

Mirkove želje i potrebe:

Mirkovi osjećaji:

Lukine želje i potrebe:

Lukini osjećaji:

Napišite kraj priče:

Strukturirane aktivnosti za učenike: 4. razred

1. cilj: Razvoj samopoštovanja i pozitivne slike o sebi

1.1. Cvijet 2

Cilj: razvoj pozitivne slike o sebi

Očekivani ishodi: učenici će moći navesti svoje prednosti, kvalitete, područja u kojima je dobar, osobine koje smatra pozitivnima...

Potreban materijal: radni list "Cvijet 2" (u prilogu), olovke, bojice.

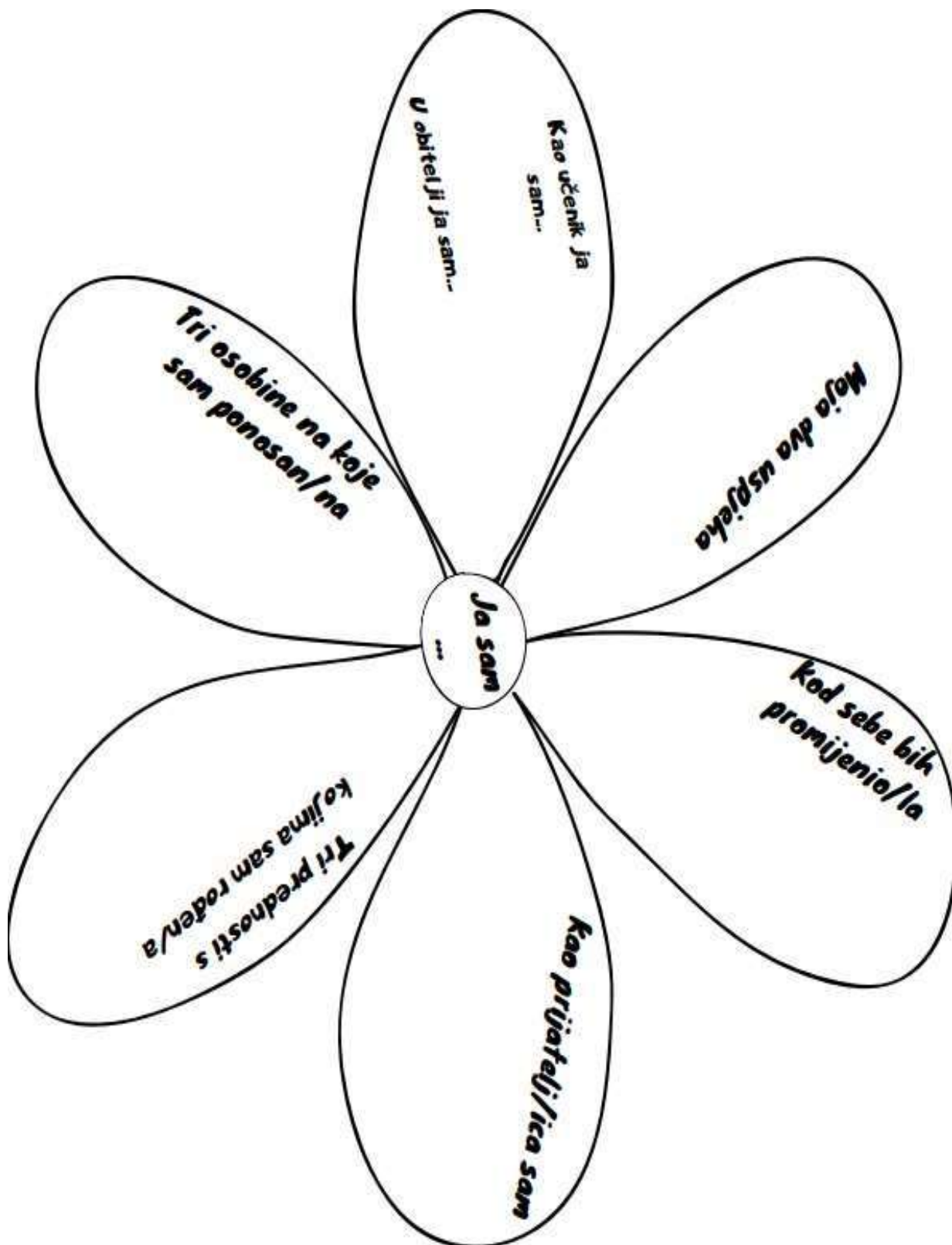
Opis: "Učenici dobivaju predložak u obliku cvijeta iz priloga te imaju zadatak nacrtati i/ili ispuniti sljedeća polja: (1) Ja sam..., (2) Moja dva uspjeha... (3) Kod sebe bih promijenio/promijenila... (4) Kao prijatelj ja sam... (5) Tri prednosti s kojima sam rođen/rođena... 6) Tri osobine na koje sam ponosan/ponosna... (7)

Kao učenik ja sam...

(8) U svojoj obitelji ja sam...

Broj kao i sadržaj polja unutar radnog lista može se promijeniti i modificirati sukladno posebnostima učenika te planiranom području/temi rada. Neki od prijedloga radnih listova nalaze se kao osmišljeni prilozi. Po završetku popunjavanja cvijeta, slijedi predstavljanje radova te se ono može odvijati na razrednoj razini (kroz čitanje jednog ili nekoliko polja, po izboru učenika) ili u manjim skupinama. Također, radni listovi se mogu izvesti i napraviti „Razrednu Galeriju“.

Izvor: <https://centar.erf.unizg.hr/slika-o-sebi-okvir-za-osnazivanje/>

1.2. Osnovni osjećaji

Cilj: razvoj vještine iskazivanja i prepoznavanja osjećaja

Očekivani ishodi: učenici će moći navesti osnovne osjećaje i ponašanja u skladu s njima

Potreban materijal: uređaj za reprodukciju video-sadržaja učenicima (laptop, pametna ploča, projektor)

Opis: Učenicima se prikazuje film te ih se potiče imenovati osnovne osjećaje i ponašanja u skladu s njima.

S učenicima se razgovara o osnovnim osjećajima (tuga, radost, strah, ljutnja) te ih se potiče imenovati situacije u kojima se javljaju kod njih i ponašanja u skladu s njima. Učenici mogu odabrati jedan osjećaj i prikazati ga na neki kreativan način koji odaberu (slikanje, gluma, pantomima, opisivanje, itd.) te im se naglasi da je važno prepoznati i izraziti svoje osjećaje.

Izvor: <https://www.youtube.com/watch?v=dOkYKyVFnsS>

1.3. Superherojski štit

Cilj: upravljanje emocijama

Očekivani ishodi: upoznati se sa svijetom emocija i navesti adekvatne načine suočavanja

Opis: Učiteljica svakom djetetu podijeli radni list „Moj superherojski štit!“ (u prilogu)

Uz uputu...

Sada ću vas zamoliti da danas zamislite da ste vi SUPERJUNACI i na dno papira (praznu crtu) napišete svoje SUPERHEROJSKO IME!!!!

Uskoro ćete izraditi svoj jedinstveni „Superherojski štit!“

1. POLJE: upiši ili nacrtaj OSOBINE koje ti se kod tebe sviđaju-što kod sebe voliš.
2. POLJE: Navedi/nacrtaj osobe za koje znaš da tebe jako vole, tvoje osobe od povjerenja, osobe koje su tvoja podrška!
3. POLJE: Nacrtaj sebe i svog superjunaka zajedno na jednoj tajnoj misiji/tajnom zadatku/putovanju...Gdje ste i što radite?
4. POLJE: Nacrtaj ili napiši što tebi može pomoći kada te muče brige/kada si tužan ili uznemiren....Koji jetvoj „RECEPT ZA BRIGE?“

Po završetku aktivnosti slijedi predstavljane superherojskog štita ostatku razreda.

*Mali zadatak za kraj: “Do kraja dana možete svoje prijatelje (ukoliko oni to žele) zvati njihovim SUPERHEROJSKIM IMENOM!!!!“

Izvor: <https://www.poliklinika-djeca.hr/aktualno/novosti/radna-biljeznica-za-djecu-moj-superjunak-i-ja/>

Moj superherojski štit

MOJ

OSOBI NE	OSOBE
----------	-------

RADNI MATERIAL

SUPERJUNAK I TI	RECEPT ZA BRIGE

MOJE SUPERHEROJSKO IME:

1.4. Prizemljenje

Cilj: upravljanje emocijama

Očekivani ishodi: učenici će moći izvesti praktičnu vježbu za prepoznavanje i kontrolu neugodnih osjećaja i ponašanja

Potreban materijal: radni list s opisom vježbe, Radni list „Prizemljenje“

Opis: "Ovu je vježbu korisno primijeniti u stanjima visoke uznemirenosti, straha i panike te drugih neugodnih osjećaja, kao što su ljutnja, tuga. Pogledaj oko sebe, primijeti i imenuj: 5 stvari koje možeš vidjeti, 4 stvari koje možeš dodirnuti, 3 stvari koje možeš čuti, 2 stvari koje možeš mirisati, 1 stvar koju možeš okusiti."

Izvor: "Mindfulness" – kratke vježbe za djecu; <https://www.poliklinika-djeca.hr/aktualno/novosti/besplatna-brosura-kratke-vjezbe-mindfulnessa-za-djecu-za-prepoznavanje-i-kontrolu-neugodnih-osjecaja-i-ponasanja/>

1.5. Što kod tebe volim

Cilj: upravljanje emocijama

Očekivani ishodi: iskusiti vještine izgradnje odnosa naučiti vještine izgradnje odnosa, osvještavanje sebe, svojih specifičnosti i specifičnosti svojih vršnjaka i pozitivnih osobina.

Potreban materijal: -

Opis: Vježba se izvodi u manjim skupinama (4 do 6) igrača. U sredini svake skupine stoji jedan igrač i pita svakog pojedinca: „Što kod mene voliš?“. Svatko iz skupine kaže jednu pozitivnu osobinu igrača u krugu, primjerice: volim tvoj smisao za humor, volim tvoj prijateljski odnos prema drugima, volim tvoj način igranja i slično.

Igrač koji sluša rečenicu o sebi, za to vrijeme ne govori, ali se smije izražavati gestama. U krug ulaze redom svi igrači.

Izvor: Krušić, V., Lekić, K., Migliaccio-Čučak, N., Radetić-Ivetić, J., Stanić, D., Turkulin-Horvat, M., Vilić-Kolobarić, K. (2009.) **Igram** se, a učim - Dramski postupci u razrednoj nastavi. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj.

2. cilj: Razvoj suradničkih i socijalnih vještina

2.1. MEMO "Sigurno surfanje"

Cilj: sigurno korištenje internetom

Očekivani ishodi: dobivanje osnovnih informacija o sigurnom surfanju.

Potreban materijal: MEMO kartice ili dostupna online igra "Sigurno surfanje", internet, uređaj za projekciju digitalne igre (pametna ploča ili projektor).

Opis: Jednostavna i zabavna, edukativna memory igra „Sigurno surfanje“ donosi najvažnije informacije o prijateljstvima na društvenim mrežama, zaštiti osobnih podataka na internetu, elektroničkom nasilju.

Izvor: <https://udruga.hrabritelefon.hr/memory/>

2.2. Čovječe, ispravi se (digitalna igra o dječjim pravima, Unicef)

Cilj: informiranje o dječjim pravima

Očekivani ishodi: učenici će moći izreći zašto su dječja prava važna, što su potrebe, a što želje, kakva sveprava postoje.

Potreban materijal: internet, uređaj za projekciju digitalne igre (pametna ploča ili projektor).

Opis: "Igra je u obliku krivudavog puta koji se sastoji od 24 igrača polja. Na svakom polju otvara se jedno pitanje o dječjim pravima. Polja se otvaraju redom, jedno po jedno, bez mogućnosti preskakanja. Za svako pitanje ponuđena su tri odgovora pod slovima A, B i C, a točan odgovor biraš uz pomoć slova A, B, C ili J, K, L ili brojeva 1, 2, 3 na tipkovnici. Za odgovaranje imaš 30 sekundi. Nakon 25. sekunde slijedi zvučno odbrojavanje zadnjih 5 sekundi. Što prije točno odgovoriš na pitanje, to dobivaš više bodova. Ako ne odgovoriš točno, ideš na sljedeće polje, ali ne gubiš bodove. Jedno polje se razlikuje od ostalih! To je JUHU polje. Kada staneš na juhu polje i odgovoriš točno, tvoji bodovi se udvostručuju. Kada dođeš na cilj, imaš tri mogućnosti. Možeš npr. provjeriti svoje mjesto i broj bodova na top-listi svih igrača i igračica. Osim

toga, možeš preuzeti diplomu Čovječe, ispravi se kojom stječeš titulu Pravobrankice, odnosno, Pravobranka. Konačno, ako želiš popraviti svoj rezultat, možeš igrati još jedan krug s novim pitanjima."

Izvor: <https://covieceispravise.unicef.hr/>

2.3. Crtanje u parovima

Cilj: razvoj kulture suradnje i komunikacijskih vještina.

Očekivani ishodi: učenici će razumjeti važnost aktivnog slušanja, izreći temeljne zakonitosti komunikacije i uvidjeti kako dolazi do šumova u komunikaciji.

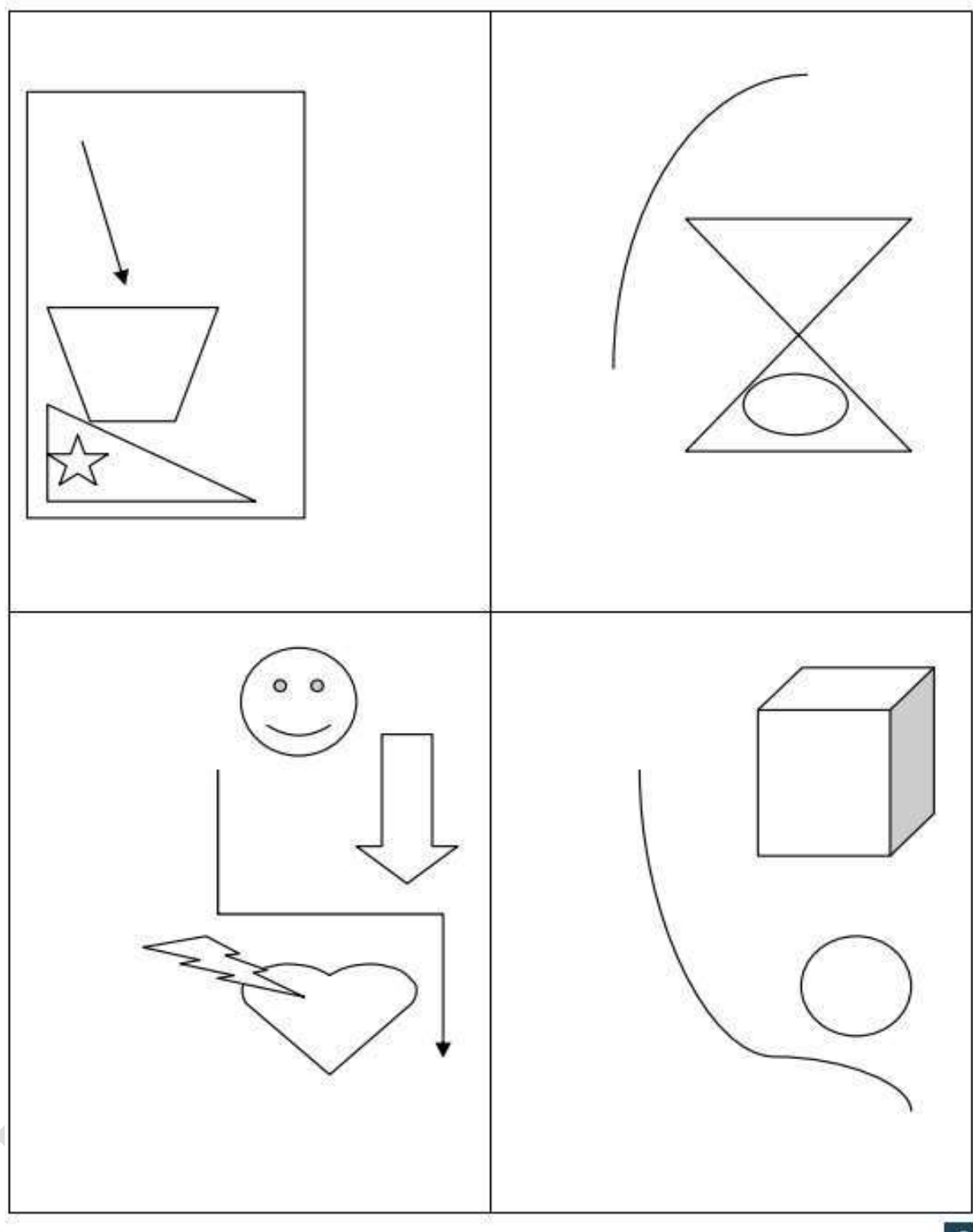
Potreban materijal: predlošci sa slikama (u prilogu), bijeli papiri, olovke.

Opis: "Članovi grupe se podijele u parove i sjede okrenuti leđima jedno drugom. Jedna grupa dobije crtež koji moraju opisati svom paru (koji ne smije vidjeti crtež) kako bi ga što vjernije nacrtao na svom praznom papiru. Ne smiju se gledati crteži - niti jedan par i crtači ne smiju postavljati pitanja već samo slušaju upute od svoga para koji ima original crtež. Nakon što crtanje završi, parovi se ustanu i pokažu svatko svoju sliku - crtači što su nacrtali, govornici koju sliku su opisivali.

Sažetak i vrednovanje: Diskusija kako im je bilo igrati ovu igricu, je li im bilo teško davati upute/crtati? Zaključite da u svakodnevnom životu često primamo poruke koje ne razumijemo u potpunosti i kako ta nerazumijevanja često bivaju uzrokom naših sukoba. Zbog toga je važno biti siguran da smo dobro čuli i razumjeli primljenu poruku što je potrebno provjeriti pitanjima i potpitanjima da bismo mogli biti sigurni u njenu ispravnost."

Izvor: <http://sosvt.hr/wp-content/uploads/2014/10/SOS-EduKa.pdf>

Primjeri crteža

2.4. Pleme

Cilj: razvoj kulture suradnje i tolerancije.

Očekivani ishodi: prepoznati IGNORIRANJA kao početak „lanca nasilja“, prepoznati važnost osjećaja pripadnosti.

Potreban materijal: papir u boji

Opis: Učitelji/ica će pripremiti obojene točkice (tri različite boje: na primjer, crvene, plave i zelene, te jednu veliku crnu točku - koju će nalijepiti učeniku koji je prihvaćen u razrednom odjelu). Točkice će zalijepiti na čelo dok djeca žmire. Jedan će učenik za to vrijeme označiti tri kuta sobe tim istim bojama (papirom u boji). To su naselja triju plemena: plemena Crvenih, Plavih i Zelenih. Crni je bez svog naselja. Kada svi na dogovoreni znak otvore oči, svatko vidi boje ostalih, ali ne svoju boju.

Jedina uputa glasi: "Sada mi je jako važno da nitko ništa ne govori. Cijela ova igra treba se odvijati bez priče. Dobro pogledajte oko sebe! NE GOVORITE! U tri kuta sobe su naselja vašeg plemena. Pronađite svoje naselje i svoje pleme." Svi će pronaći svoje pleme kojem pripadaju prema reakcijama ili uz pomoć ostalih. Važno je da za vrijeme cijele aktivnosti nitko ništa ne govori. Osoba koja ima crnu točku neće imati svoje pleme. Hoće li ipak biti pozvana u jedno naselje?

Razgovor nakon aktivnosti:

Kako ste se osjećali igrajući ovu igru? Kako ste se osjećali kada vas je netko pozivao u naselje ili gurao iz naselja? Što mislite kako se osjećala osoba koja nije nikamo pripadala (crna) i koju su svi izbacivali iz svog naselja? Kako se vi osjećate u svom plemenu?

Izvor: Uzelac, M. (1999.). Za Damire i Nemire, Vrata Prema Nenasilju, Priručnik miroljubivog rješavanja problema u školi i ublažavanja trauma. Zagreb: Mali korak – Centar za kulturu mira i nenasilja Zagreb

2.5. INDIJANSKA PRIČA „Duga“

Cilj: razvoj kulture suradnje i tolerancije.

Očekivani ishodi: prepoznati važnost tolerancije.

Potreban materijal: predložak s pričom "Duga" (u prilogu)

Opis: Učitelji/ica će učenike podijeliti u nekoliko grupa uz uputu: „Sada ću vam pročitati jednu priču - priču o DUGI (koju je prema indijanskoj legendi zapisala Anne HOPE davne 1978. godine). Vaš zadatak je POSLUŠATI priču i dok je slušate razmišljajte ŠTO VAM JE U TOJ PRIČI LIJEPO ILI VAŽNO!

Razgovor nakon aktivnosti:

Svaka grupa će između sebe porazgovarati o tome što im je u priči bilo LIJEPO/VAŽNO, a zatim će svoje dojmove podijeliti s ostatkom razreda...

Izvor: Uzelac, M. (1999.). Za Damire i Nemire, Vrata Prema Nenasilju, Priručnik miroljubivog rješavanja problema u školi i ublažavanja trauma. Zagreb: Mali korak – Centar za kulturu mira i nenasilja.

Duga, indijanska legenda

DUGA, INDIJANSKA LEGENDA

Jednom davno sve boje svijeta započnu svađu: svaka je tvrdila da je baš ona najbolja, najvažnija, najkorisnija, najomiljenija.

Zelena reče: "Jasno da sam ja najvažnija. Ja sam znak života i nade. Izabrana sam za travu, drveće, lišće; bez mene uginule bi sve životinje. Bacite pogled po krajoliku i vidjet ćete da mene ima najviše."

Plava je prekine: "Ti samo misliš na zemlju; no uzmi u obzir nebo i more. Voda je upravo izvor života, a to biva pomoću oblaka iz plavog mora. Nebo daje prostor, mir i vedrinu. Bez moga mira vi biste bili mahnjita tjelesa."

Žuta zahihota: "Vi ste tako ozbiljne. Ja donosim smijeh, veselje i toplinu u svijet. Sunce je žuto, mjesec je žut, zvijezde su žute. Svaki put kada pogledaš suncokret, cijeli se život počinje smiješiti. Bez mene ne bi bilo zabave."

Narančasta je bila sljedeća koja je zasvirala svoju pjesmu: "Ja sam boja snage i zdravlja. Možda sam rijetka, ali sam dragocjena jer služim unutarnjim potrebama ljudskog života. Ja nosim sve najvažnije vitamine. Sjetite se samo mrkve, naranči, dinja, mangova ploda. Ja se ne povlačim cijelo vrijeme uokolo, ali kada ispunim nebo za izlaza ili zalaza sunca, moja je ljepota toliko blještava da nitko na nijednu od vas i ne pomisli."

Crvena nije više mogla izdržati. Viknula je: "Ja sam vladar svijeta, krv, krv života. Ja sam boja opasnosti i hrabrosti. Voljna sam boriti se s razlogom. Mogu zapaliti krv. Bez mene bi zemlja bila pusta kao mjesec. Ja sam boja strasti, ljubavi, crvene ruže i maka."

Purpurna se podigla do svoje pune visine. Bila je vrlo visoka i govorila je s velikom pompom: "Ja sam boja vladanja i moći. Kraljevi, čelnici, biskupi - uvijek su me birali, jer ja sam boja autoriteta i mudrosti. Ljudime ne pitaju, nego slušaju i pokoravaju se."

Indigo je govorila mnogo tiše od drugih, ali jednako odlučno: "Zamislite mene. Ja sam boja tišine. Jedva da me primijetite, ali bez mene sve ste vi suvišne. Ja značim refleksiju i misao, sumrak i dubine. Trebate me za ravnotežu i kontrast, za molitvu i unutrašnji mir."

I tako su se boje nastavile hvaliti, svaka uvjerena da je ona najbolja. Njihova je svađa postajala sve glasnijom i glasnijom. Odjednom je bljesnula sjajna bijela svjetlost, začuo se grom i prasak. Počela je padati jaka kiša. Sve su se boje zgrbile od straha i stisnule jedna uz drugu.

Kiša progovori: "Vi glupe boje, borite se među sobom, svaka pokušava vladati nad onim ostalima. Zar ne znate da vas je sve Bog stvorio? Svaku za svoju posebnu svrhu, jedinstvenu i različitu. On voli sve vas. Primite se za ruke i dođite sa mnom. On će vas prostrijeti preko neba u velikome luku boja kao podsjetnik davas sve voli i da možete živjeti zajedno u miru."

- obećanje da je On sa vama
- znak nade za sutra

I tako svaki puta kada Bog koristi jaku kišu da opere svijet, on stavlja na nebo dugu. Kada je vidimo, sjetimo se da trebamo cijeniti jedni druge.

(Zapisala Ann Hope, 1978.)

3. cilj: Razvoj vještina nenasilnog rješavanja sukoba

3.1. Stepenice nenasilja – gdje prestaje igra, a počinje nasilje

Cilj: vještine nenasilnog rješavanja sukoba.

Očekivani ishodi: učenici će moći prepoznati razliku između igre i nasilja.

Potreban materijal: Slika „Pokretne stepenice“, (u prilogu)

Opis: Uz prikaz slike sa 7 pokretnih stepenica (niže), priča se priča o Luki i Karlu. Pokretne stepenice predstavljaju i metaforički njihovu komunikaciju i "penjanje" od igre do sukoba.

7 stepenica

Gdje prestaje igra a počinje nasilje?

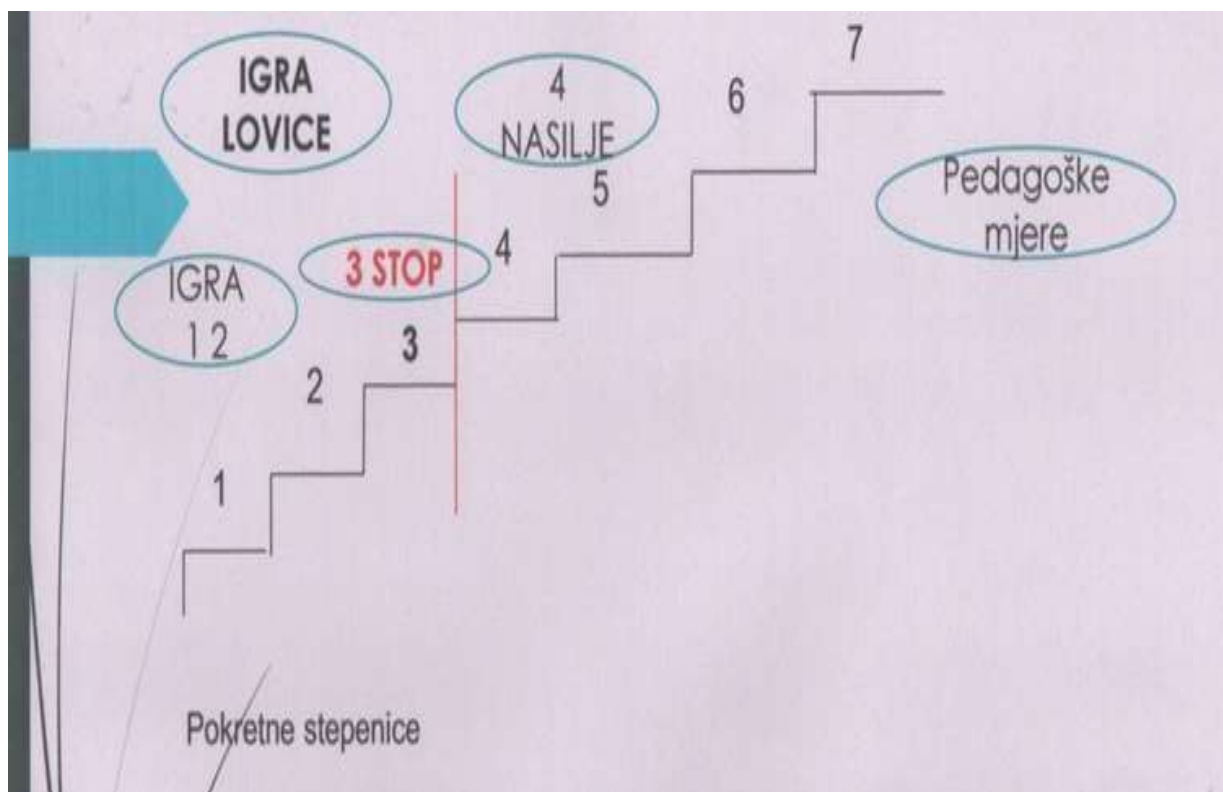
- 1. i 2. stepenica: Luka i Karlo igrali su se lovice.
- 3. stepenica: Nakon nekoga vremena Luka je odustao i rekao Karlu: "Ne želim se više igrati". STOP
- 4. stepenica: Karlo ga je zadirkivao i pozivao na igru, smijući se i gurajući ga. Luka mu je ponovio da stane i da se ne želi igrati.
- 5. stepenica: Karlo ga je gurnuo, zadirkivao i ponavljao "Loviš, loviš..."
- 6. stepenica: Luka ljut na njega gurne ga i on padne na pod.
- 7. stepenica: Pedagoška mjera, roditelji...

Nakon čitanja priče, slijedi rasprava s učenicima i zaključci:

- "Osjećaji (doživljaji) učenika – što su Luka i Karlo osjećali na različitim točkama pokretnih stepenica? eidentirajte te osjećaje na crti ispod svakoga koraka.
- Na kojim su točkama različiti odgovori mogli umanjiti sukob i/ili na kojim su točkama neke druge osobe, osim Luke i Karlo (drugi učenici ili učitelj), mogli intervenirati.
- Rasprava s učenicima u razredu u sličnim situacijama, uz primjenu ranije naučenih nenasilnih oblika ponašanja.
- Utvrditi u kojoj točki je završila igra, a počelo nasilno ponašanje i što su mogli učiniti da do toga ipak ne dođe? (tamo gdje piše STOP)"

Izvor: Prilagođeno prema Jarebica, S., Nenasilno rješavanje sukoba, Udruga "Ti si ok"

Slika „Pokretne stepenice“

3.2. Naranča

Cilj: vještine nenasilnog rješavanja sukoba

Očekivani ishodi: prepoznati i razumjeti konstruktivno rješavanje sukoba

Potreban materijal: radni list "Naranča" (u prilogu)

Opis: Djeca sjednu u parove i dobivaju radni list NARANČA. Zadatak para je popuniti radni list. Po završetku aktivnosti razgovor u krugu. Učenicima u parovima možete dati zadatak da odglume priču i dođu do njezinog završetka. U tom slučaju efektivnije je samo im pročitati prvi odlomak priče!

PO ZAVRŠETKU PRIČE RAZGOVOR U KRUGU:

Kako je priča o NARANČI završila?

Je li jedna strana stvarno znala što treba druga strana?

Što se zbiva kada jedna i druga strana samo inzistiraju na svom zahtjevu? (NITI JEDNA NE POSTIŽE SVOJ CILJ)

Što je bila učiteljica u ovom sporu? (POSREDNIK)

Biste li i vi poslali posrednika u nekoj svojoj svađi ili sukobu?

Razrednik zaključuje razgovor sažimanjem odgovora.

Izvor: Uzelac, M. (1999.). Za Damire i Nemire, Vrata Prema Nenasilju, Priručnik miroljubivog rješavanja problema u školi i ublažavanja trauma. Zagreb: Mali korak – Centar za kulturu mira i nenasilja Zagreb

Radni list Naranča

NARANČA

Dvije su se djevojčice posvađale zbog naranče. „Daj mi je, ja trebam naranču, viknula je prva: „I ja hoću naranču: Smjesta!“ viknula je druga.

Ušla je učiteljica i saslušala **zahtjev** svake od djevojčica.

Obje su htjele istu stvar. Učiteljica je uzela nož i rasjekla naranču na pola. Svakoj je djevojčici dala polovicu.

Prva djevojčica ogulila je svoju polovicu, bacila koru i pojela unutrašnjost. Druga je također ogulila, ali je bacila unutrašnjost, a koru stavila sušiti. Ona je htjela raditi kolačiće od naranče.

Što je bio **zahtjev** prve, a što zahtjev druge djevojčice?

Što je bio **interes** prve, a što **interes** druge djevojčice?

Da je učiteljica saslušala njihove interese, a ne zahtjeve, bi li sukob bio riješen drugačije? Napišite kako?

3.3. Duga sličnosti i duga razlika

Cilj: razvoj vještina tolerancije

Očekivani ishodi: učenici će se bolje međusobno upoznati, uočiti i prihvatiti međusobne sličnosti i razlike.

Potreban materijal: uređaj za reprodukciju glazbe, glazba po vlastitom izboru, radni list "Duga sličnosti i duga razlika", olovke, boje.

Opis:

Podijelite učenike u parove *aktivnošću Upoznavanje na trgu: Prolazite trgom koji je pun ljudi, ali vi nikog ne poznajete. Hodate bez nekog određenog cilja, brže ili sporije, sami izaberite ritam (odnosno, krećite se i ritmu glazbe). Kad glazba stane, pristupite najbližoj osobi i predstavite se na primjer: Ja sam Ana i volim čitati stripove.*

Učenici u parovima u kratkom razgovoru pronalaze osobine koje su ima zajedničke ili slične, te osobine koje ih razlikuju. Pitanja koja postavljaju jedno drugom mogu se odnositi na navike, na ono što vole (biljke, životinje, ljude, stvari i aktivnosti), na strahove i nade, planove i želje, ali i na konkretne činjenice života (obitelj, prijatelje, susjedstvo i sl.). Na radnom listu **"Duga sličnosti i duga razlika"** učenici u paru popunjavaju svoju dugu sličnosti i dugu razlika. Nakon toga svaki se par preko svojih duga predstavlja cijeloj grupi.

Potaknite diskusiju među djecom postavljajući pitanja:

Koja vam se duga više sviđa, duga razlika ili duga sličnosti? Ono što nam je zajedničko može biti povod sukoba jednako kao i ono u čemu se razlikujemo. Kako nas naše razlike mogu povezati?

Izvor: Bagić, A., Bognar, L., Uzelac, M., (2000.). Budimo prijatelji, Priručnik odgoja za nenasilje i suradnju, Pedagoške radionice za djecu od 6 do 14 godina. Zagreb: Mali korak – Centar za kulturu mira i nenasilja.

3.4. Medalja ima dvije strane

Cilj: vještine tolerancije različitosti.

Očekivani ishodi: uočiti i biti u stanju prihvatiti međusobne razlike.

Potreban materijal: kartice s osobinama, papirići i olovke za svakog učenika

Opis: Učenici sjede u krugu, a na sredinu kruga stavite naopako kartice s ispisanim osobinama (da se ne vidi što piše na kartici): **hrabrost, upornost, stidljivost, požrtvornost, radoznalost, lijenost, povjerljivost, marljivost, iskrenost, mudrost, nametljivost, sebičnost, širokogrudnost, samozatajnost.**

Zadatak svakog učenika je da izabere nasumično jednu karticu, pročita osobinu s kartice i kaže koje su dobre strane te osobine. Učenik do njega protuargumentima pokušava naći sve ono zbog čega ta osobina može biti ili jest loša za osobu koja je ima. (Napomena: ovisno o broju učenika u razredu, učenike možete podijeliti u dvije ili tri grupe, ovisno o tome pripremite i kartice s osobinama, tako da rade odvojeno, a da svaki učenik može komentirati najmanje jednu osobinu.)

Izvor: Bagić, A., Bognar, L., Uzelac, M., (2000.). Budimo prijatelji, Priručnik odgoja za nenasilje i suradnju, Pedagoške radionice za djecu od 6 do 14 godina. Zagreb: Mali korak – Centar za kulturu mira i nenasilja.

3.5. Kako moj superjunak rješava sukobe na dobar način

Cilj: upoznavanje strategija rješavanja sukoba.

Očekivani ishodi: upoznati se sa svijetom emocija i otkriti različite prihvatljive mogućnosti ponašanja u sukobu.

Potreban materijal: Radni list „Moj superjunak“, olovke, bojice.

Opis: Učitelji/ica će svakom učeniku podijeliti prazan list papira uz uputu „A sada zamislite da ste došli usvijet superjunaka. Svi mi imamo barem jednog omiljenog superjunaka i/ ili onoga koji smo htjeli biti. Prepustite svojoj maši i nacrtaj svog supejunaka!“

Po završetku crtanja slijedi predstavljanje superjunaka razredu. Pitanja za poticanje razgovora za vrijeme predstavljanja superjunaka :

- Kako se zove?
- Koliko ima godina?
- Zašto sam odabrao baš njega? Što mi se kod njega sviđa/ koje osobine?
- Po čemu je on meni sličan?
- Kako bi tvoj superjunak rješavao sukobe među djecom, tvojim vršnjacima?
- Što sve superjunak može učiniti da zaustavi loše stvari, a da se pri tom sam ne ponaša loše?

Bitno je učenicima poslati jasnu poruku da superjunak ne rješava probleme na „loš“, nasilan način!

Izvor: <https://www.poliklinika-djeca.hr/aktualno/novosti/radna-biljeznica-za-djecu-moj-superjunak-i-ja/>

Tematski roditeljski sastanci: 1. – 4. razred osnovne škole

1.1. Poruke koje šaljemo djeci: odgojni stilovi

Cilj: uočiti razlike u odgojnim stilovima roditelja i njihov doprinos ostvarivanju ciljeva odgoja

Očekivani ishodi:

- razlikovati odgojne stilove i njihov utjecaj na dijete
- prepoznati osnovna obilježja svakoga odgojnog stila
- opisati kako osobnim odgojnim stilom utječu na dijete

Potreban materijal: Opis odgojnih stilova (za svakog roditelja po jedan odgojni stil), veliki papiri za plakate, markeri različitih boja, Listić: Moj odgojni stil (za svakog roditelja jedan)

Izvor: Pregrad, J. i sur. (2010). Priručnik Programa prevencije vršnjačkog nasilja Za sigurno i poticajno okruženje u školama. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

Opis:

Uvodna aktivnost: *Razgovor*

Razrednik kaže da postoji uvjerenje kako su roditelji danas popustljiviji prema svojoj djeci nego u prijašnjim generacijama. Često možemo čuti: „Kad sam ja bio mali, nisu me tako mazili.“ ili „... imao sam puno manje ...“ i slično. Upita roditelje što misle o tome i zamoli ih da razmisle slažu li se s tom tvrdnjom. Pozove roditelje da iznesu neke primjere koji potvrđuju ili negiraju ovu tvrdnju.

Središnja aktivnost: *Odgojni stilovi*

Razrednik govori uvodni tekst:

„Psiholozi su se bavili pitanjem kakav je odgojni stil roditelja najbolji za odgoj djece. Vrlo temeljita istraživanja su rađena tako da su djecu pratili od ranog djetinjstva do srednjoškolske dobi, kako bi ustanovili učinke različitih stilova na djecu. Ustanovili su da se roditeljski stilovi zapravo razlikuju po dvije dimenzije. Jedna je toplina (brižnost/suosjećajnost), a druga zahtjevnost. Brižljivost/suosjećajnost uključuje toplinu i bliskost. Na drugom kraju te dimenzije je ravnodušnost, kao prepuštanje djeci da brinu o svojim potrebama i obvezama, te odnos u kome se ne govori o osjećajima i ne pokazuju osjećaji. Zahtjevnost uključuje postavljanje pravilai visokih očekivanja i standarda, te nadgledanje aktivnosti djece. Na drugom kraju ove dimenzije nalazi se popustljivost prema djeci.

Sve načine na koje roditelji odgajaju dvoju djecu možemo svrstati u četiri roditeljska stila. To su autoritarni, zanemarujući, popustljivi i autoritativni odgojni stil.“

Potom razrednik broji od 1 do 4 i podijeli roditelje u 4 grupe, s obzirom na to koji su broj dobili (1, 2, 3 ili 4). Svakoj grupi da listić na kojem je opisan isti roditeljski stil. Zamoli roditelje da prvo svatko za sebe pročita tekst i označi misli koje mu se čine važnima za taj odgojni stil. Potom će zajedno u grupi razgovarati o najvažnijim obilježjima odgojnog stila i pronaći 2 do 3 primjera za taj stil. Važno je da svatko zapiše na svoj papir primjere i zapamti ključne poruke iz razgovora.

Za to vrijeme, razrednik svakom roditelju kaže novi broj. Ovisno o tome koliko je roditelja prisutno, formiraju se grupe na način da u svakoj grupi bude predstavnik jednog roditeljskog stila. Ako je broj neparan, u jednoj grupi se isti roditeljski stil pojavljuje dva puta.

Razrednik pozove roditelje da se pregrupiraju prema novom broju kojeg su dobili. Kaže im:

„Sada su u svakoj grupi eksperti za pojedini odgojni stil. Zadatak svakog eksperta je da svoj odgojni stil predstavi drugim roditeljima i podijeli s njima primjere za taj stil.“

Na kraju svaka grupa predstavlja sva četiri odgojna stila na plakatu.

Sažimanje:

Razrednik sažima aktivnost:

„Svako guranje roditeljstva u samo četiri ladice jest nerealno u odnosu na stvarne odgojne postupke. Svatko od nas, roditelja je ponekad ovakav, a ponekad onakav. Pitanje je kakvi smo najčešće. Treba imati na umu povremeni 'pogrešni' (ali ne ugrožavajući) postupci roditelja neće znatno naštetiti razvoju njihova djeteta. Katkad se treba prisjetiti mudre izreke da je put u pakao popločan dobrim namjerama. Iznimno je važno samoprocjenjivati se u roditeljskoj ulozi, imati stalno na umu odgovornost koja iz te uloge proizlazi, pa kad nam se pojave teškoće i nismo sigurni što bi bilo dobro činiti, mudro je potražiti potporu ili savjet profesionalaca, da ne napravimo štetu djetetu i sebi.“

Završna aktivnost: Samoprocjena

Za kraj razrednik pozove roditelje da procijene vlastiti odgojni stil tako da svatko za sebe ispuni listić Moj odgojni stil.

Odgojni stilovi

Autoritarni odgojni stil naziva se još i krutim i strogim odgojnim stilom a podrazumijeva odgojni stil u kojem roditelji postavljaju velika očekivanja i zahtjeve pred dijete provodeći strogi nadzor i kontrolu pri čemu ne pružaju dovoljno topline i podrške. Roditelji su usmjereni na postavljanje granica i pravila, skloni su kažnjavanju u situacijama kada se isto ne poštuje ili se prekrši. Glavni odgojni cilj je učenje samokontrole i poslušnosti djeteta autoritetu, a odnos roditelj – dijete temelji se na odnosu nadređenosti i podređenosti. Takva su djeca često nesigurna, povučena ali mogu biti i agresivna, niskog praga tolerancije na frustraciju.

Nezainteresiran odnosno zanemarujući odgojni stil podrazumijeva slabu kontrolu uz emocionalnu hladnoću roditelja. Roditelji postavljaju male zahtjeve, nemaju kontrolu nad djetetovim ponašanjem, djetetu ne postavljaju granice. Emocionalno su hladni, nezainteresirani za djetetove aktivnosti, zaokupljeni su sami sobom. Rijetko iskazuju roditeljsku ljubav.

Popustljiv odgojni stil podrazumijeva emocionalnu toplinu ali slabu kontrolu. Takvi roditelji su pretjerano emocionalno osjetljivi, pružaju veliku ljubav, podršku i emocionalnu toplinu, ali postavljaju male zahtjeve, imaju slabu kontrolu bez postavljanja granica nad djetetovim ponašanjem. Primarno zadovoljavaju sve djetetove zahtjeve i želje.

Autoritativni odgojni stil naziva se još i demokratski i dosljedan. To je stil koji kombinira čvrstu roditeljsku kontrolu i emocionalnu toplinu. Roditelji postavljaju zahtjeve i očekivanja koja su primjerena dobi djeteta, provode nadzor i imaju čvrstu kontrolu nad djetetovim nepoželjnim obrascima ponašanja, uz ljubav, podršku i emocionalnu toplinu. Potiču djetetovu znatiželju, kreativnost, samouvjerenost i nezavisnost emocija. Vode računa o djetetovim osjećajima, potiču ga.

Listić: Moj odgojni stil

Pažljivo pročitajte sljedeće tvrdnje i iskreno procijenite svoj stil odgajanja djeteta zaokruživanjem jednog broja na skali od pet stupnjeva.

1. Mislim da dam brižan roditelj koji svom djetetu daje puno pažnje.

1 nikada 2 rijetko 3 ponekad 4 često 5 gotovo uvijek

2. Mislim da sam roditelj koji svom djetetu ne pokazuje osjećaje i koji prepušta djeci da sami brinu o svojim stvarima.

1 nikada 2 rijetko 3 ponekad 4 često 5 gotovo uvijek

3. Mislim da sam zahtjevan roditelj koji kontrolira dijete, postavlja jasna pravila i očekuje od djeteta da ih poštuju.

1 nikada 2 rijetko 3 ponekad 4 često 5 gotovo uvijek

4. Mislim da sam popustljiv roditelj koji ne kontrolira dijete i daje djetetu mnogo slobode.

1 nikada 2 rijetko 3 ponekad 4 često 5 gotovo uvijek

1.2. (Ne)djelotvorna ponašanja u odgoju

Cilj: upoznavanje s djelotvornim i nedjelotvornim ponašanjima roditelja u odgoju djece

Očekivani ishodi:

- prepoznati ponašanje roditelja koja ne pridonosi očekivanim ishodima odgoja
- objasniti štetan utjecaj nedjelotvorna ponašanja na odgoj djeteta i odnos roditelj – dijete.

Potreban materijal: Obris djeteta za svakog roditelja Osobine mog djeteta

Izvor: Bouillet, D., Bićanić, J., Ivančan, A., Novosel Guszak, D., Rovis Brandić, A., M. Sitar (2018). SOCIJALNO PEDAGOŠKI MOZAIK: Razvoj modela potpore učenicima s problemima u ponašanju. Zagreb: Školska knjiga.

Opis:

Uvodna aktivnost: *Zlatna ribica*

Razrednik pozove roditelje da razmisle koje bi ponašanje ili osobinu željeli da zlatna ribica podari njihovu djetetu. Predloži im da u parovima govore o svojim željama. Potom im kaže da su oni zlatne ribice i da imaju moć i snagu raditi na tome da dijete uz njih stekne takvo ponašanje ili osobinu.

Središnja aktivnost: *Osobine mog djeteta*

Svaki roditelj dobije list papira s nacrtanim obrisom djeteta (Osobine mog djeteta). Zadatak roditelja je da u njega upisuju osobine za koje vjeruju da ima njihovo dijete, a izvan obrisa upisuju i one osobine koje bi željeli da njihovo dijete stekne i usavrši.

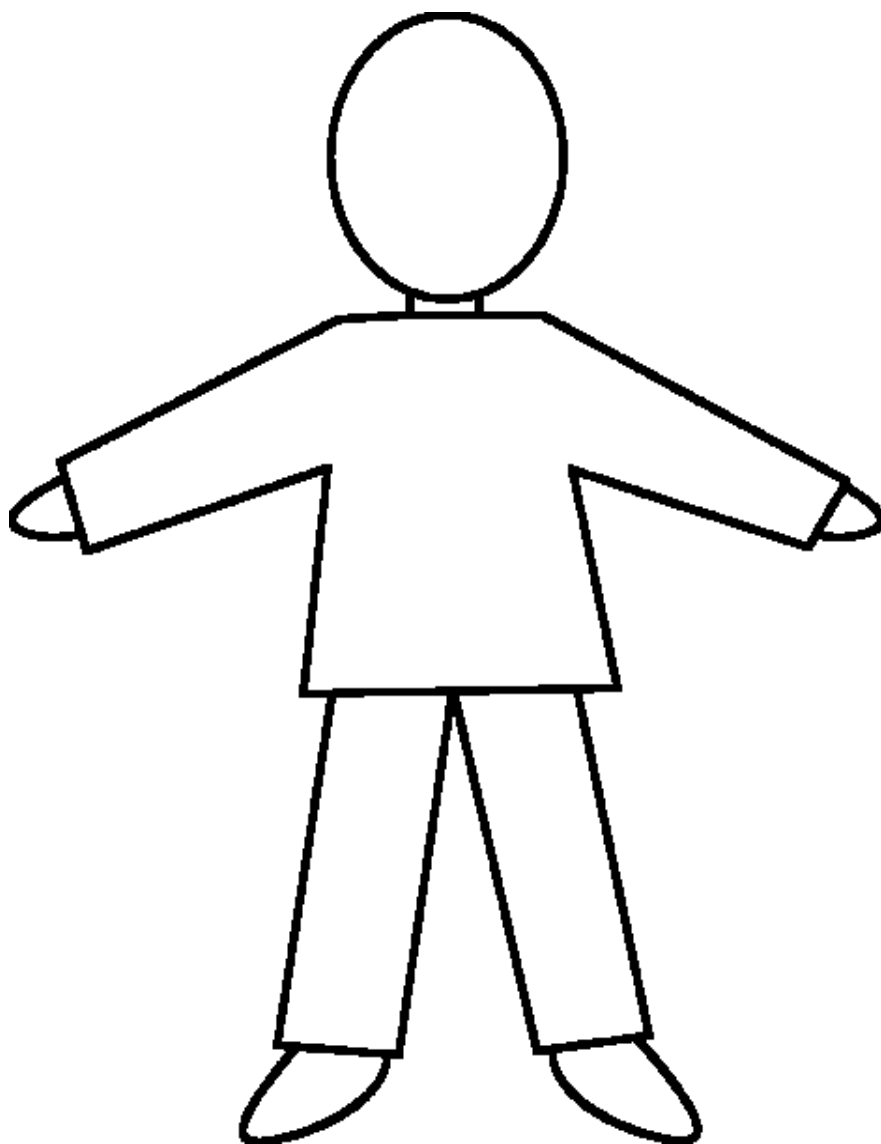
Nakon završenog zadatka, razrednik potiče roditelje da kažu koje bi osobine željeli da njihovo dijete usvoji/stekne te razgovaraju kako mogu pomoći djetetu da ih usvoji. Roditelji izmjenjuju iskustva o tome kojim se oblikom ponašanja koriste u odgoju vjerujući da bi mogao pomoći djetetu.

Oblike ponašanja kojima se roditelji koriste s vjerom da bi mogli pomoći razrednik zapisuje na ploču, a zatim se razvrstavaju u djelotvorne oblike (one koji uistinu pomažu i s pomoću kojih se roditelj povezuje s djetetom) i nedjelotvorne (one koji ne pomažu, zbog kojih se roditelj udaljuje od djeteta).

Ovdje je važno istaknuti da roditelji povezani s djecom imaju veći odgojni utjecaj, jer im djeca više vjeruju i spremnija su prihvatiti njihove utjecaje. S druge strane ako se dijete osjeća nepovezano s roditeljem, manje vjeruje u njega, a odgojne utjecaje će prihvaćati

Sažimanje:

Razrednik sažima aktivnost: da su roditelji na radionici priliku prepoznati (ne)djelotvorno ponašanje se koriste u odgoju i prepoznati njegov utjecaj na razvoj djeteta i odnos s djetetom. Naglašava važnost povezanosti roditelja s djetetom jer različita djeca ili dijete različite dobi traži pristup, što od roditelja zahtijeva stalno usklađivanje djetetom i njegovim potrebama. Odnosu pridonosi podržavanje, ohrabrivanje, slušanje, poštovanje, prihvaćanje i vjerovanje u dijete. S druge kritiziranje, okrivljivanje, prigovarivanje, žaljenje, prijetnje, kažnjavanje i izostanak vjere u dijete šteti njegovu razvoju, a zasigurno (bez obzira na ljubav)

Ističe
imali

kojim

rast i

isto
različit

s

strane,

ga i
udaljava od roditelja.

Završna aktivnost: Priča o kineskom bambusu (izvor: <http://www.prakticanzivot.com/cudesni-kineski-bambus-209>)

Voditelj čita poučnu Priču o kineskom bambusu, neimenovanog autora:

Kad posade sjeme kineskog bambusa, vrtlari cijele 4 godine ne mogu vidjeti ništa osim tankog izdanka.

Čini se kao da proces sadnje nije uspio. Prava istina je da biljka raste pod zemljom. Njezino veliko i vlaknasto korijenje se pod zemljom širi i jača i množi i prodire duboko u zemlju. I to je biljci jako potrebno, taj vrtlaru 'nevidljivi' rast. Znate li zašto? Zato što biljka u petoj godini naraste 32 metra!

!! Mnogo je toga u našem životu slično kineskom bambusu. Ulažemo trud i vrijeme, ideje, snagu, ljubav iznad svega, ali katkad dugo ne vidimo nikakav rezultat i to nas obeshrabri. Međutim, ako budemo strpljivi, dočekaćemo 'petu godinu' i iznenaditi se.

Osobine mog djeteta

1.3. Roditeljstvo i suradnja

Cilj: uočiti važnost suradnje i načina komunikacije u odgoju djece

Očekivani ishodi:

- opisati razliku između suradničkih i nesuradničkih odnosa
- obrazložiti važnost međusobnog uvažavanja u odnosima roditelja i djece
- koristiti tehnike prihvaćajuće komunikacije u odnosima s djecom

Potreban materijal: ploča i kreda, pitanja za intervju (pola manje nego što je roditelja), papirići s komunikacijskim porukama

Izvor: Bičanić, J. (2015). Djelotvorne strategije komunikacije s učenicima s problemima u ponašanju, neobjavljeni materijal. i Ibišević Muminović, J., Pijaca, E. (2009). Možemo to riješiti: Medijacijom prema kulturi demokratske komunikacije i rješavanja sukoba: priručnik za nastavnike. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.

Opis:

Uvodna aktivnost: *Moja ponašanja*

Razrednik pozove roditelje da razmisle o situaciji kada im netko uzme prednost u prometu, ugura se preko reda, kada neko uzima previše prostora u grupnoj raspravi i sl. Potom ih zamoli da kažu kojih su se ponašanja dosjetili, a odgovore roditelja zapisuje na ploču.

Razrednik potiče raspravu među roditeljima postavljanjem sljedećih pitanja:

- Što mi sa svojim znanjem i iskustvom radimo kada nismo zadovoljni ponašanjem osoba koje nas okružuju?
- Ponašaju li se naša djeca na sličan način?
- Što tada govorimo svojoj djeci?

Roditelji u raspravi sudjeluju prema vlastitim željama, a razrednik nakon nekog vremena aktivnost zaključuje tako da kaže:

„Mnogo je prilika u kojima osjećamo da nismo zadovoljni ponašanjem drugih osoba. Tada smo često skloni napadima i obranama, pri čemu nerijetko jedni druge povrjeđujemo. Nadamo se da će nam način komunikacije pomoći da promijenimo ponašanje druge osobe, ali to se u pravilu ne događa. Suprotno tome, takva komunikacija kvari naše odnose i često dovodi do sukoba.“

Središnja aktivnost: *Intervju*

Razrednik zamoli roditelje da se podijele u parove i dogovore se tko će u paru biti novinar, a tko će odgovarati na novinarska pitanja. Potom svakom novinaru da prethodno pripremljen podsjetnik za intervju koji sadrži sljedeća pitanja:

- Sluša li Vas Vaše dijete?
- Po čemu to znate?
- Slušate li Vi svoje dijete?
- Kako mu to dajete do znanja?
- Što radite (kojim se ponašanjima koristite) kada želite svoje dijete potaknuti da učini nešto što Vi smatrate važnim (npr. napiše zadaću, uči, pospremi sobu i sl.)?
- Što radi vaše dijete kada Vas želi potaknuti da učinite nešto što je njemu važno (npr. da mu nešto kupite, da mu dozvolite da se dulje igra, da ne ode u školu i sl.)?
- Kako, prema Vašem mišljenju, ponašanja koja ste naveli utječu na Vaše odnose? Povezuju li ona Vas i Vaše dijete?
- Što biste poručili roditeljima, kako mogu uspješno surađivati i komunicirati sa svojom djecom?

Nakon nekog vremena razrednik pozove roditelje za u paru zamijene uloge (roditelj koji je odgovarao na pitanja sad je novinar i obrnuto).

Napomena: Ako je na roditeljskom sastanku prisutan neparan broj roditelja, razrednik postaje par jednom roditelju.

Sažimanje:

Razrednik sažima aktivnost (ako želi, može pripremiti *PowerPoint* prezentaciju):

„Komunikacija je osnovni način sporazumijevanja među ljudima, ali vrlo često i izvor nesporazuma. Komunikaciju možemo definirati kao proces razmjene poruka, kako verbalnih, tako i neverbalnih između najmanje dvije osobe, s određenim ciljem i namjerom, ovisno o kontekstu komunikacije.

Dr. Thomas Gordon, klinički psiholog, razvio je model prihvaćajuće komunikacije. Prema njemu, problemikoji nastaju u međuljudskim odnosima (npr. kad se dijete neprihvatljivo ponaša prema odrasloj osobi) može biti djetetov problem, problem odrasle osobe ili problem može biti nametnut od treće osobe. Kvalitetan odnos nije samo onaj u kojem nema problema, nego odnos koji omogućuje uspješno i prihvatljivo rješavanje problema za sve sudionike određenog odnosa.

Jezikom prihvaćanja poručujemo djetetu da slobodno izrazi svoje osjećaje i probleme i da je prihvaćeno takvo kakvo jest. Jezik prihvaćanja primjenjuje tehnike aktivnog slušanja i „JA“ poruke. Korištenjem „JA“ poruka dijete dobiva čistu informaciju o tome kako mi vidimo njegovo ponašanje. JA poruke se sastoje od tri komponente (1) objektivnog opisa ponašanja; (2) opisa osjećaja i posljedica koje ponašanje potiče kod govornika i (3) željene (očekivane) promjene ponašanja (npr.: Kad vidim ovakav nered, naljutim se jer ondamoram sama svaki put pospremati, a i moje vrijeme je dragocjeno i radije bih ga iskoristila na nešto drugo. Voljela bih da se pridržavamo rasporeda pospremanja.).

Iako nam se ponekad čini da je komunikacija koju vodimo s našom djecom dobra, te da smo u kontaktu s djetetom kad ono govori, vrlo često slušamo nepažljivo ili površno. Nerijetko se i sami nađemo u situaciji da nas netko ne sluša pažljivo.

Doista, upravo je aktivno slušanje jedna od važnijih tehnika razgovora s djecom. Ona podrazumijeva čuti i razumjeti, u cilju pronalaženja zajedničkog rješenja nekog problema ili dogovora.

Iako se naoko čini jednostavnim, u procesu aktivnog slušanja s lakoćom pratimo sadržaj poruke u vidu činjenica, dok je osjećaje koji prate određenu poruku malo teže aktivno slušati jer smo skloni interpretirati poruke i donositi vlastite zaključke o tome što je dijete htjelo reći, svakako ne spada u aktivno slušanje. Umjesto toga, djetetu treba postavljati otvorena pitanja, ohrabrivati njegov govor, parafrazirati, reflektirati i sažimati izgovorene poruke te na druge načine poticati dijete na izražavanje vlastitih misli, osjećaja i potreba.“

Završna aktivnost: Komunikacijske poruke

Za kraj razrednik obide roditelje s prethodno pripremljenim komunikacijskim porukama i ponudi roditeljima koji to žele da uzmu listić.

Roditelji koji su dobili listić pročitaju poruku, a ostali roditelji prema vlastitim željama nude odgovor koji bi imao komponente prihvaćajuće komunikacije.

Napomena: Ako roditelji nemaju ideja, odgovore nudi razrednik.

Ideje za komunikacijske poruke:	Mogući odgovori:
Kako sam ja trebao znati da ti spavaš?	Zvuči kao da si malo iznenađen?

Zašto si me opet prekinula?	Je li to to jako uznemirilo?
Opet ću zakasniti u školu.	Čini mi se da ti je važno stići na vrijeme.
Marta je od mene opet prepisivala.	Kako ti vidiš tu situaciju?
Rekla sam ti već da šutiš.	Jesam li u pravu kad mi se čini da ti se ne sviđa to što govorim?
Stišaj već jednom tu muziku.	Ukoliko sam dobro shvatio, smeta ti kad glasno slušam radio?
Već me boli glava od tebe.	Jako sam tužna kad vidim da se svađate. Voljela bih da zajedno nađemo najbolje rješenje u ovoj situaciji za oboje.
Opet sam dobila lošu ocjenu.	Kako se sada osjećaš?
Onaj grozan profesor opet nije najavio test.	Ako sam dobro shvatila, ljuti te kad ne znaš što te očekuje u školi?
Nemaš papuče!	Kada hodaš bos, brinem se za tvoje zdravlje i želim da obuješ papuče ili se igraj na tepihu.
Marko mi stalno smeta.	Što se dogodilo?

1.4. Sukobi i nasilje: uloga škole

Cilj: objasniti mehanizme postupanja škole u situacijama sukoba i nasilja

Očekivani ishodi:

- upoznati načine postupanja škola u slučaju nasilničkog ponašanja
- postupati u skladu s predviđenim procedurama škole u slučaju nasilničkog ponašanja
- razlikovati sukob od nasilničkog ponašanja

Potreban materijal: papiri u obliku letka s pitanjima (prema broju formiranih grupa) i upute za izradu letka (prema broju formiranih grupa), pribor za pisanje (flomasteri, olovke, bojice, paste – prema izboru)

Opis:

Uvodna aktivnost: Očekivanja

Razrednik najavljuje temu sastanka: „Danas ćemo se baviti sukobima i nasilničkim ponašanjem koji se događaju u školi, kako bismo razumjeli procedure koje se u školi poduzimaju radi zaštite naših učenika.“ Potom zamoli roditelje da svatko za sebe na list papira zapiše što bi u slučaju sukoba ili nasilja očekivali od djeteta, što bi očekivali od škole, a što od sebe.

Napomena: Razrednici mogu unaprijed pripremiti tablice s ovim pitanjima za svakog roditelja.

Središnja aktivnost: Letak

Razrednik podijeli roditelje u 4 do 5 grupa i zamoli ih da pronađu sličnosti u svojim razmišljanjima iz prethodne aktivnosti. Svakoj grupi daje papir za izradu letka i upute. Grupe pripremaju letak tako da razmisle i dogovore se što bi trebalo pisati u svakoj rubrici.

Nakon što su letci izrađeni, svaka grupa stavlja letak na razrednu oglasnu ploču i predstavlja ga ostalima. Razrednik zahvaljuje na trudu roditeljima.

Kad su svi letci predstavljeni, razrednik potiče raspravu o tome jesu li letci usuglašeni, što nam je svima zajedničko, u čemu se razlikujemo i sl.

Razrednik roditeljima ukratko predstavi relevantne propise kojima se u konkretnoj školi regulira postupanje u slučaju nasilničkog ponašanja i informira ih o tome gdje su dokumenti dostupni (mrežna stranica škole). Naglasi razliku između sukoba i nasilničkog ponašanja:

„Nasiljem među djecom i mladima se smatra svako namjerno fizičko ili psihičko nasilno ponašanje usmjereno prema djeci i mladima od strane njihovih vršnjaka učinjeno s ciljem povrjeđivanja, a koje se, neovisno o mjestu izvršenja, može razlikovati po obliku, težini, intenzitetu i vremenskom trajanju. Ono uključuje ponavljanje istog obrasca i održava neravnotežan odnos snaga (jači protiv slabijih ili grupa protiv pojedinca).

Vršnjački se sukobi razlikuju od nasilja, odnosno zlostavljanja, po tome što kod sukoba učenici:

- ne postupaju s namjerom ozljeđivanja ili nanošenja štete
- ne postoji nerazmjernost moći između učenika i
- nema težih posljedica za učenike u sukobu i učenici mogu dati razloge zašto su u sukobu.

Osim toga, u sukobima učenici ne inzistiraju da mora biti po njihovom po svaku cijenu, u stanju su slobodno pregovarati, ispričati se ili prihvatiti rješenje u kojem nema pobjednika i poraženog, mogu promijeniti temu i udaljiti se iz situacije u kojoj je došlo do sukoba.

U situacijama sukoba, učenici uglavnom percipiraju učitelje kao osobe od kojih mogu dobiti podršku za njegovo rješavanje.“

Sažimanje:

Razrednik sažima aktivnost: Obaveza je odraslih djeci osigurati sigurno i zaštitničko okruženje. Da bismo u tome uspjeli, svi smo pozvani poštivati pravila, surađivati i zajednički raditi za dobrobit naše djece. Kada je riječ o nasilničkom ponašanju, najbolje je raditi na tome da se ono uopće ne dogodi, odnosno ulagati u prevenciju nepoželjnih ponašanja djece. Poziva roditelje da u tome sudjeluju tako da podržavaju svoju djecu i ukazuju im na neželjene posljedice nasilja.

Završna aktivnost: Evaluacija

Razrednik pozove roditelje da se okupe oko letka u čijoj su izradi sudjelovali i zamoli ih da razmisle bi li nešto, s obzirom na upoznavanje Protokola, promijenili ili dodali te ih potakne da te izmjene, ako ih ima, unesu.

Napomena: Bitno je da su s propisima dobro upoznati razrednici kako bi s roditeljima mogli podijeliti najvažnije informacije.

Upute za letak:

VAŽNA PORUKA/VAŽNE PORUKE o postupanju u slučaju sukoba i nasilja u školi	KOME SE TREBATE OBRATI U TAKVOJ SITUACIJI: kontakti	NAZIV LETKA
DEFINICIJE POJMOVA Što je sukob? Što je nasilje? Ima li još koji važan pojam?	ŠTO JE VAŽNO S DJETETOVOG STALIŠTA? Što je potrebno osigurati? Koje mu je poruke važno poslati?	ŠTO SE U ŠKOLI NUDI? Kakve vrste podrške, kakva postupanja?

1.5.Samopouzdanje djeteta – uloga roditelja

Cilj: razumjeti važnost razvijanja samopouzdanja djece i uvidjeti ulogu roditelja u tom procesu

Očekivani ishodi:

- objasniti utjecaj roditelja na razvoj samopouzdanja djeteta
- razlikovati roditeljska ponašanja koja potiču ili oslabljuju samopouzdanje djeteta

Potreban materijal: prazni papiri za svakog roditelja, veći papiri i markeri raznih boja (prema brojuformiranih grupa)

Opis:

Uvodna aktivnost: *Ponosan sam ...*

Razrednik poziva roditelje da se prisjete svoje osobine ili postignuća u životu zbog kojeg su posebno ponosni na sebe te da razmisle i to postignuće kratko zapišu na list papira. Voditelj zamoli dobrovoljca da dođe pred skupinu i kaže zašto je ponosan na sebe.

Razrednik daje primjer na što je on ponosan pa poziva roditelje da i oni glasno kažu što su zapisali. Kad svi roditelji navedu na što su ponosni, razrednik potiče grupni pljesak kako bi se iskazalo poštovanje prema svim govornicima i njihovim postignućima.

Napomena: Ako neki roditelj ne želi reći na što je ponosan, razrednik ne inzistira.

Središnja aktivnost: *Dlan o dlan*

Razrednik pozove roditelje da razmisle što im se kod njihovog djeteta sviđa, što ono radi, a oni u tome uživaju, ponosni su, zadovoljni. Potom im daje uputu da na papir ocrtaju svoj dlan i da upišu po jednu osobinu svog djeteta o koje su se dodijelili na svaki prst dlana. Nakon toga razrednik pozove roditelje da se sjete što ih kod djeteta najviše smeta, brine. kaže im da jednu takvu osobinu ili oblik ponašanja upišu u sredinu dlana.

Pozove roditelje da se grupiraju u parove i da svatko svoj dlan predstavi roditelju u paru. Predloži im da razgovaraju o tome koje osobine djeteta češće uočavaju. Jesu li to osobine i ponašanja na koje su ponosni ili osobine i ponašanja koja im smetaju?

Nakon nekog vremena, razrednik kaže (*može koristiti PowerPoint prezentaciju, prema željama*):

„Sada ste razgovarali o tome kako vi vidite svoju djecu. Djeci u dobi u kojoj su vaša djeca sada roditelji su glavni izvor informacija o njima samima. Zato način na koji vi vidite svoju djecu značajno utječe na razvojslike o sebi djeteta. Slika o sebi je način na koji opažamo sebe, kako sami sebi sebe predočavamo. To jenaš odgovor na pitanje Kakav sam ja?, „Tko sam ja? i odnosi se na naše psihičke i fizičke osobine. To je naše zamišljanje kako izgledamo, kakve su naše sposobnosti, koje vještine posjedujemo, kako se ponašamou društvu. Sliku o sebi stvaramo cijelog života.

S druge strane, samopouzdanje ili samouvjerenost je uvjerenje kako smo sposobni razmišljati, učiti, birati, donositi odluke, svladavati izazove i promjene. To je uvjerenje u vlastitu sposobnost ostvarivanja ciljeva. Samopouzdanje se ne postiže odjednom. Ono se gradi godinama, ako se prema djeci odnosimo s

poštovanjem, uvažavamo njihova mišljenja i dajemo im objektivne povratne informacije o njihovoj uspješnosti.“

Potom podijeli roditelje u 4 do 5 grupa i pozove ih da rasprave o tome koja roditeljska ponašanja razvijaju, a koja ugrožavaju razvoj samopouzdanja djece. Zamoli ih da svoja razmišljanja zapišu na prethodno pripremljene veće papire (plakate).

Nakon što roditelji završe zadatak, svaka grupa predstavi svoje plakate koje razrednik stavlja na razrednu oglasnu ploču.

Sažimanje:

Razrednik sažima aktivnost: Samopouzdanje djeteta uspješnije će razviti roditelji koji s djetetom zajedničko vrijeme provode kvalitetno, često u razgovoru s djecom naglašavaju njihove dobre osobine, pohvaljuje djetetova postignuća i ponašanja koja su zahtijevala trud djeteta, dozvoljavaju djeci da sudjeluju u donošenju odluka i brinu o svojim obvezama, poučavaju djecu načinima rješavanja problema, otvaraju prostor za razvoj socijalnih vještina djece i, naravno, postavljaju jasne granice dozvoljenog i nedozvoljenog ponašanja.“

Završna aktivnost: Poruka

Razrednik predloži roditeljima da smisle jednu poruku za svoje dijete kojom će mu reći na što su ponosni na njega i da mu to kažu po povratku kući. Ako žele, poruku mogu i zapisati.

Izvor: izvorna radionica

1.6. Pravila i granice u odgoju

Cilj: objasniti razlike u pravilima i granicama te razumjeti njihov značaj u odgoju djece

Očekivani ishodi:

- dogovarati pravila s djecom i posljedice za njihovo nepridržavanje
- jasno komunicirati granice dozvoljenog/prihvatljivog i nedozvoljenog/neprihvatljivog ponašanja
- objasniti ulogu pravila i granica u odgoju djece

Potreban materijal: papirići s unaprijed pripremljenim pitanjima za svaku grupu, plakati za 3 grupe, pribor za pisanje (flomasteri, olovke, bojice, pastele – prema izboru)

Izvor: Bouillet, D., Bičanić, J., Ivančan, A., Novosel Guszak, D., Rovis Brandić, A., M. Sitar (2018). SOCIJALNO PEDAGOŠKI MOZAIK: Razvoj modela potpore učenicima s problemima u ponašanju. Zagreb: Školska knjiga.

Opis:

Uvodna aktivnost: *Jako mi je važno*

Razrednik zamoli roditelje da se kratko predstavie navodeći svoje ime, ime svog djeteta i jednu osobinu svog djeteta koja im je jako važna (npr. *Ja sam Marina, Ivanina sam majka i jako mi je važno da je Ivana sretna, zdrava, uspješna*). Prvi se predstavlja razrednik, pa roditelji redom kojim sjede.

Napomena: Preporučuje se prije roditeljskog sastanka pripremiti stolce tako da roditelji mogu sjediti u krugu.

Središnja aktivnost: *Moja očekivanja*

Razrednik podijeli roditelje u 3 grupe i kaže im da će svaka grupa imati drugačiju ulogu. Prva grupa će biti u ulozi roditelja, druga u ulozi učitelja, a treća u ulozi djece. Potom svakoj grupi uruči prethodno pripremljen papirić s pitanjima i zamoli roditelje da zajednički rasprave pitanja te dogovorene odgovore zapišu na plakat.

Pitanja za grupu Roditelji:

- Kakvu osobu odgojem želite stvoriti od svojeg djeteta?
- Kakvu su osobu od vas odgojem željeli stvoriti vaši roditelji?
- Kako su se pritom ponašali?

Pitanja za grupu Učitelji:

- Kakve osobe odgojem želite stvoriti od svojih učenika?
- Kakvu su osobu od vas odgojem željeli stvoriti vaši učitelji?
- Kako su se pritom ponašali?

Pitanja za grupu Učenici:

- Kakva osoba želite postati?
- Kako se ponašaju roditelji, a kako učitelji kako bi ostvarili ciljeve odgoja i 'pomogli' vam da postanete osobom kakvu oni žele?

Predstavnici grupa podijele svoje odgovore sa svima.

Nakon predstavljanja, razrednik postavlja pitanja za sve tri grupe, svaku u svojoj ulozi:

- Kakvu se ponašanju djeca najviše opiru? Kojem ste se obliku ponašanja vi opirali?
- Približavaju li nas ti oblici ponašanja u odnosu ili nas udaljavaju?
- Što mislite, kako se dijete tada osjeća? Kako ste se vi osjećali?
- Što dijete misli o sebi? Što ste vi tada mislili?
- Misli li možda dijete da je manje vrijedno, neuspješno, loše i zbog toga manje voljeno?

Na kraju razrednik upita roditelje kako mogu ostvariti ciljeve odgoja, a da pri tome ostanu povezani sa svojom djecom. Rezimira njihove odgovore te zaključi da postavljanje jasnih granica i pravila može biti odgovor nato pitanje.

Potom razrednik pozove roditelje da olujom ideja kažu što su granice i zapisuje asocijacije (npr. ograde, sprječavanje, ograničavanje sloboda). Važno je da se među asocijacijama nađu i odgovori: ljubav, odgovornost, briga, interes, sigurnost. Potom se po istom modelu odgovara na pitanje što su pravila.

Sažimanje:

Razrednik rezimira radionicu naglašavajući da granice postavljaju odrasli. Nema pregovaranja, ali ima argumentiranja. Granice se pomiču u skladu s odgovornošću i odrastanjem djeteta. Isto tako pravila se dogovaraju s djecom, uz traženje njihova pristanka. Također se dogovaraju i posljedice kršenja pravila. U provođenju posljedica, važna je dosljednost. Pravila trebaju biti afirmativna, jasna, malobrojna, specifična, prilagođena potencijalima i dobi djeteta.

Završna aktivnost: *Moje pravilo i granica*

Razrednik pozove roditelje da svatko za sebe zapiše jedno pravilo i jednu granicu o kojem će razgovarati sa svojim djetetom po povratku kući.

1.7. Roditeljski utjecaj na djetetovu sliku o sebi

Cilj: uočiti povezanost roditeljske uloge i njezin utjecaj u stvaranju djetetove slike o sebi

Očekivani ishodi:

- Nabrojiti načine ponašanja kojima se koriste u odgoju te povezati njihov utjecaj sa stvaranjem djetetove slike o sebi
- Usporediti različite obiteljske kontekste i njihov utjecaj na stvaranje djetetove slike o sebi

Potreban materijal: Radni listić A, B, C, D (u prilogu)

Izvor: Bouillet, D., Bićanić, J., Ivančan, A., Novosel Guszak, D., Rovis Brandić, A., M. Sitar (2018). SOCIJALNO PEDAGOŠKI MOZAIK: Razvoj modela potpore učenicima s problemima u ponašanju. Zagreb: Školska knjiga.

Opis:

Uvodna aktivnost: Obiteljsko polje

Voditelje zamoli roditelje da olujom ideja nabroje sve što je potrebno napraviti prije sadnje neke poljoprivredne kulture, a što tijekom njezina rasta. Pita roditelje koliko sve poduzeto utječe na kasnije zadovoljstvo pri pogledu na urod/plod. Nakon što roditelji iznesu svoje viđenje, zamoli ih da to povežu sa svojom roditeljskom ulogom i odgojem djeteta.

Središnja aktivnost: Ja kao ratar

Voditelj zamoli roditelje da u malim grupama (4-5 roditelja) razmisle kojim se sve načinima ponašanja koriste u odgoju djeteta kako bi stvorili, prema svojem vjerovanju, najbolje moguće uvjete za njegov rast i razvoj, odnosno pomogli mu u stvaranju pozitivne slike o sebi. Usmjerava roditelje na povezivanje s prethodnom vježbom (kako pripremaju polje, kako ga održavaju – zalijevaju, prihranjuju...).

Voditelj kratko pouči roditelje: *Svaki roditelj radi najbolje što zna u svakom trenutku, s obzirom na svoja iskustva i s najboljim potencijalom kojeg tada ima. Roditelj gotovo uvijek vjeruje da je to što izabire činiti za njega i dijete najbolje.*

Voditelj roditeljima daje radni listić (u prilogu) zamoli ih da svoje načine ponašanja u odgoju rasporede u jedan od četiri kvadranta (A, B, C, D), ovisno o količini kontrole i toplini koju im pri tome pokazuju (koliko su spremni čuti njihove potrebe, pokazati razumijevanje... Potiče ih da nabroje i one načine svojeg ponašanja kojima nisu zadovoljni. Ako neki kvadranti ostanu nepokriveni, voditelj zamoli roditelje da i u njih upišu načine ponašanja za koje misle da se njima služe neki drugi roditelji (npr. ponašanje koje uključuje malo kontrole, ali i malo topline) u odgoju.

Nakon popisivanja mogućih načina ponašanja kojima se koriste u odgoju djeteta i raspoređivanja u kvadrante iz Priloga, roditelji čitaju i raspravljaju:

- Što tim načinima ponašanja roditelj želi ostvariti ?
- Koliko si ti načini djelotvorni?
- Zašto roditelji biraju baš te načine ponašanja, a ne neke druge?
- Što mislite iz kojih uvjerenja to čine?
- Kako izbor spomenutih ponašanja utječe na razvoj djetetove slike o sebi?

Na kraju voditelj zaključuje: *Svaki roditelj svojim ponašanjem svjesno ili nesvjesno utječe na obiteljski kontekst u kojemu dijete odrasta i u kojem stvara sliku o sebi. Ponašanje koje roditelj izabire proizlazi iz njegovih uvjerenja. Neki od navedenih ponašanja više, a neki manje pridonose izgradnji dobrog odnosa roditelj – dijete, odnosno nekim se načinima ponašanja roditelj približava svojem djetetu, a nekim udaljava od njega. Djeca neke oblike ponašanja svojih roditelja doživljavaju poticajnim, a neke odbojnim. Kada neke oblike ponašanja doživljavaju kao pritisak na sebe, osjećaju frustraciju koju pokušavaju umanjiti tako da se usklađuju s roditeljem (okruženjem, obiteljskim kontekstom) najbolje što znaju. Pri tom i stvaraju sliku o sebi. Stoga je važan utjecaj roditelja u odrastanju i razvoju djece pa tako i u stvaranju slike djeteta o sebi. U stvaranju slike o sebi utjecaj ima i djetetova percepcija ponašanja odraslih i vrijednost koju tom ponašanju daju.*

Nakon toga voditelj pozove roditelje da u istim grupama zamisle sebe u ulozi djeteta koje odrasta u spomenutim kontekstima (A, B, C, D) i napišu što misle kako bi taj kontekst utjecao na njih da su djeca. Svaka grupa prezentira svoj rad.

Sažimanje:

Voditelj ponavlja da djeca neke oblike ponašanja svojih roditelja doživljavaju poticajnim, a neke hladnim, prisilnim. Kada neko ponašanje doživljavaju kao pritisak na sebe, podcjenjivanje ili nerazumijevanje, u takvim uvjetima nemaju mogućnost za stvaranje dobre slike o sebi. Roditelji su tijekom radionice mogli shvatiti da uvijek mogu odabrati ponašanje kojim će poticati i ohrabrivati dijete da stvara pozitivnu sliku o sebi.

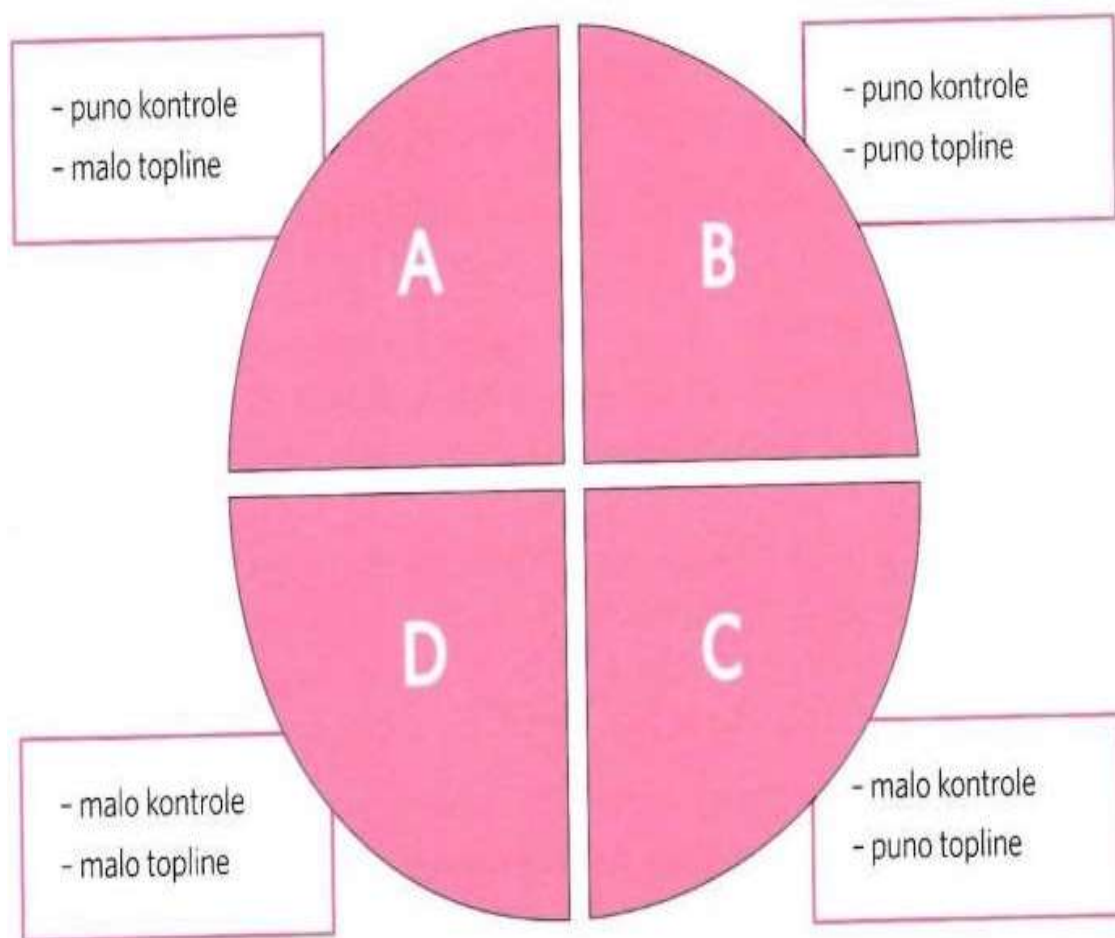
Završna aktivnost: Tiha samoprocjena

Voditelj pozove roditelje da iz uloge svojeg djeteta, koje odrasta u obiteljskom kontekstu koji stvaraju upravo oni kao roditelji, odgovore na sljedeća pitanja:

- Kako taj kontekst može utjecati na sliku koju će dijete stvoriti o sebi?
- Što misle da bi bilo dobro početi raditi kako bi stvarali obiteljske uvjete u kojim će se dijete razviti u osobu koja vjeruje u sebe i koja je dobra sa sobom?

RADNI MATERIJAL

Prilog: Radni listić A, B, C, D

1.8. Kako postati bolji učenik

Cilj: promišljanje o ulozi roditelja tijekom učenja, na koji način roditelj može pomoći

Očekivani ishodi:

- Razlikovati opću od specifične motivacije za učenje
- Razlikovati intrinzičnu od ekstrinzične motivacije
- Nabrojiti načine povećanja intrinzične motivacije
- Upoznati ih s načinima razvoja potrebe za postignućem kod vlastitog djeteta
- Razlikovati dva tipa poremećaja koncentracije
- Nabrojiti načine kako roditelji u obiteljskom okruženju mogu utjecati na poboljšanje djetetove koncentracije

Potreban materijal: Radni listić Kako postati bolji učenik (u prilogu)

Izvor: Coce, J., Jerković, A., (2017). PRIRUČNIK ZA RODITELJSKE SASTANKE. Trogir: Kovačić & Ban consulting j.d.o.

Opis:

Uvodna aktivnost: *Navike i vještine*

Voditelj roditeljima najavi temu današnjeg roditeljskog sastanka te ih upućuje da navike i vještine potrebne djetetu za što uspješnije savladavanje nastavnog gradiva stječu se unutar obitelji. Mnogi roditelji smatraju daje učiteljeva odgovornost razvijanje navika učenja i volje za učenjem kod učenika. Sposobnost za učenje razvija se različitim strategijama učenja te ona nije ograničena urođenim karakteristikama. Nikada nije kasno utjecati na dijete odgojem i iskazivanjem ljubavi što doprinosi djetetovom budućem intelektualnom razvoju.

Voditelj postavlja pitanje kojima će roditelje navesti na promišljanje o određenim situacijama kod kuće za vrijeme pisanja domaće zadaće:

- Koliko se često pisanje domaće zadaće pretvara u iskušavanje vašeg strpljenja?
- Koliko ste puta zatekli dijete da crta različite motive po bilježnici umjesto da piše domaću zadaću?
- Koliko ste se puta posvađali s djetetom zbog domaće zadaće?

Ako pisanje zadaće kod kuće završava svađom, vjerojatno vašem djetetu nedostaje motivacije jer z uspješno svladavanje nastavnog gradiva potrebna je želja i sposobnost. Kada nema želje za učenjem, ono se pretvara u pravo mučenje. Motivacija kod učenika nije ista za svaki nastavni predmet i mijenja se ovisno o raspoloženju učenika.

Središnja aktivnost: *Motivacija / potreba za postignućem / koncentracija*

Kada učenik ima visoku motivaciju, učiti će i više će naučiti jer ona djeluje na obujam naučenog gradiva.

Razlikuju se dvije vrste **motivacije**. Motivacija čiji je izvor u samom učeniku naziva se općom motivacijom za učenje jer učenik uči radi usvajanja znanja i vještina, a jednom kad razvije tu motivaciju, ostaje mu za cijelo školovanje.

Motivaciju koja ovisi o vanjskim činiteljima nazivamo specifična motivacija za učenje. Učenik koji ima razvijenu takvu motivaciju, orijentiran je na učenje određenog nastavnog gradiva ili pak određenog nastavnog predmeta.

Kada učenici uče isključivo radi samog gradiva iz vlastite radoznalosti i potrebe za znanjem bez očekivanja nekakve nagrade, tada kažemo da posjedujemo intrinzičnu motivaciju. Takvi učenici nastoje dobro usvojiti gradivo i zahvaljujući unutarnjoj motivaciji povećana im je sposobnost koncentracije.

Učenici koji uče zbog ocjene, diplome ili nagrade posjeduju ekstrinzičnu motivaciju. Njihovo učenje uvijek je orijentirano na posljedice učenja, a kad vanjski poticaji nestanu, kod njih se zaustavi proces učenja pa roditelji moraju iznova potaknuti dijete na učenje. Takva motivacija naziva se još i vanjskom.

Nekoliko savjeta roditeljima kako kod djeteta povećati intrinzičnu motivaciju:

- Dijete treba osjetiti ljubav u svojoj okolini i osjećati se opušteno kako bi s roditeljima moglo pričati o svoji osjećajima i o onome što ih muči. Također, roditelj bi trebao pričati sa svojim djetetom ako ono dobije lošu ocjenu kako bi zajedno uvidjeli u čemu je problem te zajedno pokušali riješiti ta problem, a ne odmah kažnjavati dijete. Ako djetetu odmah odredite kaznu zbog dobivene ocjene, ono bi moglo onda početi učiti samo zbog ocjene i na taj način izgubiti unutarnju motivaciju. Stoga, hrabrite svoje dijete govoreći mu da će ispraviti ocjenu i pomozite mu ako bude u situaciji da samo ne zna što dalje činiti.
- Dajte svom djetetu slobodan prostor, ali u razumnim granicama. Dogovorite unaprijed s djetetom vrijeme kada će pisati domaće zadaće, obaviti neke kućne poslove koje ste mu ranije zadali, pustite ga da se samo ustaje i sprema za školu. Također, ranije dogovorite s njim koje će biti mjere ako prekrši neko od dogovorenih pravila.
- Razvijte kod djeteta uvjerenje o vlastitoj sposobnosti tako što će te ga naučiti da je potrebno uložiti napor da bi se postigli željeni rezultati. Dijete treba vjerovati da je samo odgovorno za svoj uspjeh, a ne da svoj uspjeh pripisuje sreći ili sudbini. Kad postavljate djetetu ciljeve koje treba ispuniti, pazite da budu usklađeni s djetetovim sposobnostima.
- Brinite o djetetovom emocionalnom razvoju tako da ga naučite izražavati osjećaje. Tako će se naučiti nositi sa svojim osjećajima. Stoga ispred djeteta i vi jasno izrazite svoje osjećaje kako bion moglo učiti od vas.
- Pazite na pravednu nagradu i pravednu kritiku. Kad vam dijete postigne uspjeh, pohvalite ga, ali pazite da ta pohvala bude konkretna za konkretna djela. Ako dijete hvalite zbog nečega, a i sami mislite da može bolje, onda se ono ne će ni u budućnosti previše truditi jer i za mnogo manji trud dobiva pohvalu. Kada pohvaljujete dijete, prvo pohvalite obavljeni posao, zatim uloženi trud, a tek onda rezultat kako bi dijete shvatilo omjer uloženog truda i postignutog rezultata. Naravno, ponekad ćete morati i kritizirati dijete ako nije uradilo nešto što je moralo kao npr. pospremiti sobu. Pri tome kritizirajte ponašanje, a nikada ličnost djeteta.

Kada dijete uči, mora svu svoju pažnju usmjeriti na to da novo gradivo poveže sa starim te da uopće shvati smisao toga što uči. Stoga, koncentracija je iznimno važna u obrazovanju. Tijekom odrastanja djeca vježbaju svoju koncentraciju zbog čega mogućnost koncentriranja s godinama raste pa tako učenici u višim razredima mogu bit koncentrirani i do 90 minuta pri učenju određenog gradiva.

Učenici koji uče i trude se bez obzira na to hvali li ih netko ili su tako uspješniji od drugih, imaju razvijenu **potrebu za postignućem**. Takvi učenici:

- uporniji su u rad
- svoje zadaće obavljaju bez obzira na to je li ih netko nadgleda
- biraju zadatke srednje težine, a ne prelagane ili preteške koje biraju učenici koji nemaju visoko samopouzdanje
- marljivi su

Roditelj može kod djeteta razvijati potrebu za postignućem tako da mu:

- daje povratne informacije o tome kako je nešto napravilo i ako se dijete u nečem poboljšalo, tada mu to i kaže;
- postavlja teže zadatke, ali ne preteške pa tako ako dijete ima ocjenu dobar iz prirode i društva, zadatak će mu biti da je ispravi na ocjenu vrlo dobar;
- ako je dijete sebi postavilo neki dugoročni cilj, roditelj će mu pomoći napraviti plan kako postići štobolji uspjeh.

Savjeti o tome što morate napraviti kod kuće kako biste utjecali na poboljšanje djetetove **koncentracije**:

- vodite računa o tome da dijete redovito jede i spava,
- podsjetite ga na to da dnevno unese dovoljno tekući jer u suprotnom nedostatak tekućine dovodi poremećaja koncentracije
- izbacite ometajuće faktore dok dijete uči (televizor, mobitel)
- neka vaše dijete odmori nakon škole ako mu je potreban odmor kako bi se kad krene s radom , moglo iznova koncentrirati,
- neka uzima pauzu između učenja različitih predmeta, djetetu j epotrebn apauza od otprilike 10 minuta kako bi moglo sabrati misli i ponovno početi s radom
- neka što više čita jer čitanje pospješuje sposobnost koncentriranja
- neka ima svoj prostor za učenje

Završna aktivnost:

Nakon predavanja podijelite roditelje u željeni broj grupa (optimalno je 4-5 roditelja u jednoj grupi) i podijelite svakoj grupi jedan radni listić – *Kako postati bolji učenik? (Prilog)*.

Zamolite roditelje da odgovore prema uputi koja im je dana na radnom listiću. Nakon što prodiskutiraju i odgovore na pitanja, jedan roditelj iz svake grupe pročitat će odgovore.

Radni listić Kako postati bolji učenik

I.	Navedite neke načine za koje smatrate da mogu pomoći djeci u učenju.
II.	Potkrijepite ih vlastitim primjerima.